L 458
13941.

45926/A/1
A.XXXIII.e

Sir Joseph Copley Bart.

5843

Sanctorii Sanctorii
DE
STATICA
MEDICINA
APHORISMORUM
Sectiones Septem:

CUM

COMMENTARIO

MARTINI LISTER.

LONDINI,

Impenſis SAM. SMITH & BEN. WALFORD Regiæ Societatis Typographorum ad Inſignia Principis in Cœmeterio D. Pauli.
M DCC I.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Nobiliſſimo Viro

D. D. *Carolo Spencer*,

Illuſtriſſimi Comitis de *Sunderland*

Filio Unico:

Præter antiquiſſimam ſtirpem,

Ob præclaram ſuam atq; eximiam Virtutem

Digniſſimo;

Maximè quòd *Literas Humaniores*

Quantum nemo ſui ampliſſimi Ordinis

dilexerit, ſemperq; vehementiſſimè coluerit,

HANC SUAM

Qualemcunq; Commentatiunculam

In Sanctorii Staticam,

Summi honoris atq; obſervantiæ causâ

Offert & dedicat

Martinus Liſter.

LECTORI, S.

INter ruſticationis otia, quæ mihi, urbe relicta, valetudinis causâ impræſentiarum præſtiti, cum mihimet ipſi non deeſſem, aliis quoque ſimul benefacere ſtudui. igtur Medicinam Staticam *aliqua commentatione illuſtrare cogitavi: etenim ex novis in Anatomia inventis de uſu partium, eam aliquantulum explicari potuiſſe credidi.*

didi.

didi. Non aliud profectò inventum in Medicina, præter unum Sanguinis Circuitum, huic comparandum eſt; licet itaque inter ejuſdem ſæculi felicitates utrumque ponere: hoc verò Sanctorii, *illi quidem* Harvæi *tempore paululum anteceſſit: quod vehementer doleo; cùm ſi illud ſciſſet, ex mirabili hominis induſtria, alios quoque uſus tanti experimenti nos certè docuiſſet. Adde his, librum hunc noſtris hominibus acceptiſſimum fuiſſe; qoud ſatis conſtat, ex plurimis editionibus ejus, minimùm decem, intra ſpatium quinquaginta annorum, quo primùm*

ex-

excuſus eſt, præter tranſlationes ex Latina in Vernaculas quaſque.

Obicii verò *nugas, ex malevolentia & livore ortas, libenter omiſi, adeoque Authoris reſponſiones, utpote ſupervacaneas. Tacuit quidem* Harvæus *noſter, ſuæ rei certiſſimus, altoque ſilentio, ad viginti annos, innumeros adverſarios vehementer deſpexit, ita ſe geſſiſſe Sanctorium oportuit; nam utriuſque experimenti eadem certitudo eſt. Nullus ſanè dubito, quin multo magis inclaruiſſet Medicina Statica, niſi nuperis inſomniis,*

tanquam totidem incantamentis medici occœcati eſſent: ſed jam fere, ut video, exoleverunt Figmenta: ſtateram itaque in medium ſiſto, ſanis penſitandam.

Illuſtriſ-

Illuſtriſſimo, & Excellentiſſimo

GYMNASII PATAVINI

Moderatori

NICOLAO CONTARENO

Senatori Ampliſſimo

Sanctorius Sanctorius.

DIù mecum cogitavi, & animum diverſimodè diſtractum habui, Illuſtriſſime CONTARENE, an hæc noſtra Ars Statica, nova quidem, & ante me à nemine tacta, in lucem eſſet promenda. Undique erant mihi efficaciſſimæ rationes,

quæ me variè exagitabant: ex una parte erat imperitorum & malevolorum hominum magna acies, qui vel nova improbantes, vel ſubtilia non intelligentes, hanc artem divinam licet, damnaturi eſſent: alia verò ex parte hæc me impellebant, amicorum interpellatio, & res ipſa innumeris experimentis confirmata: ſed mihi humanius videbatur hujuſmodi arcana in uſum hominum potius expromere, quam ſuppreſſa, interque privatos detenta parietes quaſi ſepulta continere: Etenim

nim majorem laudem ſemper meriti fuerunt, qui præclaros artis fructus aliis ſunt impertiti, quam qui domi occultatos tenuere. Adhuc tamen ſupererant anguſtiæ, ſi in hoc partu caruiſſem celebratiſſimo defenſore, qui nominis ſplendore, eximia virtute, miroque etiam erga me amore eſſet affectus. Tu ille es, qui ſplendore, & auctoritate præfulges, à cujus conſilio & prudentia Reipubl. negotia ſumma cum nominis tui immortalitate dependent: Qui Reipubl. adminiſtrationem cum ſtu-

diis

diis ſcientiarum omnium conjunxiſti, quod inter cætera tua admiranda demonſtrant præclara illa tua monumenta Hiſtoriarum, necnon de Cive, quæ in tuo Muſeolo abdita inter quam plurimas alias tuas divinas lucubrationes publicæ literarorum utilitati præripis, eorum autem editionem ac uſum omnes maximo affectu, ſummaque aviditate anhelamus: Tu ille es, qui me à primis ſtudiorum exordiis in fidem ac tutelam tuam recepiſti, quadragintaque annorum ferè curriculo

culo uſque ad hodiernum diem amore proſecutus es; unde ſingulari tuæ benevolentiæ, ac gratiæ accepta refero innumera beneficia tum meo, tum amicorum nomine impetrata. Accipe hanc, igitur, Senator Ampliſſime, quam multorum annorum curſu peperi fœturam; eamque qua polles auctoritate contra protervam Zoilorum catervam pro ſumma tua humanitate tueri, & perpetuæ defendere non deſinas. Dat. Venet. Kal. Novemb. Anno ſalutis 1614.

Ad

AD

LECTOREM.

NOvum atque inauditum eſt in Medicina, poſſe quempiam ad exactam perſpirationis inſenſibilis ponderationem pervenire: nec quiſquam Philoſophorum, nec Medicorum unquam hanc Medicæ facultatis particulam aggredi auſus eſt: Ego verò primus periculum feci, & (niſi me fallat genius) artem ratione & triginta an-

norum

norum experientia ad perfectionem deduxi, quam conſultius judicavi, quàm Diexodica deſcribere: primò ad imitationem magni noſtri Dictatoris, cujus veſtigiis inſiſtere glorioſum ſemper duxi; deinde id feci quaſi neceſſitate impulſus, quandoquidem ipſa experimenta, quibus quotidie aſſiduis multorum annorum ſtudiis incumbebam, ita me ad hanc doctrinæ formam Aphoriſticam manu quaſi ducebant, ut Aphoriſmos optime inter ſe connexos miro hoc ordine digeſſerim, eo plane modo quo apes primum mel ex variis floribus delibant, & deinde in apia-

apiariis per ædicularum ſuarum favos elaboratum miro ordine diſponunt.

De utilitate autem artis nihil dicam, cum nemini lateat, quantum in medendo ponderis habeat inſenſibilis perſpirationis cognitio: ſolum hoc unum benignum Lectorem admonitum velim, cum ſic ſe ferant res humanæ, ut res novas invidia opprimere potius quam ſtudio illas promovere conentur, ſcio multos non ſolum vulgares, ſed etiam ex literatorum cenſu, non veritatis amore ductos, ſed ambitionis æſtro, aut vana contradicendi libidine, aut invidia

ſtimulo impulſos contra artem hanc novam inſurrecturos, eamque graviter detrectaturos eſſe, licet ne nomine quidemtenus artem ipſam ſalutaverint: Verum illis omnibus, ſi veritatem ſectari deſiderant, ita ſatisfaciam, ut veritatem ipſam ſinceram ac puram putam non ſolum animo & intellectu percipiant, ſed oculis etiam, ac ipſis quaſi manibus palpent, ſi modo quæcunque de inſenſibilis perſpirationis ponderatione, deque ejus cauſis, de tempore, de commodis & incommodis, de exceſſu & defectu, de aere, cibis & potibus, & aliis ſex rebus non na-

naturalibus impedientibus, vel promoventibus perſpirationem, & quæcunque alia in hoc libro tradidi, ea ad rigoroſæ trutinæ examen revocent.

Neque faſtuoſo ſupercilio hanc trutinam parvi faciant, vel contra præſtantiſſimam artem inania ſciolorum more deblaterent, quippe eos non alio reſponſo dignos putabo, quam poſtica illa Perſii ſanna, qui Andabatarum more cæcutientes veritatem mordicus peroſi, non ſeſe Eubœos ſolum, aut Cordubenſes in percipienda veritate, ſed ineptiſſimos Ariſtarchos in reprehendenda demonſtrant.

ERRATA.

PAg. 42. lin. 12. *lege* marceſcere. 46. l. 10. vixerit. *ibid.* 31. admodum. 52. deliquium. 54. l. 14. farina. 62. 10. *pro* exeat, intret. 72. 29. deſtinatas. ibid. 31. transferatur. 78. 8. ſenſui. 88. 20. eorum. 704. 12. pereant. 122. 15. evacuationes. 124. 11. per dies plures. 129. ult. ſexta. 138. 8. valetudinariis. 156. ult. nos. 168. 6. ira. 174. 28. mangonio.

In Prima Sectione agitur de ponderatione inſenſibilis perſpiratioins. *Fol.* 3.

In 2. De Aëre & Aquis. 93

In 3. De Cibo & Potu. 97

In 4. De Somno & Vigilia. 143

In 5. De Exercitio & Quiete. 171

In 6. De Venere. 185

In 7. De Animi affectibus. 199

F

Apho.

S. SANCTORII

DE

MEDICINA STATICA.

COMMENTARIUS.

I. II.

Nihil frequentius occurrit apud veteres Medicinæ ſcriptores, quàm inſenſibilis difflatio, ab Hippocratis uſque temporibus : is autem corpus totum tam foras, quàm intro perſpirabile eſſe perhibuit : ideo curcubitam integræ & non conciſæ cuti adhibitam, ad ſpiritum malè habentem evocandum interpretari licet. Item iſta manantia corpuſcula, *quorum mentionem facit* C. *Celſus, per* inviſibilia foramina *fuiſſe de materia inſenſibilis perſpirationis ! Ejus tamen doctrina, & ponderis certitudo ex toto debetur optimè merito* Sanctorio.

Igitur incertum admodum judicium de morbo aliquo is Medicus laturus eſt, qui neſciverit, quatenus inſenſibilis perſpiratio impedita fuerit, aut exceſſerit.

In Sanitate itaque amiſſa ea unica Medelæ ratio eſt, ut reſtituatur ex integro inſenſibilis perſpiratio, ſi quando ea prohibita fuerit : itemque ut, ſi ſenſibiles evacuationes vitientur, earum quoque remedia ex pondere æſtimentur, non neglecta tamen utriuſque qualitate.

Quamvis

DE PONDERATIONE INSENSIBILIS PERSPIRATIONIS.

SECTIO PRIMA.

APHORISMUS I.

SI quanta & qualis oporteat, quotidie fieret additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt, ſanitas amiſſa recuperaretur, & præſens ſemper conſervaretur.

II.

Si medicus, qui præeſt aliorum ſanitati, ſit ſolum capax additionis & evacuationis ſenſibilis, & neſciat quanta quotidie illorum ſit perſpiratio inſenſibilis, illos decipit, & non medetur.

III.

Quamvis illa doctrina proximè oritur ab uſu ſellæ penſilis, *tamen non ita erit difficile, ex obſervationibus infrà poſitis, conjecturam ſatis promptam facere de inſenſibilis perſpirationis ſtatu, quomodocunque demum ea ſe habere contigerit.*

IV.

Hinc liquet inſenſibilem perſpirationem accuratè ſcire, quam magni noſtrorum hominum interſit, præ reliquis omnibus evacuationibus ſenſibilibus.

V.

Inſenſibilem perſpirationem, ubique corporis ad eumdem modum fieri veriſimile eſt; nimirum per excretorios Glandularum ductus; atque hi ipſi illi pori ſunt Authoris, aut per majora viſcerum foramina, qualia ſunt Ductus Hepaticus bili dicatus, Verſungianus ſive Pancreaticus, *& ſi qui fuerint id genus patentiores. Ita* Pulmones *quoque ſuum munus perficiunt; at perpetua illa ſpirandi neceſſitate poſita, ſpiritûſque expulſi ſumma humiditate, credibile eſt, ad multo majus pondus humorem inſenſibilem reſpiratione exigi; putà ad quintam circiter partem totius, aut amplius.*

Ita

III.

Ille ſolus, qui ſciet quantum & quando, magis vel minus corpus occultè perſpirat, penetrabit, quantum & quando erit addendum vel auferendum pro ſanitate conſervanda & recuperanda.

IV.

Perſpiratio inſenſibilis ſola ſolet eſſe longè plenior, quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ.

V.

Perſpiratio inſenſibilis vel fit per poros corporis, quod eſt totum tranſpirabile, & cutem tanquam naſſam circumpoſitam habet; vel fit per reſpirationem per os factam, quæ unica die ad ſelibram circiter aſcendere ſolet; hoc enim indicant guttæ in ſpeculo, ſi ori apponatur.

VI. VII.

Ita quartus Aphoriſmus confirmatur; nam ſunt ut quinque ad octo: conſideratis tamen conſiderandis, nimirum quæ in ſeptimo Aphoriſmo numerantur; ſcilicet pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Atque ea ratio de hac re computum inſtituendi, ut certiſſima, ita vel faſtidiſſiſſimum quemque nequeat offendere.

IX. X.

Ex aucto præter naturam corporis pondere inſenſibilem perſpirationem retentam eſſe dicimus. Verùm etiamſi Urina, aut alvus plus ſolito mota corpus ad ſuum pondus redigere poſſunt; neuter tamen modus inſenſibili perſpirationi ſatisfacit: quippe quod ſic perſpirat inſenſibiliter, prius digeri oporteat ductibus ſuis glandularum excretoriis: ita ut nihil mirum ſit, ſi corpus adverſâ valetudine affici incipiat, ubi tertia illa Glandularum Viſcerumque concoctio vel leviter præterita ſit, atque imperfecta.

Ita

VI.

Si cibus & potus unius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſibilis aſcendere ſolet ad quinque libras circiter.

VII.

Quantitas perſpirationis inſenſibilis aliquam varietatem patitur pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Ex corpore mane ponderato antè & poſt excretionem ſenſibilem, quanta fuerit nocturna perſpiratio, & ſenſibilia excrementa, facillimè intelligitur.

IX.

Si corporis pondus plus ſolito augeri incipiat ſine majori cibi vel potus additione, vel ſenſibilium excrementorum retentione, facta eſt adiapneuſtia.

X.

In eadem ſalubritate corpus conſervatur, quando ad idem pondus ſine ulla inſolita evacuatione ſenſibili regreditur: ſin verò ad idem pondus per ſolito plenius lotium, vel receſſum reducitur, incipit à priſtina elongari ſalubritate.

XI.

Ita natura rerum ſuarum ſatagit vel aliqua criſi, vel ſi obſtructæ tandem perſpirationi ſuccumbendum ſit, acuto periculoſoque, aut longiore aliquo morbo orto.

XII.

Ubi ſenſibiles evacuationes ſolito majores ſunt, materiam perſpirandam arripi neceſſe eſt; ut proximè ſequenti Aphoriſmo perhibetur.

XIII.

Etenim ea tantùm, quæ eſu potuque ſumpſerimus, exinanienda ſunt. Igitur quicquid ſuperat, ſive hac tandem, aut illac effluat, noxiam eſt, imò vel levis error in proportione hujus vel illius evacuationis valetudini non parum obſtat.

XIV.

Addo & ſputare.

XV.

Inſenſibili perſpiratione bene ſe habente, res in tuto eſt; utpote quæ omnium evacuationum, pondere certè, ſi non virtute longè præſtantiſſima eſt.

XI.

Si ex Staticis deprehendatur, impeditam eſſe perſpirationem, diebus ſequentibus vel ſuccedet plenior perſpiratio, vel aliqua evacuatio ſenſibilis plenior, vel cachexiæ veſtigium, vel febris.

XII.

Non poſſunt ſtare ſimul, multa perſpiratio, & multa ſolitoque major ſenſibilis evacuatio.

XIII.

Si quis plus juſto ſenſibiliter evacuat, minus juſto perſpirat.

XIV.

Craſſa excernere, mejere, vel ſudare plus juſto, & perſpirare minus, malum.

XV.

Si corpus ad idem pondus quotidie revertatur, nulla facta mutatione in perſpirabilium evacuatione, non indigebit criſi, ſanumque conſervabitur.

XVI.

Concoctiones paulatim vitiantur, ſive ſolito plus minuſve conficiant; maximè autem quæ ad inſenſibilem perſpirationem ſpectant.

XVII.

A defectu inſenſibilis perſpirationis primùm Pulmo laborat; quippe qui clivi alicujus aſcenſum moliendo potiſſimum exercetur, & cujus partes tantæ ſunt præ reliquis in perſpirato exigendo.

XVIII.

Ita ſenes, arthriticos putà, non ſemel vidi inedia ſpontanea & pertinaci necatos: & quamvis vis morbi interdum ſic pulchrè minui viſa eſt, tamen Ventriculi concoctio omnino periit. Etenim finita arthritide jam nihil appetere potes fuerunt, & vel protinus extincti, vel hydrope aut tabe brevi conſumpti ſunt.

XIX.

Medicamentis & pondus & exceſſus facillimè collitur; ſed iſtorum malitia, inſenſibili perſpiratione non ex integro reſtitutâ, minimè.

Vigiliæ

XVI.

Malæ qualitates introducuntur, dum corpus uno die eſt unius ponderis, altero alterius.

XVII.

Illud pondus eſt unicuique ſalubritatis norma, quo, dum acclivia aſcendit, ſe ſolito leviorem perſentit.

XVIII.

A copia oriuntur malæ qualitates, ſed non vice verſa.

XIX.

Pondus, nec non copia minuitur, aut evacuatione crudi ſenſibilis, vel inſenſibilis; aut cocti ſenſibilis, vel inſenſibilis, hæc eſt ſalubris; illa tollit copiam, ſed relinquit malam qualitatem.

XX.

Vigiliæ tempore quod inſenſibiliter perſpiret, hominem infirmat; quod verò à ſomno avolet, vires dat: quippe illud crudum, hoc concoctum ſit. Ratio eſt, quòd inter dormiendum, placide ſenſimque concoquant glandulæ; contrà in Vigilia, cùm muſculi in perpetua quadam tenſione agitationeque ſint, perſpirabile immaturum vehementer admodum expellunt.

XXI.

Sudor vim quandam affert inſenſibili perſpirationi; ideo crudum expellitur eâ feſtinatione: imò pori in ſudore totidem vomitoria exiſtimandi ſunt, ob nimiam relaxationem Oſculorum Glandularum in cute poſitorum.

XXII.

Ita frigidis ſudoribus, ubi vis cordis languet, perſpiratio fit viſibilis: ſcilicet ex reſolutione ductuum excretoriorum Glandularum.

XXIII.

Ex ſudore Ora glandularum patentiora fiunt; ſcilicet ex craſſioris crudæque materiæ perſpiratæ vehementi ejectione: atque ita imbecillitas, laſſitudiniſve ſenſus oriatur, veriſimile eſt; nimirum à perpetua diſtentione iſtarum innumerabilium particularum corporis.

Ratio

XX.

Tranſpirationis inſenſibilis duæ ſunt ſpecies : altera fit ſtatim à ſomno, facta concoctione, & poſt hanc augentur vires ; altera, in vigilia : & hæc elevatur à crudo ſucco, & ob hanc flacceſcunt : fit enim cum majori vel minori violentia, prout major vel minor eſt vigiliæ motus.

XXI.

Perſpiratio, quæ ſalubriter aufert è corpore multum, idque inutile pondus ; non eſt quæ cum ſudore fit, ſed ille halitus inviſibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quinquaginta uncias, & ultra exhalare poteſt.

XXII.

Inviſibilis perſpiratio fit viſibilis, vel quando nutrimentum eſt nimium, vel quando calor languet, vel ob motum violentum.

XXIII.

Perſpiratio inſenſibilis juncta cum ſudore, mala : quia ſudor fibrarum vires diminuit : dicitur aliquando bona, quia à majori malo divertit.

Quanto

XXIV.

Ratio eſt, quòd quò concoctior rariorque à Glandulis evolet materia perſpirata, eò partes jucundiùs ſuis officiis funguntur: in quo certè ſanitas.

XXV. XXVI.

Dura & craſſa excrementa, quæque inteſtinis inſint, intra habitum corporis contineri minus propriè dici poſſunt; igitur ob eam quoque cauſam minus moleſta ſunt, quàm quæ intra circuitum ſanguinis, perque Glandulas *ferantur.*

XXVII.

Verum leviores iſti craſſioreſque cibi, quales ſunt caro, & panificia quæque, multo valentiora ſunt, quàm vina aut juſcula. Rectè C. Celſus, *quò valentior quæq; materia eſt, eò minus facile concoquatur; ſed ſi concocta eſt, plus alat.*

XXIV.

Quantò ſubtilior, & ſine madore eſt inviſibilis perſpiratio, tantò ſalubrior.

XXV.

Liquida omnia excrementa ſunt graviora; fundum petunt: craſſa ſunt leviora, & innatant, qualia ſunt fæces duræ, craſſæ, ſputamina, & alia id genus.

XXVI.

Liquida excrementa plus oneris, data magnitudinis paritate, à corpore auferunt, quam dura & conſiſtentia.

XXVII.

Liquida quoq; cibaria ſunt ponderoſiora, & ſolida leviora: panis, caro, levia; vinum, juſculum, gravia. Tanti ponderis eſt vini cyathus, quanti unus integer panis mole ferè triplo major.

XXVIII. XXIX. XXX.

Quia viribus convulſis vel minimum pondus oneri eſt: iiſdem verò integris, vel ſoliti ponderis exceſſus haud perſentitur. Igitur niſi debitum pondus viribus adſit, ſumma ſalubritas conſiſtere nequit.

XXXI.

Pondus, quod ſit infra ſalubritatem, haud facilè reſtituitur; exceſſus autem ſani ponderis vel abſtinentia vel medicina citò tollitur.

XXXII.

Vide Explicationem Aphoriſmi 24ti. ſupra: Certè in debita concoctione ſumma ſanitas, atque virium integritas eſt.

Multa

XXVIII.

Illa viventis conditio,dum ſentitur corpus onerofum quando non eſt, pejor eſt quam illa, dum ſentitur quando eſt.

XXIX.

Corporis viventis pondus eſt æquivocum : ſimul enim ſtare poſſunt, corpus eſſe ſolito oneroſius, & ſe perſentire leviorem : & verſa vice, corpus ſcilicet eſſe factum ſolito levius, & ſe graviorem perſentire.

XXX.

Si hæc duo ſimul conſpiraverint, alterum, quod homo ſe ipſo leviorem ſentiat ; alterum, quod revera non ſit levior, indicabunt ſtatum ſaluberrimum.

XXXI.

Corpus, quod acquirit minus pondus latitudinis ſuæ ſalubritatis, eſt pejoris conditionis, quam illud, quod acquirit majus pondus ſuæ ſalubritatis.

XXXII.

Dum corporis ob *animi* vel *corporis motum*, redditur minoris ponderis, ſtatim redditur minoris virtutis : quod non contingit, ſi reddatur minoris ponderis à ſomno poſt factam concoctionem.

Si

XXXIII.

Multa abſtinentia vires cum pondere minuit.

XXXIV. XXXV.

Horum moderum exempla hæc eſſe poſſunt; ſcilicet ex nimium implentium ſumptione: item, quod inter alias cauſas nimia venere, vel vino ſe abutentibus contingit; in tertia verò claſſe ſunt morbi quique, tum acuti, quàm chronici.

Igitur ea conditio, quæ verè morboſa, longè periculoſior eſt.

XXXVI. XXXVII.

Propter Magnam ſalubritatis latitudinem in variis ponderibus.

Ex

XXXIII.

Si abſque præcedenti violentia pondus fiat minus, & vires cadant, id accidit, quia non remittitur quantum amittitur.

XXXIV.

Tribus modis tantum animal fit debile, vel dum pondus corporis augetur, nulla facta virium reſolutione: vel dum reſolvantur vires, eodem corporis pondere perſeverante: vel dum vires & pondus cadunt.

XXXV.

Laſſitudo illa, quæ fit, dum corpus redditur minoris roboris, & minoris ponderis, eſt aliis periculoſior: pondus enim eſt roboris ſpecies.

XXXVI.

Pondus corporis indit nobis robur, vel dum trahimus aliquid deorſum, vel dum utimur vectione, vertigine, vel pulſu.

XXXVII.

Senis robur ſæpe à corporis pondere magis, quam à viribus dependet: vetus animal exigui ponderis poteſt diu vivere, ſed non poteſt eſſe robuſtum. Si

XXXVIII.

Ex moleſtia à ſomno, etiamſi corpus ad idem pondus conſuetum redeat; tamen aliquam malitiam ſubeſſe, à victu aut infectione putà, ſuſpicari licet.

XXXIX.

Omnes, quibus viſcera, ex hereditaria aliquâ labe infirmantur, ſub hac præparatione cenſendi ſunt. Sedulò itaque caveant externa errata. Ita Phthiſicis, Urbium plerarumq; noſtrarum aër, ferè fumo carbonum foſſilium metallico inquinatus, noxius eſt.

XL.

Nimirum, ob præſtantiam inſenſibilis perſpirationis; quâ obſtructâ, (maximè ſi id ſummo ſuo tempore contingat; nam inæqualiter id munus perficitur) reliquæ corporis functiones illicò male ſe habent, tanquam conſentientes: imò inſenſibilis perſpiratio nuſquam non fit. Igitur ſi materia perſpiranda, quæ pleno gurgite expelli oporteat, ubique ſubſiſtat; & ductus excretorios gravari diſtendique, & habitum corporis præter modum impleri, neceſſe eſt.

XXXVIII.

Si à ſomno corpus redeat ad conſuetum pondus abſque omni ſenſu moleſtiæ, bonum ; ſignum enim eſt perfectæ concoctionis : ſi verò cum moleſtia, malum.

XXXIX.

Corpus ob externa errata non labitur in morbum, niſi antea aliquod viſcus habet præparatum : præparatio hæc cognoſcitur ex ſolito majori ſeu minori pondere, non ſine aliqua præcedenti moleſtia acquiſito.

XL.

Natura, dum in perſpirandi officio eſt impedita, incipit ſtatim in multis deficere.

Dum

XLI.

Caput omnium ſenſuum ſedes eſt: quare ſi id doleat, omnes functiones, tam quæ ex voluntate pendeant, quàm quæ nobis invitis fiant, qualis inſenſibilis perſpiratio eſt, conturbari neceſſe eſt. Hinc Maniaci, quibus ratio ferè ob vehementem capitis dolorem amiſſa eſt, ex frigore etiam hyberno vix patiuntur, etiamſi nudi incedant; quia in perpetua quadam partium conſtrictione natura occupatur, parúmque inſenſibili perſpirationi vacat.

XLII.

Etiamſi nobis uſus partium, earumque defectus magis innoteſcant, at id tardius quidem eſt. Multoque adeo periculoſius officia illa læduntur, quàm perſpiratio obſtructa: etenim huic incipienti facillimè occurritur.

XLIII.

Criſi aliquâ nobis omnino opus eſt vel per ſudorem, vel per Urinam, ut morbo futuro caveatur, ſi inſenſibilis perſpiratio multum diuque obſtructa ſit.

Hinc

XLI.

Dum caput dolore gravatur, ſtatim corpus incipit minus perſpirare, & ponderoſius reddi.

XLII.

Prima morborum ſemina tutius cognoſcuntur ex alteratione inſolitæ perſpirationis, quam ex læſis officiis.

XLIII.

Si ex ponderatione videris conſuetum perſpirabile retineri, & ſudorem vel lotium poſt aliquot dies non faceſſere, inde cognoſces, retentum prænuntiare futuram putredinem.

XLIV.

Hinc diſcimus, à longa fame parcè admodum cibandum eſſe; item convaleſcentibus valdè temperandum eſſe: itidem iis maxima victûs cautio debetur, qui ex ſeptentrione in calidas regiones ſuſcepturi ſunt peregrinationes, & propter alimenta inuſitata, & propter incredibiles illas exinanitiones materiæ perſpiratæ. At quanta vis in fame ſit, chylum crudum in venas arripiendi, ſcire optimè licet ex illo noſtro præclaro experimento de chylo colorato in venis lacteis inveniendo: Vide Acta Philoſophica Londinenſia, *ubi olim editum eſt.*

XLV.

Ex impactione crudæ materiæ in aliquam Glandulam, niſi ea fluxilis fiat, & perſpiret, in ſcirrhum converti iſtam glandulam, & tandem in Cancrum metus eſt; nam ipſa Organa omnino læduntur à materia in glandulis requieta; utpote, quæ celeriter acredinem quamdam concipit putrefacientem.

XLIV.

Si verò ex ponderatione videris ob cauſam violentam perſpirabile plus ſolito evolaſſe, ſcias in locum perſpirabilium violenter evacuatorum ſtatim confluere cruda, & in meatibus minimis impingi.

XLV.

Quæ impinguntut, ſi fieri poſſint ſecundùm omnes partes fluxilia, ſeu perſpirabilia, bonum: ſin minus, pars continens prius fit dura, coriique ſpecimen referens, & deinde ſcirrhoſa.

XLVI.

Febricula malignitatem avertit: nimirum à cordis motu citatiore materiam perſpirandam attenuari, expellique: ex ejus autem nimia mora, putrefactio ſequitur. Peſtilentes verò quique morbi ſuos inſuper Characteres iſti materiæ corruptæ faciliùs ſuperinducunt: adeoque ſatius eſt, crudam iſtam materiam emoliri febricula, quàm ut reſtitet corrumpenda. Hinc quoque liquet, cur roborantia & peptica quæque fere ſeptica ſint, & e calidiſſimâ materiâ.

XLVII.

Quàm parcè cautéque dederunt medicamenta in febribus veteres Medici, notiſſimum eſt eorum ſcripta legentibus; contrà quantas in his turbas noſtri homines faciant! horum autem ignorantia an avaritia accuſanda ſit, tute cogita; certè valdè periclitatur is, cui perſpiratio inſenſibilis à nimia copia medicamentorum, etiam per ſe bonorum, obſtructa ſit; multo ſanè magis, quàm ſi ſanus quiſque victûs aliàs ſalubris crapulam patiatur.

XLVIII.

Claro ſanè documento, quàm inutiles fere ſint vehementes quæque purgationes certè ad morbos præcavendos, cùm corpus, vitiatis viſceribus, ad idem pondus tam citò revertatur: & ſi quod crudum corruptumque uſpiam inhæſerit poſt medicamentum exhibitum, ad malignitatem concipiendam multo aptius erit.

XLVI.

Si perſpirabile neque à natura, neque à calore febrili reſolveretur, corpus illicò ad malignam febrem præpararetur.

XLVII.

Febricitantes in pejus æquè incidunt, ſi à Medico imperito medicamentis importunè exhibitis illorum perſpiratio divertatur, ac ſi ab erratis ægrotantium.

XLVIII.

Caſſiæ pauxillum non divertit perſpirationem, non lædet vires, ſed ſolum aufert è corpore inutile pondus: aliæ verò medicinæ magis evacuant, & remotiores partes attingunt, & corpus magis leve efficiunt: cibus tamen & potus ſubſequens implent evacuatos meatus; inde alvus & veſica exiccantur, & paulò poſt corpus ſæpè ponderoſius redditur.

XLIX.

Vide n. 47. Suprà; in Febribus Veſicantia: ex validis medicamentis dejectiones, Vomituſque quòd dolorem excitent: Opium & Sudorifica iterata, quod ſitim (omnium malorum graviſſimum) accendant, perſpirationemque prohibeant.

L.

Glandularum Oſcula frigus contrahit, ita perſpirandæ materiæ avolitionem prohibet: ſomno autem eadem laxiora patentioraque eſſe conſueverunt. Imò ſomno opus eſſe videtur ad perſpirationem ritè exequendam: etenim ubi perſpiratio finita ſit, ſomni quoque neceſſitas deeſſe videtur, nec amplius dormimus. Ideo ſi non cænati præter conſuetudinem cubitum imus, vix ea nocte dormimus, quòd jam ſomni ratio ex magna parte propter diurnam perſpirationem ceſſavit; nimirum à defectu materiæ perſpirandæ. Quippe natura inter dormiendum oneris maximè ſupervacui ſatagit.

LI.

Ob eandem rationem, quòd Glandularum Oſcula claudit, ſcilicet ex conſtrictione frequenti muſculorum: exertis autem & tenſis Muſculis vaſa quoque minima auguſtantur comprimunturque; ſanguiniſque adeo motus, & perſpiratio, quæ ab eo dependet, tardantur: hoc autopſia conſtat; appello Lewenhokii *obſervationes: his accedit nova ſubinde partium agitatarum temperies atq; infrigidatio.*

XLIX.

Quilibet corporis dolor ſive labor, cocti perſpirabilis tranſitum impedit.

L.

Quodvis frigus minimum quidem, quod noctu dormiendo patimur, impedit perſpirationem.

LI.

Una ex frequentioribus cauſis, quæ tempore æſtivo impedit tranſpirationem, eſt crebra in lecto corporis agitatio.

LII.

Occupatur natura in primis concoctionibus, ſcilicet Ventriculi & Venarum: divertitur Dolore quovis aut animi affectibus aut medicina, ut infrà exponitur: in valetudinariis verò & ſenibus ſumma ferè imbecillitas eſt. Igitur ſenes vix perſpirant ad rationem aſſumptorum: ii quidem benè concoquere dici poſſunt; at tardè admodum per venas chylum digerunt, & ſeriùs perſpirant; quòd hæ poſteriores functiones præcipuam vim cordis requirunt muſculorumque: quæ omnia annis labefactantur.

LIII. LIV.

Materia inſenſibiliter poſt cibum ſumptum perſpiranda, jam tum internè potius ad ſtomachum & inteſtina fertur; nempe ex ſtimulatione fotuque quodam cibi; atque ita una ex primariis. Concoctionis cauſis fit. In alvi verò dejectione vomitúve idem, at multo vehementius fit; ſcilicet perſpiratio ferè introvertitur, & per inteſtina ſtomachúmque ex magnâ parte evocatur, educiturque.

LV.

Ita à reliquis omnibus, quibus vires corporis convellantur: ut ex nimiâ & intempeſtivâ ſanguinis miſſione, &c.

LVI.

Perſpirandi rationem & modum docet; ſcilicet quod admodum inequalis ſit ejus progreſſus; nimirum ex ratione concoctionis in tribus præcipuis Officinis corporis, nempe Ventriculo, Venis, & Ductibus Glandularum.

Qui

LII.

Tres ſunt internæ cauſæ prohibitæ perſpirationis, occupatio naturæ, diverſio, & vires imbecilles.

LIII.

Hinc ex Staticis patet in die medicinæ, & ab aſſumpto cibo, trium horarum ſpatio exiguam fieri perſpirationem : in die medicinæ intenta eſt natura evacuationi ſenſibili : ab aſſumpto cibo primæ concoctioni.

LIV.

In fluxu & vomitu prohibetur perſpiratio, quia divertitur.

LV.

Amictus valde oneroſi ſunt impedimento perſpirationi, quia vires debilitant.

LVI.

Non qualibet hora corpus eodem modo perſpirat, quia ab aſſumpto cibo quinque horis libram circiter perſpirabilis magnâ ex parte exhalare ſolet, à quinta ad duodecimam tres libras circiter, à duodecimâ ad decimam ſextam (quo tempore occaſio eſt alendi, vel medicandi) vix ſelibram.

LVII.

Qui nutritur, id eſt, qui comedit ad ſatietatem horis matutinis præter conſuetudinem: nam ea in his rebus præcipue conſideranda eſt.

LVIII. LIX. LX.

Evacuationum rationes hic ſupputantur; & inſenſibilis perſpirationis Calculus cæteris omnibus ſimul ſumptis duplo major eſt.

Senex quidam D. Al. D. mihi amiciſſimus & ex longâ conſuetudine notiſſimus, Octoginta & Sex annos agens, admodum ſanus, non parcè edebat, imò ſemicoctas & ſubcrudas carnes valdè appetebat; tamen ex plurimis annis rariſſimè niſi ſemel in ſeptimanâ, & ſæpè ad quatuordecim dies dejecit.

LXI.

Medicorum negligentiam ſocordiamque meritò reprehendit: Etenim, cùm liquidò conſtet ex ſella penſili inſenſibilem perſpirationem eſſe omnium evacuationum longè præcipuam, de ea conſiderationes primariæ in omni morbo inſtituendæ ſunt: præclara itaque ejus inventio inter ſeculi præteriti fælicitates numeranda eſt. Huic autem rei fidem facit ex poſteriore par illud nobile Medicamentorum; nimirum divinum unum ex Cortice Peruviano, *& alterum* Hypochocaana *dictum. Nam ſimplicia illa & prompta remedia omnigenas febres intermittentes, Dyſenteriamque omnino tollunt, tamen leniter & parcè admodum ſenſibiles ullas evacuationes moliendo, ne ſudorem quidem: igitur inſenſibilem putà perſpirationem ex integro reſtituendo, res ſuas conficiunt.*

De

LVII.

Qui nutritur vel medicamentis evacuatur horis majoris perſpirationis, quales ſunt ut plurimum matutinæ, maximè læditur, quia à cibo & à medicamento maximè divertitur perſpiratio.

LVIII.

Magis occulta & inſenſibilis perſpiratio nos ſublevat, quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ; à ſomno enim ante excretionem ſenſibilium excrementorum quiſque ſentit ſe leviorem, quia revera factus eſt levior ſolito tribus libris circiter.

LIX.

Spatio unius noctis ſexdecim unciæ lotii plus minuſve; quatuor coctorum excrementorum per alvum; quadraginta & ultra per occultam perſpirationem, evacuari ut plurimum ſolent.

LX.

Pluribus unica die naturali per inſenſibilem perſpirationem tantum evacuatur, quantum per alvum quindecim dierum curſu.

LXI.

Ut quid noſtratum plurimi in omni ægritudine ſolùm per alvum, vel per urinam, evacuendum ſibi proponunt, & de inſenſibili perſpiratione vix cogitant?

LXII.

De aliis ſenſibilibus evacuationibus idem dici non poteſt: quæ ſi excedant, criticæ exiſtimandæ ſunt; utpote ex intemperantia fere cibariorum natæ.

LXIII.

Illud imprimis notandum, jejunium hic poni inter remedia Naturæ inimica.

LIV.

Illa media ratio, nimirum triginta & quinque unciarum perſpiratæ materiæ, ad victum præſcribendum minuendumque inſtituitur. Etenim ab ejus exceſſu nimium corporis pondus, viſcerumque defectus tandem oriuntur.

Illa

LXII.

Si magis ſolito noctu perſpiraveris, ſed ſine ſudore, atque omni moleſtia, perſuaſum te habeas de optima valetudine.

LXIII.

Tunc quam maximè recedimus à morbo, quando pervenimus ad medium latitudinis ponderis ſalubris, non ob evacuationem ſenſibilem ſpontaneam vel à medico factam, vel ob jejunium, ſed ob perſpirationem inſenſibilem, quæ fit à ſomno poſt optimam coctionem.

LXIV.

Quanta conveniat perſpiratio cuilibet, ut conſervetur in ſtatu ſaluberrimo, ſic dignoſces. Obſerva manè poſt aliquam pleniorem cœnam illam majorem perſpirationem, quæ in teipſo duodecim horarum ſpatio fieri poſſit: eſto eſſe quinquaginta uncias: alio mane, ſed poſt jejunium (hac tamen lege, ne in prandio præteritæ diei exceſſeris) idem obſerva; ponamus eſſe viginti; hoc præcognito, eligas illam cibi & aliarum cauſarum non naturalium moderationem, quæ te ad medium inter quinquaginta & viginti quotidie ducere poterit; medium erit triginta quinque unciarum; hoc modo ſanctiſſimam & diutiſſimam, ſeu centum annorum vitam duces.

LXV. LXVI.

Illa obſervatio ſtateræ ex toto debetur, ideo Authori ſuo meritiſſimo adſcribenda eſt. Inde ſanè Menſtruorum quoque ratio eluceſcit, ut quod ſupervacaneum in ſanguine tanto ſpatio accumuletur, nec digeri poſſit à media atque ultima concoctione, Viris naturaliter evacuatur Veſicâ. Feminis verò per uterum fertur. Atque eadem ferè viris ſymptomata antecedunt, quibus fœminæ laborant, menſtrua jamjam paſſuræ.

LXVII. LXVIII.

Aeri cænoſo adde eundem fumoſum; maximè qui vitietur ex continuo incendio carbonis terreſtris ſulphurei.

Verum perſpiratam materiam à calore interno duplicato abſumi vana ratio eſt. Etenim ex ſummo cordis muſculorumque vigore fit, ut perſpiratio, non obſtante frigore, in robuſtis promoveatur; ſcilicet vel introrſum ad ſtomachum, & inteſtina, vel extrorſum ad cutem, pulmonemque.

Vale-

LXV.

Corpora quoque virorum ſana & moderatiſſimo victu utentia ſingulis menſibus fiunt ſolito ponderoſiora, unius ſcilicet duarumve librarum pondere, & redeunt ad conſuetum pondus circa finem menſis, ad inſtar mulierum; ſed facta criſi, per urinam paulò copioſiorem, vel turbidiorem.

LXVI.

Ante dictam criſim menſtrualem à ſomno factam, vel gravitas capitis, vel corporis laſſitudo perſentitur, & deinde paulò copioſiori urinâ evacuatâ omnia ſedantur.

LXVII.

Cauſæ externæ, quæ prohibere ſolent perſpirationem, ſunt aër frigidus, cænoſus, & humidus; natatio in frigida; cibi craſſi & viſcidi; intermiſſio exercitii corporis, vel animi; & in robuſtis nimia abſtinentia à coitu.

LXVIII.

Frigus externum prohibet perſpirationem in debili, quia ejus calor diſſipatur; in robuſto verò auget; calor enim ad imum retrahitur, duplicatur, & deinde natura roboratur, quæ deinde retenti perſpirabilis pondus è veſtigio abſumit, & corpus fit & ſentitur levius.

Sta-

LXIX.

Valetudinem ſæpe convulſam accelerare ſenectutem ipſamque tandem mortem; non ſolùm, quòd vehementer corporis pondus tollat, ſed quòd ejus augmentum ſubinde mutabile efficiat. Igitur ſola diuturna ac ſolida valetudo ex ſtato quodam & perpetuo eodem pondere conſtare videtur.

LXX.

Cùm cruda fuerint addita, facile eſt ſcire; quia vires non reſpondent ponderis augmento.

LXXI.

In ſenibus, pro ætate valè ſanis, id ferè accidit; neque enim ulla alia mortis, neceſſariò venturæ, notitia eſt, quàm in provectiore ætate ſalubritatis perpetuus quidam caſus, ſive detrimentum.

LXXII.

Stercoris humani, una vice dejecti, pondus raro aut nunquam trientem excedit: ita & in reliquis animalibus (Inſectis non exceptis) quorum Stercora, Scybala *dicta, figurata ſunt; ea ſcilicet ad æqualia ferè pondera formari. Hujus autem diſpenſationis ratio non ita obvia eſt.*

LXXIII.

Illud veriſſimum eſſe experimur: nempe ex ſubito metu aut mærore, etiamſi eorum cauſa ex toto ceſſaverit, tamen ex vehementi cordis compreſſione inſenſibilis perſpiratio diu labefactari poteſt: valetudinarii certè deinceps, etiam inviti, per multos dies male ſe habent. Tamen iſta tridui mora, quâ retentæ materiæ libra ſupra quotidianum penſum diſſipanda eſt, etiam quandam rationem habet exceſſûs iſtius inſenſibilis perſpirationis præ aliis omnibus ſenſibilibus evacuationibus ſimul ſumptis.

In

LXIX.

Stabilior & diuturnior eſt ſanitas illius corporis, cujus pondus multorum annorum curſu neque augetur, neque minuitur, quam cujus pondus annuatim variatur.

LXX.

Reditus ad conſuetam gravitatem crudorum ſuccorum additamento, eſt malus: coctorum verò, eſt ſaluberrimus.

LXXI.

Sanum fieri minoris ponderis ſolito, eadem ſuppoſita vivendi ratione, malum; amiſſum enim quod erat ſalubre, non eſt remiſſum.

LXXII.

Excrementa alvi concocta ſunt multæ molis, ſed exigui ponderis: ſupernatant ob aërem incluſum, & quæ una vice excernuntur, nunquam libræ trientem excedunt.

LXXIII.

Si unica die ob aliquod erratum libra perſpirationis retineatur, natura triduo ſolita eſt illud retentum inſenſibiliter expurgare.

Tunc

LXXIV.

In Oſcitationibus Spiritus vehementer, copioſiùs, atque penitiùs in pulmonem introducitur, atque eâdem vi diſcutitur; ſcilicet materia perſpirandâ benè onuſtus: imò veriſimile eſt, materiæ in glandulis pulmonum benè coctæ, & avolitioni paratæ copiam, ipſius oſcitationis ex magna parte cauſam eſſe.

LXXV.

Quicquid inſenſibiliter perſpiratur, maturum eſt: contrà quod ſenſui patet, ut in ſudore, crudum ab ipſo authore perhibetur. Ita non ſpecie inter ſe differunt crudum & coctum, ſed exitûs modo cùm utræque ejuſdem materiæ partes ſint.

LXXVI.

Iſte Aphoriſmus falſiſſimus eſt. Nam neque cimices, Pediculive ſponte uſpiam generantur, aut atomata ſunt, ſed ſuis quique parentibus, ut cætera omnia animalia originem debent: hi humores quidem, in glandulis cutaneis contentos, ſugere poſſunt: at ſanguinem etiam in victum vehementer cupiunt, trahuntque.

LXXVII.

In Lue quidam Venerea, Scabie, Hydrophobia hoc verum eſſe videtur; utpote quæ ſint infectiones à contactu, nec aliter contagioſæ. At alii ſunt morbi ipſo inſenſibili, maximéque volatili halitu orti, ut Peſtilentia, Variolæ, &c.

Quia

LXXIV.

Tunc natura multum inſenſibiliter evacuat, cùm per oſcitationes & artuum extenſiones retentum perſpirabile excernere conatur.

LXXV.

Perſpirabile habet duas partes levem ſcilicet, & ponderoſam.

LXXVI.

Ponderoſa pars adeò affluit, ut ex ipſa generentur animalia; ut cimices, pediculi, & alia id genus.

LXXVII.

A parte perſpirationis ponderoſiore contagioſæ infectiones unà cubantium proveniunt: leve enim evolat; ponderoſum verò adhærens coinquinat.

Quibus

LXXVIII.

Quia ex mora in iſtiuſmodi caloribus iſtum humorem cutaneum acredinem contrahere, veriſimile eſt. Vide infra hujus Sectionis. Aph. 99.

LXXIX.

Ex nimio alimento viſcera quæque maximè diſtenduntur; atque adeo ex perpetua iſtâ vehementique partium tenſione citius labefactantur pereuntque.

LXXX.

Per fibras iſtas duras intelligi volo vaſa corporis minima, *quæ in ſeneſcentibus animalibus contrahi atque mareſcere ſolent: unde ſanguinis circuitus paulatim minuitur, vireſque labefactantur.*

Summum ſuum incrementum attingere homo dicitur, ad annum ætatis vigeſimum quintum: vivere tamen poteſt ad centum viginti annos & amplius; igitur citò fit adultus præ Silicernio; nempe illud ex ultimâ partium capacitate atque diſtentione; hoc verò ex earum, at minimarum primùm caſu, ac interitu: neque ea ferè multæ ſimul & velociter pereunt, niſi morbis atque intemperantia.

Per ultima autem iſta pondera intellige infima, ac valde diminuta.

Quidam

LXXVIII.

Quibus aliquid perſpirabilis in vehementiſſimis caloribus æſtivis exhalare prohibetur, calor eſt moleſtus: quibus verò perſpiratio omni ex parte eſt libera, calor non eſt moleſtus.

LXXIX.

Differt majus pondus à minori æquè ſalubri, quia majus plus accelerat ſenectutem. Eſto aliquem frui valetudine cum pondere ducentorum pondo æquè ac cum ducentis quinque: obſervavimus exceſſum illorum quinque magis accelerare ſenectutem.

LXXX.

Caro animata cur vivit & non putreſcit ut mortua? quia quotidie renovatur. Cur pueri diutius quam ſenes vivere poſſunt? Quia ſæpius poſſunt renovari, incipientes ab infimo totius latitudinis pondere uſque ad ultimum: ſunt enim plurimorum ſalubrium ponderum capaces. Senes cur neceſſariò moriuntur? quia ſolùm ultimorum ponderum ſunt capaces. Sed cur ſolùm illorum? quia fibræ illorum ſunt duræ, & ut tales, non poſſunt amplius renovari; unde mors.

Qui

LXXXI.

Quidam ægrotus, nomine Lane *de* Yarmothe *juvenis ſupra modum obeſus, Variolis correptus eſt. Fortè paulo antequam decubuit ad octo ſupra ducentas libras ſe pendere ex Statera cognovit. Menſe vix finito convaluit, atque iterum, animi cauſâ, ſeipſum ponderabat; & jam ad octoginta minimum libras levior factus eſt, per quindecim ferè dies incredibiliter quidem exſpuebat: at multo certe maximam partem per inſenſibilem perſpirationem amiſit.*

LXXXII.

De Aphoriſmis primæ editioni additis illud in primis notandum eſt: eos ferè morbos, eorumque Symptomata reſpicere; ac ſi doctrinam de inſenſibili perſpiratione ex praxi confirmaret ex quo ſane maxima nobis Utilitas, & Lumen.

Frequentia autem illa Senum Sputamina quod ſpectat, fere ex diminutâ inſenſibili pulmonum perſpiratione oriuntur; quæ ſecundum Sanctorium *ad decimam partem totius, ex mea vero æſtimatione, an conjectura dicam, ad duplum accedit. Ubi autem pulmones ætate labefactantur, illa inſenſibilis evacuatio ex bonâ parte in ſenſibilem pituitam vertitur.*

At omnis pituita ſive ſputum concoctionis novæ non incapax eſt: imo etiamſi purulentum eſſe videatur, tamen haud multum à chylo differt: nempe per ſanguinis orbem circumlata, perque pulmonis glandularum ora ejecto. Id quod ſatis conſtat ex uſu quorundam phthiſicorum ſputum ſuum, in os ſubinde excreatum continuò diglutientium: ita enim nonnulli, quod teſtor, mihi noti multos annos miſeram vitam traxerunt.

Senibus

LXXXI.

Qui ægritudine pernicioſa corripiuntur, cur ſanantur? quia multorum ponderum ſalubrium ſunt capaces; à corporibus enim ægritudines triginta libras auferunt plus minuſve, prout corpora magis vel minus repleta ſunt, & prout ægritudo magis vel minus calida & longa exiſtit.

Additi ab Auctore.

LXXXII.

Senes ob frequentia ſputamina vitam protrahunt: retenta ut incapacia coctionis vel digeſtionis impediunt perſpirationem: unde ſuffocatio & mors.

LXXXIII. LXXXIV.

Senibus ſumma temperantia utendum, & caute admodum vivendum eſt; quia ſenectus meritò in morbis numeratur. Cum multo tamen maxima hominum pars exiſtiment, loca, aut hæc vel illa alimentorum genera eſſe cauſam vitæ longæ, vehementer inquirere ſolent, ubi habitaverit, quidve ederit, biberitve iſte tot annorum ruſticus Senex. Verum Providentiæ divinæ precipue debetur, quod is vixerit, toto vitæ curriculo ſibi per omnia ſimilis, imò is duriter vitam ſuſtentavit, ſub craſſo cœlo, victu non quæſito; at raró ei nulla incommoda acciderunt, vel ex neceſſitate rei domeſticæ, vel quòd à tentationibus remotior fuit; aliter vero ſe habent urbani, & qui rebus agendis diſtrahantur.

Iſti vero exceſſus jam numerati in ſene maximopere vitandi ſunt, quòd aliena atque imbecilli ætate ſiant; unique perſpirabilì promovendo incumbat, ſi vitam diu prolongare ſanus velit.

LXXXV.

Senibus propter cordis muſculorumque imbecillitatem ſecunda & tertia concoctio tardiores ſunt; expeditior autem prima. Nam prima ventriculi & inteſtinorum eſt, citraque ſanguinis Orbem conficitur; cùm autem perſpiratio in ſenibus non ita expeditum exitum habeat, per cutem pulmoneſque, ideo valde inclinatur in Stomachum & Inteſtina, & concoquens Septicus vapor ſit. Imo non raro ſenes vehementer edaces ſunt; at tarde modum digerunt per ultimas concoctiones.

Quomodo

LXXXIII.

Senectus revera eſt ægritudo, ſed diu protrahitur, ſi corpus reddatur perſpirabile.

LXXXIV.

Interimunt Senes coitus, corporis actualis frigiditas, potio plus juſto, cænare ut juvenes, plus debit oiraſci, & exerceri.

LXXXV.

Senes ætatem decrepitam non attingunt ob diminutas expultrices: Hinc dum plus ſoli to bibunt, minus mejunt, & minus ſolito perſpirant. Remedio eſt, ut ablatio exæquet additioni.

Perſpi-

LXXXVI. LXXXVII.

Quomodo autem iſti morbi lethales privatim fiant ex perſpiratione inſenſibili præcluſa, longum eſſet explicare, quod non patitur hujus inſtituti noſtri brevitas. At in uteri præfocatione inſenſibilis perſpiratio interdum tantum non ex toto ceſſat: extant ſane in Hiſtoria medica haud pauca fæminarum exempla, quæ ex eo morbo ad duos treſve annos decubuerunt, fere ſine alimento, certe adeo tenui ſumpto, ut tanquam nullum videretur; tamen vixerunt: imo ex iis aliquæ ad integram valetudinem reſtitutæ ſunt. Id vero fieri non potuit ſine incredibili pulſus languore, tarditateque, aut intermiſſione: atque hæc vita inſectorum eſt, maxime per hyemem; etiam nonnullorum ſanguineorum Animalium.

In ſuffocatione autem ab utero, is non ſolum per ſe convellitur, ſed non raro & ventriculus gulaque: imo pulmones, ſimulque reliqua interdum omnia viſcera, totaque fæmina. At iſtud muliebre ſemen vana imaginatio eſt, cum iſtiuſmodi res nulla uſpiam ſit.

LXXXVIII.

Humores quidem, quibus Arthritici vexantur, ita attenuari poſſint, ut vel perſpiratione ejiciantur, vel certè in maſſam ſanguinis denuò remeant; iſti verò calli tophique (ſcilicet, quædam ferè oſſium corruptorum materia) vix ullo remedio, niſi exciſione, tolli poſſunt.

Humores

LXXXVI.

Perſpiratio inſenſibilis non ſolum principum, ſed unius partis infimæ omnino vetita vitam tollit. Principum, dum in cerebro fit apoplexia, in corde palpitatio, in jecore polyæmia, & in utero præfocatio: Infimæ partis, gangræna.

LXXXVII.

Dum ſuffocantur mulieres, non fit ob uterum comprimentem ſeptum, ſed à frigiditate ſeminis corrupti non indigentis perſpiratione.

LXXXVIII.

Humores podagricorum, etiam ſi craſſiſſimi ſint, ſolum per modum vaporis reſolvuntur.

LXXXIX.

Iſta ſtomachi vehemens irritatio non ſolùm perſpirationem omnem ad internas partes inclinat, attrahitque, ſed reliqui ferè meatus externi, quales ſunt cutanei ductus, pulmonis quoque renumque, ad nixum vomendi adjuvandum, neceſſariò clauduntur.

XC.

Perpetua cordis, muſculorumque constrictio, etiam in decubitu, concoctionem, perſpirationemq; diminuit: at ſomnus (ſcilicet quo tempore eadem relaxantur, ſuique juris fiunt) perſpirationis itinera commodè apperit, facultateſque concoctrices mirificè promovet. At vereor, ne iſtud remedium, nempe ex pertinacia decumbentis, fruſtra pleriſque præſcriptum ſit.

XCI.

Forte ex ſumma illa diſtantia, quâ pedes à corde ponuntur; nam multo remotiores, longioreſque venæ ſunt, quæ ad pedes feruntur, quàm quæ ad caput manúſve: igitur maximè ex uſu, certè valetudinariorum, eſſe videtur, ut ſanguis, tanquam mediâ viâ, ſcilicet ad genua, denuò incaleſcat; quo facto rite peragantur functiones corporis.

XCII.

Veriſimile eſt etiam, illud Hypocacuana, *ad dyſenteriam & torrainas ventris longè omnium efficaciſſimum remedium, quamvis interdum leniter admodum purget, vomatque, tamen perſpirationem obſtructam, certe externam vehementer promoveat: ita plurima medicamenta exiguâ quantitate antidota ſunt; quæ ſi plenius exhibeantur, ſtomachum & inteſtina graviſſimè irritant; de qua re perpendas velim antiquiſſimam Mithridatii compoſitionem.* Pon-

LXXXIX.

Vomitus urinam & perſpirationem divertit.

XC.

Corporis in lecto frequens circumvolutio, cum fiat omnium muſculorum motu, enervat, & coctionem & perſpirationem utilem diminuit. Remedio eſt, in eodem ſitu obſtinatè quieſcere.

XCI.

Dum genua actu calida conſervantur, non algent pedes, noctu benè dormiunt, magis perſpirant, & minus mejunt.

XCII.

Profluvium alvi tollitur iis quæ perſpirationem augent, ſicuti eſt Balneum.

XCIII.

Ponderis diminutio per inediam vires corporis labefactat, & ſenectutem mortémque accelerat: ſcilicet propter minimorum vaſorum flacciditatem, contractionem, amiſſionem.

XCIV.

Tu velim benè perpendas Fontium medicatorum virtutes ad urinam vehementer movendam, & dic mihi quamdiu putabis exceſſum uſumque continuum tantæ potionis tibi ſalubrem fore; at quod meiis plus, quàm bibis, idque celerrimè ab iſta ſolicitudine vacuus es. Verùm ſcias duo inde incommoda ſecutura, ſcilicet perſpirationem interim tolli, & metallicos iſtos ſales in omnibus concoctionum officinis impingi, ægrè admodum amovendos, eliminandoſque.

XCV.

Quicquid febrium intermittentium cauſa ſit, id primùm ſentitur circa ventriculum atque inteſtina; mox cum horrore quodam diffunditur per habitum corporis; an propter ſubitam atque inuſitatam eruptionem bibis fervidæ: unde ſequitur cordis tantùm non deliquum, & horrores tremoreſq; in extremis, tanquam à veneno quodam ſumpto.

XCVI.

Non evacuatur aqua in abdomine Hydropici; quod ea aqua jam ejecta eſt è Glandulis vel intra tunicas peritonæi, vel in ipſam abdominis cavitatem: ita fruſtra expectatur, ut perſpiret, cùm jam omnino extra organa perſpirationis ſit.

Ita

XCIII.

Sicuti magnes cum multo ferro, & vinum in magno dolio melius conſervatur quam in doliolo: Sic corpora ponderoſiora ſalubria magis robur conſervant, quam cedentia à pondere per inediam.

XCIV.

Qui plus mejunt, quàm bibunt, parum vel nihil perſpirant.

XCV.

In febribus intermittentibus cur perſpiratio inſenſibilis prohibetur? quia humor peccans eſt in ambitu corporis.

XCVI.

In hydrope non reſolvitur aqua abdominis, quia ejus ſiccitas & durities impediunt perſpirationem.

XCVII.

Ita quidem & laxantur pori ſive ora ductuum, & citiùs quoque humor in glandulis digeritur ad maturam evolationem; in quibus ſanè inſenſibilis perſpirationis unica notitia conſiſtit.

XCVIII.

Cùm vehemens illa febrilis intentio ſe remiſerit, ut in deliquiis contingere ſolet, ſudor ex lucta erumpit, & quicquid in ſumma illa conſtrictione in glandulis retentum fuerit, & jam concoctum, perſpirationique aptum, ex laxatis admodum ductibus ejicitur.

XCIX.

Quòd hæc aceſcere apta nata eſt: Favina verò per ſe nimium conſtringit, obturatque; haud aliter quàm faſcia quædam duriter circumjecta.

C. CI.

Quis non vidit refrigerandi methodum in variolis eſſe valde periculoſam? quia ſatis refrigeratur corpus ex ipſa eruptione variolarum; nempe minuitur febris, eruptiſque deſinit.

CII. CIII.

Balneo naturali, ſive Thermis apud nos potius utendum eſt, ob aëris inclementiam: harum quippe effectus admodum celer ob vaporis ſubtilitatem, quo incaleſcant; nempe ſpiritu quodam ſulphureo è pyrita ſive metallis ferreis fervidis, & tantùm non ignitis orto: ita materia glandulis contenta, citò concoquitur, earumque oſcula relaxantur, ut ea liberè & inſenſibiliter effluat.

His adde victum humidum, ut materiæ copia & facilis concoctionis glandulis ſuppetat. At in ſolium deſcendant jejuni, id eſt, corpore purgato, ſcilicet primis viis excrementis prorſus vacuis, imò & ventriculo inani. Pari

XCVII.

Humores calidi confluxi in aliquam partem, calidis digerentibus tractantur, ut per inſenſibilem perſpirationem reſolvantur.

XCVIII.

In magnis febribus cur lipothimia juvat? quia ſudorem & validam perſpirationem facit.

XCIX.

Punctura nervi, ſi lacte, farina, vel ſimili claudatur, hicor retentus ita acris ſit, ut moriantur convulſi, niſi oleo aperiatur vulnus.

C.

In tumoribus perſpiratio utilis, ſi fiat humidis actu & potentia; ſecus in ſcyrrhum cedunt, tenue reſolvendo, & craſſum relinquendo.

CI.

Pars corporis ut repleta ſanguine, ne, vel alio humore, ut in tumoribus, & in ipſa pleuritide, non eſt refrigeranda; quia evacuata materia ſpontè refrigeratur.

CII.

Hypochondriaci, ſi frequentibus balneis eorum corpora reddantur perſpirabilia, & victu humido utantur; ſani fiunt.

CIII.

Perſpiratio inſenſibilis facta per fomenta in non purgato corpore, plus attrahit quam reſolvit, ut de Simone.

CIV.

Pari ferè ratione qui Febre, verbi causâ, per ſe multum ſudet, ei nec ſanguis mittendus eſt, aut purgandus: ſiquidem ſolus ſudor, ipſi febri ſolvendæ ſatis eſſe videtur.

CV.

Peticulæ fieri videntur ex ipſo ſanguine integro, in ductus glandularum excretorios extruſò, corruptoque: idque cum, vel ſine febre; ut in Scorbuto, hoc non raro contigiſſe vidi; de quo aliis ſcriptis meis ſatis dixi.

CVI. CVII.

Quod ſupprimit, ferè incraſſat; quod verò perſpirationem promovet, attenuat.

Gangræna autem ab Arteriolis minimis incipit; mox majora vaſa corripit, & tandem ad cor uſque ſerpit. Igitur ob motum ſanguinis in parte affecta penitus obſtructum, non à copia ejus, ut vult author, id malum oriri videtur.

CVIII.

At hi inſenſibiles meatus non alii ſunt, quàm ductus glandularum excretorii: in quibus ipſi renes ſunt, pulmoneſque. At id non fit, niſi vitiatis itineribus in corpore malè ſe habente.

CIX. CX.

At iſte ſomnus naturalis eſſe debet, non Opio acquiſitus; quia ab hoc vires non reſtituuntur, etiamſi ſudor ejus virtutem ſequatur: profectò Opium res eſt omnium maximè reſtringens.

Eſt etiam modus in difflatione ſedulò notandus, ne utile cum inutili avolet: rectè itaque docemur ejus indicium; ſcilicet ad vires conſervandas reſtituendaſque. Cave itaque ſis moderationem excedas in ſudorificis exhibendis.

Id

CIV.

Corpora quæ inſenſibiliter multum perſpirant, neque purgantur, neque phlebotomantur, ut patet de pueris.

CV.

Peticulæ cur fiunt? quia maligni hicoris perſpiratio impeditur:

CVI.

Gangræna iis quæ perſpirant, prohibetur: iis quæ ſuppurant, fit Sphacelus.

CVII.

Pars gangræna affecta cur moritur? quia arteriolæ ob ſanguinis copiam non attolluntur. Remedio eſt evacuatio ſenſibilis & in-inſenſibilis.

CVIII.

Craſſiſſimi humores in robuſtis per anguſtiſſimas vias tranant, ut patet de pinguedine per urinam, de mulſa injecta in pectus vulneratum: ergo per inſenſibiles meatus.

CIX.

Per diflationem evacuatur materia utilis & inutilis: ſi verò poſt ſomnum acquirantur vires, plurimùm inutilis.

CX.

Diflatio, quæ effugit ſenſum, eſt naturalis, & indicat robur: è contra verò ſudor.

CXI.

Id fit ſumma totius corporis contractione ex conſenſu partium, motúque adeo ſanguinis tardato.

CXII.

Per Natationem indicat Mare, aut flumina; quæ eo tempore ferè tepeſcunt per æſtatem; cùm mane multo frigidior ſit eorum aqua; ſcilicet calore veſpertino concepto ex aëre atmoſphærico etiam intra aquam depreſſo commiſtoque.

CXIII.

A perſpiratione prohibita omnes ductus glandularum excretorii, ex copia humoris retenti, diſtenduntur; unde gravitatis cujuſdam & doloris ſenſus oritur.

CXIV.

Ex nimio defectu chyli in ſummè rigida inedia vaſa minima labefactantur, flaccida fiunt, & tandem areſcere apta ſunt; nam ea, ut reliquum corpus, ex ſola eaqu quotidiana plenitudine diſtendi, id eſt, nutriri ſolent. Igitur perſpiratio diu obſtructa non tutò inedia pertinaci tollitur, & propter detrimentum viſcerum, & quòd tota illa materia ſup rvacua perſpiranda (etiamſi plurium dierum fuerit accumulatio) in ductibus ferè excretoriis, (qui mera itinera non ſunt, ſed etiam receptacula) atque adeo extra venas continetur.

CXV.

Febres ex gravi ferè pondere prohibitæ perſpirationis naſcuntur. Igitur veriſimile eſt earum fomitem in glandularum, viſcerúmque ductibus nidulari.

Etenim

CXI.

Si quod corporis pars hyeme valdè frigeſcat, ita totum corpus conſentit, ut coctio & totius perſpiratio minor fiat.

CXII.

Natatio veſperi tutior: manè ab aqua frigidiori meatus clauduntur, unde febris periculum.

CXIII.

In æſtate ſi corpus jaceat detectum, prohibetur perſpiratio: Unde capitis gravitas, & corporis confractio.

CXIV.

Dum quinque, vel ſex dierum curſu, corporis pondus augetur, non ſtatim, ſed paulatim eſt tollendum: inedia enim ſummè rigida lædit ventriculum, cerebrum, cor; mox totum corpus.

CXV.

In Autumno augetur corporis pondus; quod ſi excedat ſalubrem latitudinem, fiunt tertianæ, ſeu aliæ putridæ.

Extrema

CXVI.

Etenim ex iſto frigore primùm ductus glandularum ex toto clauduntur : mox ad vaſa minima idem malum transfertur, eaque, coanguſtantur, tandem majora patiuntur, quod excipit mors.

CXVII.

Tamen poſt balnea Unctiones adhibuerunt veteres, ex oleo ſimplici vel medicato : rectè id quidem ; ſcilicet ne nimiùm perſpirent oſcula glandularum præter modum ex calidâ aperta. At hæc integræ cuti & non ulceratæ ſuper-injiciebantur. Major tamen cautio adhibenda eſt in ſevo aut adipe uſurpando, quàm in oleo aut cera.

CXVIII.

Quotidiana reliquis febribus intermittentibus periculoſior eſt, quòd in ea corporis integritas omnium minima eſt, & ad continuam propius accedit. Pituita autem prohibitæ perſpirationis indicium eſt, quod illa materia, quæ foràs inſenſibiliter ferenda eſſet, jam moleſtè expurgatur, ſub ſpeciem pituitæ cujuſdam viſcidæ.

CXIX.

Eſt quidam conſenſus in Univerſa cute ; at hic privatim ob interceptionem perſpirabilis in cervice pericranium patitur ; utpote proximè continuum ſuum & remotius membrum à corde. Vide ſuprà hujus Sectionis Aph. 91.

Reſpi-

CXVI.

Extrema frigida in acuta febre, niſi incaleſcant, lethalia, ob adiapneuſtiam.

CXVII.

Nihil magis nocet ulceribus malignis, quam quæ prohibent perſpiratum, ut adeps, oleum, & cera.

CXVIII.

Quotidiana ſola ex intermittentibus non caret periculo, pituita enim in prohibendo perſpirationem primum locum tenet.

CXIX.

Conſtipata perſpiratione in cervice ſtupeſcit ſenſus pericranii; ut depaſtio ambulantis ſub vento & pluvia.

CXX.

Reſpirationem à perſpiratione malè diſtinguit; nam utriuſque iidem effectus, atque eadem cauſa eſt. At ventilationi certè pulmonum, aër temperatus imprimis neceſſarius eſſe videtur; qui ſi tenuior ac ſiccior ſit, quàm par eſt, humorem inſenſibiliter in pulmonem ejectum haud ita prompte in ſe recipit, cumque eo miſcetur: ſin is craſſior, & humidior exeat, jam ſuum pondus habet.

CXXI.

Tremenda quidem eſt iſta vehemens & intempeſtiva refrigeratio, quam noſtri homines Variolatis maximè, aliiſque nonnullis febribus acutis, tantâ diligentiâ procurare ſtudent, contra fidem notiſſimam hujus Aphoriſmi.

CXXII.

Græci Romanique Unctiones, ut ſuprà dictum eſt, à Balineo adhibuerunt, ad inſenſibilem perſpirationem cohibendam; ne ſcilicet nimia evolatio eos enervaret. At tu mitte Attractionem, cogita ſolum cordis pulſum, & in nutritione & in perſpiratione.

CXXIII.

Sunt qui eam victus rationem forte fortuna, & parum cogitantes conſequuntur, quæ eos tanquam invitos ad ultimum finum perducat. Vide ſuprà hujus Sectionis Aph. 83. 84.

Ad

CXX.

Nihil magis putredinem tollit quam larga ventilatio; non ſolum per inſpiratum, ſed etiam per meatus inſenſibiles facta.

CXXI.

Refrigerationes in morbis acutis indicant mortem, ut in Hermocrate: adimunt enim perſpirationem.

CXXII.

Poſt balneum, oleo meatus cutis condenſantur, hoc fine, ne humiditas alimentalis attracta reſolvatur, ergo oleum claudet in periculis, & non aperiet poros.

CXXIII.

Ea tamen victus ratio, quam quotidie minus perpendimus, pellit nos ad ſenium Philippi.

Dia-

CXXIV. CXXV.

Ad eundem modum perficitur diſſipatio per glandulas, in quacunque corporis parte ea fiat. At pulmo non magis perſpirationis Organum eſt, quam Veſica Urinæ: Etenim Utraque mera tantùm receptacula ſunt: nempe ille aëris, hæc Urinæ.

Veſicæ autem evacuatio eſt actio voluntaria, & relaxantur muſculi Sphincteris, ut emittatur Urina. Pulmonis verò actio reciproca eſt, ut iſte profundus puteus materiæ perſpiratæ exantletur: aër itaque primùm intromittendus eſt, quòd fit ampliando cavitatem; ſcilicet relaxando muſculos circum circa thoracem diſpoſitos, etiam ipſo diaphragmate depreſſo; eorundem verò levi conſtrictione fit expiratio; nempe ipſo aëre accumulato compreſſoque, ſua vi elaſtica expirandi actionem mirificè adjuvante.

CXXVI. CXXVII.

Peſtilentia correptorum tactu nos non inficî vult author: at Ulcera à peſtilentia orta videntur eſſe admodum venenata: imò ipſam inſpirationem non aliud eſſe præter tactum quendam; cùm cavitates pulmonum æquè extra habitum corporis ſunt, ac ipſa putà manuum cutis. Igitur mihi certè veriſimile eſt, aërem à peſtilentia capto infectum, contaminatumque, pituita & victu ſimul in ſtomachum deglutiri, chylóque mox commiſtum in ſanguinem transferri: tandem irrequieto ſanguinis curſu in glandulas pelli: ubi propter morulam, quòd jam extra pulſum cordis ſit, eas inflammari, atque in dira iſta Ulcera, ab authore commemorata, corrumpi.

Quem-

CXXIV.

Diaphragma contrahendo ſe ad ſuum principium dilatat thoracem ; dilatando fit inſpiratio ; ſe laxando conſtringit, & conſtringendo fit expiratio.

CXXV.

Sphincter verò contrahendo ſe ad ſuum principium conſtringit veſicam, & urinam continet ; Se laxando dilatat, & eam reddit.

De Peſte.

CXXVI.

Res peſte infectæ inficiunt quouſque durant proximæ & remotæ cauſæ : unicâ tamen deficiente ceſſat virus ad inſtar motus horologii, dum rotarum unico irrito dente quieſcit.

CXXVII.

Peſte non tactu, ſed inſpiratu aëris peſtiferi, vel halitu ſupellectilium inficimur. Sic fit : Spiritus vitalis ex aëre inficitur, ab infecto ſpiritu congelatur ſanguis, qui extra pulſus, carbones, nigras papulas, & bubones efficit ; ſi manet intus, mortem ; ſi totus pellitur ad extra, evadimus.

CXXVIII.

Quemadmodum Carbunculi Buboneſque, ſecundum vires ægroti, ſola peſtilentiæ ſalutifera; ita Papulæ nigræ, *quæ noſtratibus rectè* Tokens *appellantur, certa mortis indicia ſunt. Verum hîc perinde ut in Variolis, inſenſibilis perſpiratio ſi forte nobis alio medicamento comparanda eſſet, vix ſufficeret ad ſalutem ob morbi ſummam malignitatem, quæ ſua quoque remedia deſiderat.*

CXXIX.

Igitur Peſtilentia Europæ morbus indigena non eſt; item quòd ex toto deſinit apud nos; neque unquam per ſe reviviſcit, niſi aſſeratur ab Aſia*ticis.*

CXXX.

Atque iſta computatio valde propè convenit cum rationibus ex Peſtilentia mortuorum Londini editis 1665. forte major ejus ſævitia eſt in calidioribus, qualis Italia, regionibus.

CXXXI.

Maculas quaſdam nigras in Scorbuto funeſtas, etiam citra febrem, aut infectionem ſæpe vidi; atque ex his potius fuiſſe, quas Diembrochius ſe in puero in platea ludente Utrajecti *obſervâſſe dicit, quam ad peſtilentiam pertinuiſſe, veriſimile eſt.*

Neſcio

CXXVIII.

Si ad carbones & bubones tota peſtis pellatur, bonum: Si minus, læthale.

CXXIX.

Non ſponte inficimur peſte, ſed fertur ab aliis. Patet experimento Monialium.

CXXX.

Non omnes, ſed tertia hominum pars circiter peſte moriuntur. Patet experimento Veſpilionum.

CXXXI.

Qui putant nigrorem palpularum & carbonum indicare aduſtionem, errant: ſæpè enim Senes intus & extra frigidi citra febrem inter biduum cum eodem nigrore à Thrombo profecto decedunt.

CXXXII. CXXXIII.

Neſcio quomodo Bubones & Carbunculi à Pavulis nigris differant : Has *autem à colore & quòd profundè penetrent ad ipſa uſque oſſa, latiuſque inficiant, ex ipſis vaſis ſanguineis exulceratis, Sphacelatiſque fieri, conjicio :* illos *verò Glandulas tantùm occupare, adeoque minus pernicioſos eſſe ; quod in has ferè materia extra circulum ſanguinis protruſa, corruptaque ſit.*

CXXXIV.

Sanorum ſeparatio ab infectis valdè utile eſt ; itidem ut ex infectis pauci admodum ſeorſim et libenter unà habitent. At quomodo ſupellectilium uſtio ad peſtilentiam propagandum conferat, non video. Cum antiqui certè ignem optimam luſtrationem & aeris inſalubris purgamentum ſingulare ſemper experti ſint.

CXXXV.

Valetudinarii, in quibus ſunt pulmones infirmi, opportuniores infectioni ſunt ; quòd venenum habitum corporis faciliùs penetrat, & tardius inde expellitur. At vereor, ne ſit verum, homines inſpirato aère tantùm infici.

CXXXVI.

Scilicet propter cœli & tempeſtatum mutationes : ideo cùm peſtilentia, ut ſuprà diximus, nobis non ſit indigena morbus, etiamſi innumeri homines reſtent inficiendi, tamen ſole in brumam inclinante ferè extinguitur.

Quantum

CXXXII.

Si paucus ſanguis ob corruptum ſpiritum vitalem fit thrombus, hic ſi totus expurgetur per bubones & carbones, ſanantur; ſi non totus, moriuntur, ut in nigris papulis.

CXXXIII.

Hinc quibus anthraces & bubones aperiuntur, ſi interna infectio tota exeat, ſanantur: ſi minus, moriuntur.

CXXXIV.

Modus frænandi peſtes duplex; ut ſani ſeparentur, & infecti ſe pandant: modus ut ſe pandant, duplex; ut ad loca illis inviſa non mittantur; & illorum ſuppellex non uratur.

CXXXV.

Peſte inficiuntur facilè rarum habentes pulmonem; è contra qui denſum. Rarum habent, ſi facto maximo inſpiratu unicus pulſus ictus fiat quietior.

CXXXVI.

Peſtis non eſt ut ignis, qui augeſcente pabulo creſcit: ipſa verò eodem modo pabulo ſe habente decreſcit.

Radii

CXXXVII.

Quantum ſpatium per aërem vi venti feratur Peſtilentia, non certò definitur: illud veriſſimum eſt, veſtimenta ad ducenta milliaria à Londino tempore peſtilentiæ, miſſa, totam familiam infeciſſe, ut medio præterito ſeculo contigit D. Belenjam, Weſtmorlandiæ.

CXXXVIII. CXXXIX.

Hoc ſanè prudens & vetuſtiſſimum remedium eſt; nempè eo tempore, peregrinari, navigare.

Optimam ſanè medicis excuſationem! ſi quos ægrotos ſibi commiſſos habeant. Veruntamen nullus dubito, quin ſpecifica quoque remedia ad hoc terribile malum in rerum natura dentur, ſeculis venturis invenienda.

CXL.

Hujus aphoriſmi iſtum Articulum, quo omnia remedia interna explodantur, minimè approbo; quòd aliquot jam cognita ſint, & alia poſſe inveniri, huic malo utut tremendo valdè accommodata, ſpes eſt: maximè, cùm aliis Febribus, etiam malignis, curandi methodus, non ſine ſucceſſu inſtituta ſit.

Frigus

CXXXVII.

Radii peſtis vento loco dimoventur: corporis lucidi nulla vi.

CXXXVIII.

Qui aliud remedium pro vitanda peſte inſtituunt, quam fugam, vel ſunt homines ignorantes, vel volunt æruſcare.

CXXXIX.

Hinc nobilium ferò nemo cum remediis; plebei verò ſine iis plures ſanantur.

CXL.

Cur diu durat peſtis?

Quia dum ſævit, purgant res infectas, quas purgando fures clam diſſeminant, poſt finitam peſtem non inficiunt; ſecus peſtis eſſet perpetua.

Quia infecti, dum vi mittuntur extra urbem, alii non ſe pandunt: unde infectio creſcit.

Quia non prohibent populi curſum ad templa. Sub dio ſacra eſſent exercenda.

Quia eligunt chirurgos exteros, quibus, quo major peſtis, eo gratior.

Quia ab infectis non ſeparant ſanos in aliam domum.

Quia utuntur remedio interno pro peſte, cum nullum detur, quod non noceat.

Quia permittunt mercatum pullorum, quos tangunt infecti, dein ſani eoſdem tangentes inficiuntur.

De

De Aëre & Aquis.
Sectio Secunda.

I.

FRigus ſive aquæ, ſive aeris Glandularum Oſcula conſtringit, ita perſpirationem cohibet: in robuſtis verò, ubi major reſiſtentia & nixus eſt, ex quibus calor continuò incenditur, materia perſpiranda ſubtilior fit & vehementiùs foràs ejicitur: contrà in debilibus, pondus ex ſuppreſſa perſpiratione augetur, vireſque labefactantur.

II.

Neſcio an non Thermarum quoque aquæ intus medicè ſumptæ, poſſint etiam remedio eſſe obſtructæ perſpirationi, & magno emolumento viſceribus ideo infirmatis.

Eadem ſunt Peregrinationum commoda, nobis certè Anglis, in cœlum calidius ſicciuſque.

III.

Calidus ſubtiliſque quidem aër Glandularum ora aperit, perſpirationémque evocat: frigidus autem humiduſque eadem obſtruit, clauditque. At ut aër externus in profundum corporis per arterias penetret, haud credibile eſt: ita nec pondus per ſe vel minuere vel adjicere libenter concedimus.

Sanguinis in orbem motus authori incognitus fuit; ideo ex antiquorum doctrina credidit ipſas arterias aeri ſuſcipiendo vehendoque privatim deſtinatus fuiſſe, ipſamque pulmonum ſubſtantiam eam admittere. At, ut arbitror, aër non alio itinere intra ſanguinis circuitum transferetatur, quam quo chylus, cum quo ferè miſcetur, & extra pellitur per ſolos viſcerum & Glandularum ductus.

Aeris

DE

AERE, ET AQUIS.

SECTIO SECUNDA.

APHORISMUS I.

AER frigidus, & lavacra frigida, corpora robuſta calefaciunt, eaque, auferendo ſuperfluum, reddunt leviora; debilia refrigerant, eaque, vincendo calorem, ponderoſiora efficiunt.

II.

Aër calidus, & lavacra actu calida, niſi obſtent cruda, juvant quoque perſpirationem, refrigerant interna viſcera, & corpora efficiunt leviora.

III.

Aër externus per arterias in profundum corporis penetrans, poteſt reddere corpus levius & gravius: levius, ſi tenuis & calidus: gravius, ſi craſſus & humidus ſit.

IV.

Aeris pondus, ejuſq; Elater non utiq; antiquis incognita fuerunt, ut aliis ſcriptis oſtendimus; at hîc ejus tantum humiditas notatur; ſcilicet, quatenus repletur aqueis particulis. Nam quò magis iis abundet, ponderoſiorque ſit, eò frigidior eſt; ita quidem author exiſtimat; illud certè veriſſimum eſt; in aere ſic conſtituto, ſcilicet gravi humidoque multo difficilior ſpiritus, emiſſionique perſpiratæ materiæ is magis reſiſtit.

V.

Aqua ponderoſa inſalubris eſt; annon omnes aquæ metallis infectæ quavis ſimplici ponderoſiores ſunt! at dices, ſales & metalla quoque medicamenta eſſe; atque ita ad ſalutem, ſi rectè adhibeantur, plurimum poſſe conferre.

VI.

Id intelligi debet de locis paluſtribus atque uliginoſis; ubi ſcilicet aër tanquam aqua, aqua autem cænoſa eſt: ibi ferè febres intermittentes indigenæ ſunt; ex quibus, ſi diutius corpora affligent, cachexia, hydrópſque; nimirum propter materiam perſpirandam craſſeſcentem, ductibuſq; viſcerum glandularúmque retentam, inque ichorem quendam acrem putreſcentem.

VII.

Salubre frigus conſtringendo denſat & muſculorum fibras & glandularum meatus, ita firmitatem quidem & vires corpori dat. interim verò, etiamſi perſpiratio non tam copioſa ſit, tamen ob iſtam morulam in viſceribus invigoratis, & benè concocta, & admodum inſenſibiliter materia ejicitur.

Propter

IV.

Quanta ſit aëris ponderoſitas, colligitur primò ex majori vel minóri gravitate aluminis fæcum prius exiccati in ſole, & deinde aëri nocturno expoſiti. Secundò ex eo quia ſentiamus majus frigus, quam quod obſervetur in inſtrumento temperamentorum: aëris enim humiditas ſeu ponderoſitas nobis eſt lima frigiditatis. Tertiò ex majori vel minori incurvatione tabulæ ſubtiliſſimæ, præcipuè ex piro. Quartò ex contractione cordarum teſtudinum, vel ex cannabe.

V.

Quantæ ſit aquæ ponderoſitas, facile intelligitur, ſi grave perpendatur in aqua; illa enim eſt levior, & per conſequens ſalubrior, in qua grave magis gravitat: illa verò, in qua minus, eſt ponderoſior, & inſalubrior.

VI.

Aqua gravior, & aër cænoſior & ponderoſior, convertunt inviſibilem perſpirationem in ichorem; qui retentus, & deinde non reſolutus, magna ex parte in Cachexiam faceſſere ſolet.

VII.

In aëre frigido ſalubri prohibetur quoque perſpiratio; denſantur meatus, ſed roborantur fibræ, & perſpirabilis retenti pondus nec lædit, nec ſentitur.

VIII.

Propter craſſitiem & humiditatem aëris inſpirati, pulmonum perſpiratio à ductibus ſuarum glandularum parum aufert, evaporatque; cæteri quoque meatus cutanei, etiamſi relaxati, tamen ob cruditatem iſtius materiæ implentur, pondereq; ſupervacanei cujuſdam Oneris corpus aggravant.

IX.

I. e. niſi exeat per Urinam, aut alias.

X.

Improviſa frigiditate valetudinarii non rarò graviter plectuntur; ob organa quædam perſpirationi dicata valdè imbecilla, tenuemque corporis habitum, ut ponderi ſupervaneo ferendo non ſufficiant, quin aliqua ſenſibilis humorum eruptio vel ſtatim hominem opprimat, vel parti minus ſanæ impacti diu excrucient; frigore autem ſenſim ſuperveniente etiam partes, ſi quæ ſint naturaliter & ex traduce malè conſtitutæ, minime læduntur.

XI.

Pondus duarum librarum ſupervacaneum à frigore calori ſubitò ſuperveniente, etiamſi, ob voluptatem refrigerationis, non ſtatim ſentitur, tamen ægrè & non niſi longo tempore certè debilibus diſſipatur.

XII.

Ex conſtrictione vires confirmantur, idque etiam frigoris exceſſus tutius efficit; cave itaque ne ab aliquo exercitio vehementi vires reſolvantur ex lenocinio auræ frigidiuſculæ.

In

VIII.

In cænoſo prohibetur perſpiratio, meatus implentur, ſed non denſantur, fibræ laxantur, non roborantur, & pondus perſpirabilis retenti lædit, & ſentitur.

IX.

Si aëri æſtivo frigus ſuperveniat, illa die, ſuppoſita eadem bibendi libertate, tertiam partem circiter perſpirationis exire prohibet, quæ niſi fiat ſenſibilis, facilè ad putredinem vel ad cachexiam diſponit.

X.

Prohibita perſpiratio facta ab improviſa frigiditate, magis nocet debilibus, quam à ſenſim prohibitâ.

XI.

Ob aërem frigidum ſupervenientem calori, veſtibus denudatus, minus duabus libris circiter diei curſu perſpirare ſolet, nulla ab ipſo animadverſa moleſtia.

XII.

Aura jucunda & frigidiuſcula corporibus excalefactis magis nocet, quam aëris vel aquæ frigus in exceſſu: illa enim non reddit corpus levius, ſed obſtruit & laxat: hoc obſtruit & roborat, & inde minus ponderoſa corpora fiunt.

XIII.

In Phreneticis, aliàs maximè imbecillibus, tanta meatuum conſtrictio eſt, ut vel intenſum frigus iis nudis minimè noceat; an non quidam etiam ſtupor, ex corruptela acrium quorundam humorum, glandulis viſceribuſque præter naturam impactorum, in partibus ſenſus dicatis interdum oriatur? certè hi ob ſummam iſtam & perpetuam tenſionem Nervorum, vires ad admirationem exerere potes ſunt.

XIV.

Ita & frigidæ potio propter eandem rationem.

XV.

In his meritò numerandi ſunt veſtitus præter conſuetudinem & anni tempus levis tenuiſque; item Spiritus Vini *dictus, ſive is ſimplex, aut medicatus ſumatur; pepticorum valentiſſimorum uſus* quotidianus, *quales ſunt ſales plurium generum, è calybe aut ferro putà; item fontes medicati ſive calidi ſive frigidi ſint: Fumus Tabaci, ejuſque pulvis medicatus, ob inſignem proditoriam vim:* Opium, *&c.*

XVI.

Ad hanc quoque rationem, ſed vehementiùs effectus ſuos edunt Odores quique jucundiſſimi; ſcilicet tantam voluptatem debilibus viris fæminiſque præcipuè afferunt, ut in deliquia ex iis oblatis protinus incidunt; nimirum Cordis Syſtole ex toto reſolutâ vi medicamenti.

Quia

XIII.

Malæ aëris & aquæ conditiones, quando ad malignam putredinem diſponunt, eorum pondus magna ex parte non animadvertitur; quaſi quod ab eorum corruptela nervi fortiores fiant, perinde ac in phreneticis.

XIV.

Natatio in frigidâ poſt exercitium violentum eſt jucundiſſima, ſed mortifera: motibus enim oppoſitis nihil pernicioſius.

XV.

Quod proditoriè diſponit viſcera ad malum, ſæpè nec grave, nec injucundum videtur.

XVI.

Aura jucunda & Auſtrina cum exercitio violento, ſæpe mortifera: ab aura enim adiapneuſtia, ab exercitio acrimonia.

XVII.

Quia perſpiratione impedita, materia ſupervacua in caput ferè ex decubitu transfertur; vel quòd è glandularum majoribus ad os ductibus copioſiùs poſſit eliminari; vel quòd id auræ iſti frigidiuſculæ magis expoſitum fuerit, ut infrà perhibet author Aph. 21.

XVIII.

Audi C.*Celſum de hâc re.* " *Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit aſſueſcere.*

XIX.

Debiles quia ferè frigore invigorantur; robuſti autem etiam æſtate ſatis virium habent vel perſpirabile retentum quóvis ejiciendi.

XX. XXI.

Hi duo Aphoriſmi eaſdem rationes habent cum ſuperiore, decimo ſc. Septimo.

XXII. XXIII.

Aër ſiccior, quòd tenuior, ſalubrior eſt: quia aptior eſt in ſe recipere, & tanquam evocare, quicquid perſpirare idoneum ſit: imò internus aër ſanguini cum chylo miſtus, cùm ambientis particeps ſit, ideo majorem vim exerit in materia concoquenda, ductibuſque evacuandis; ob liberiorem itaque perſpirationem in aere admodum rarefacto, qualis eſt aër æſtivus, minoris ad tres libras circiter ponderis ſumus, quàm hyeme.

Æſtate

XVII.

Qui quærunt à cœna auram frigidiuſculam magis quam par ſit, perſpirabile partis veſte non indutæ exire prohibetur: nocte verò vel die poſtero plurimi ſolent pati dolorem capitis gravativum.

XVIII.

Si corpora derepentè transferantur ab aëre calido in frigidum, læduntur; quia redduntur majoris ponderis, quàm par ſit; à frigido in calidum læduntur, quia fiunt minoris roboris.

XIX.

Debiles magis hyeme, robuſti æſtate, perſpirabile retentum in urinam convertunt.

XX.

Ventilabrum prohibet perſpirationem, reddit caput ponderoſius & calidius.

XXI.

Ventus ut cute frigidior ſemper obſtruit, & ſemper lædit, ſed magis caput, quia magis exponitur.

XXII.

Ex anni tempeſtatibus in univerſum, ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, reddunt enim corpora leviora.

XXIII.

Æſtate corpora temperata ſunt minoris ponderis, quam hyeme, tribus libris circiter.

XXIV. XXV. XXVI.

Æſtate laſſitudo ſentitur, ſi quando plus forte corpus exhalaverit, quàm par eſt. At Spiritus quoſdam ab iſtâ exhalatione materiæ ſupervacuæ diſtinctos diſſipari, fabulæ ſunt; calorificæ quidem in ſanguine particulæ aereæ arctius inter ſe cogi, atque adeo vehementius accendi poſſe, plurimumque æſtate reſolvi, diſcutique, unde virium labefactatio ſequatur, veriſimile eſt.

Igitur & ſupervacui & neceſſarii perſpirabilis aliquid à tantâ accenſione evolet, tum propter meatuum laxitatem, cum propter concoctionem perſpirabilis præmaturam præcipitemque, credibile eſt.

XXVII.

Æſtate calore vexamur propter copiam expanſioremque vehementem verè ſulphurearum particularum ſanguini miſtarum, cutemque adeo ſuo exitu infeſtant; recte itaque author perhibet perſpirabile eſſe de ſua natura calidum.

At quæritur, cur quælibet corporis pas eſt aëre æſtivo calidior? reſpondeo. Calor inſitus noſter tantus eſt, quamvis ex traduce: Etenim in Embryone primùm accenditur; continuus autem fomes huic accedit ex aëre victu permiſto; ipſi aëri particulæ quædam verè ſulphureæ præcipuè ex vulcanis, id eſt, Pyritis naturaliter accenſis: hæ corpore cal facto receptæ, cordis perpetua compreſſione rotationéque in anguſtiſſimis vaſis, fervorem illum concipiunt, quo eædem, latè & tenuiter admodum in aëre diffuſæ, carent.

Iſtas

XXIV.

Æſtate laſſitudo ſentitur, non quia corpus ſit majoris ponderis, ſed quia ſit minoris roboris.

XXV.

In aëre calido corpus eſt minoris roboris tum quia cum perſpiratione exhalat aliquid bonorum ſpirituum, tum quia calor non eſt concentratus.

XXVI.

Per totam cutim digeritur ſemper aliquid â calido, quod ſecum etiam aliquid interni probi humoris aufert.

XXVII.

Æſtate calore vexamur, non primò & per ſe propter aëris caliditatem; quælibet enim corporis pars eſt aëre æſtivo calidior; ſed quia in aëre æſtivo non eſt tanta frigiditas, ut naturalis calor ſufficienter concentretur: quo fit, ut ita diffuſus minus poſſit perſpirabile ſuâ naturâ calidum inſenſibiliter excernere; quod retentum redditur acre, & eſt in cauſa, ut magno vexemur calore.

Dum

XXVIII.

Iſtas particulas ſulphureas, ut ut per ſummum æſtum accenſas, ſomnus vel inſenſibiliter, vel per ſudorem abundè diſſipat, ne iis magnopere infeſtemur.

XXIX.

Nihil mirum itaque, cùm frigus eo tempore ſummæ evacuationis calori ſupervenerit, ſi tanta ſit menſura perſpirabilis prohibiti, quanta libra eſt.

XXX.

In mitiore æſtate, veri ſimiliori, ſudores excitantur ad pondus diminuendum: nam ſudores criticè adjuvant perſpirationem: pondus autem æſtivum tribus libris minus eſt hyemali. Vide ſuprà hujus Sectionis Aph. 23.

XXXI.

Laſſitudo, quæ aucto calore oritur, deſinit, cùm ad juſtam diminutionem ponderis perſpirabilis perveniatur; etiamſi idem caloris exceſſus iſtud urgere debuiſſe videatur.

XXXII.

Debitum pondus corpori non eſt oneri: at in debito majore eadem virtus fatiſcit.

XXXIII.

Id eſt, vel Laconico vel Balneo; idem quoque dici poteſt de omni corporis evacuatione ſenſibili; quæ niſi commodè inſtituantur, & ob magnum beneficium, per ſe nocent.

Corpora

XXVIII.

Dum corpora in ſummo æſtu ob ſomnum nocturnum vel diurnum abunde perſpirant vel ſudant, redduntur leviora, & nullo illa die vexantur calore.

XXIX.

Æſtivo calori ſuperveniente frigore, eodem die libra circiter excrementorum inſenſibilium magna ex parte difflari prohibetur.

XXX.

Si æſtas fiat ſimilis veri, ut corpora reducantur ad pondus æſtati debitum, excitantur ſudores.

XXXI.

In æſtatis initio, ſi derepente vehemens æſtus ſuperveniat, fiunt laſſitudines, quæ, licet poſt aliquot dies æſtus magis urgeat, non perſeverant, quia minuitur corporis perſpirabilis pondus.

XXXII.

Eadem virtus minus laborat cum minori, quam cum majori corporis pondere.

XXXIII.

Perſpiratio vi aëris vel aquæ calidæ excitata nocet, niſi ejus maleficium longè majori beneficio compenſetur.

Æſtate

XXXIV.

Corpora robuſta hyeme noctu optimè dormiunt, magiſque incalcſcunt ob corpora ſua tunc temporis ſtratis benè contecta: æſtate verò ob eximias ſuas vires perſpirationem etiam inter diu vehementer exigunt: contrà eadem corpora æſtate nocte ægrè ſtragulas ferunt, & ideo autem ex perſpirabili impedito magis infeſtantur.

XXXV. XXXVI.

Adiapneuſtia hyeme tantùm non impunè fit; quòd ad ſtomachum & inteſtina perſpirabile ferè convertitur; cùm æſtate eadem perſpiratio prohibita, propter corruptelam materiæ acrioris, vehementérque accenſæ, malignam febrem excitare poſſit; imò in aëre fervido materia in glandulis retenta, celeriter corruptionem concipit.

XXXVII.

Duo ſunt itinera perſpirabilis; ſcilicet ea quæ ad internas partes, maximè ad ventriculum & inteſtina ducunt; atque alia quæ extrinſecus in aërem perſpirabile pellunt: illud totum concoctione & chylo perficiendo occupatur; hoc fere ad pondus inutile diſſipandum; in neutro verò prohibito malè afficiuntur interna viſcera, niſi ab aliquâ cauſarum enarratarum.

XXXVIII. XXXIX.

Calor infirmat: itemque venerem vel moderatam ſequitur partium quædam reſolutio; ſcilicet à vehementi tenſione, quâ excercetur: præterea amittitur verè animatus quidam humor.

Etenim

XXXIV.

Æſtate interdiu, hyeme noctu, corpora robuſta magis perſpirant.

XXXV.

Adiapneuſtia æſtate malignam febrem, hyeme vix minimam alterationem efficere poteſt: corpora enim acriori perſpirabili æſtate referta ſunt quàm hyeme.

XXXVI.

Dormitio æſtiva detecto corpore, vel ſub dio, magna ex parte diſponit ad putredinem, prohibendo perſpirationem.

XXXVII.

Adiapneuſtia non calefacit interna viſcera, niſi perſpirabile fiat acre ob moram, vel à calore extraneo, vel à motu violento.

XXXVIII.

Dum frigus ſuperveuit calori æſtivo, nimii coitus noxa vix percipitur; ſi verò aër iterum incaleſcat, detrimentum præteriti erroris non leve ſentitur.

XXXIX.

Coitus non immoderati maleficium, aëre frigido concentrante calorem, æquali beneficio compenſari ſolet.

XL.

Etenim hyeme perſpiratio nocte prohibita minus incommodi afferre ſolet; quod propter frigus retentum perſpirabile non ita facilè effervèſcit. Vide ſuprà Aph. 35.

XLI.

Hic calculus valde notabilis eſt, nobiſque indicat autumni inſalubritatem; item hinc diſcimus, cur pituita, pulmonumque morbis eo anni tempore magis infeſtamur; nempe ob copiam perſpirabilis retenti.

XLII.

Quia perſpirabile retentum hoſpitatur ductibus glandularum viſcerúmque excretoriis; qui ſanè non mera itinera exiſtimanda ſunt, ſed & réceptacula ad continendos coquendoſque ſuos quæque humores; at hi autumno ob aëris incertitudinem, copiâ humorum impleri ſolent; unde acredo quædam ſive corruptela earum contrahitur.

XLIII.

Hoc præcipuè cavetur rebus nonnaturalibus rite inſtitutis; conſule aph. infrà 46. 47. 48. 49. 50.

XLIV.

Vehementia medicamenta niſi in graviſſimis morbis non adhibenda ſunt.

XLV.

Quòd frigus corpori aptum eſt addere: vere autem aër tepidus per ſe ponderi demendo favet.

Per-

XL.

In noctibus æſtivis corpora ad febrem maxime diſponuntur ob aëris varietatem; ineunte enim nocte aër eſt accenſus: intempeſtâ verò nocte eſt temperantior; in aurora frigidus: undè ſolitum perſpirabile in correptis ſomnis & ſtragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderoſiora ſunt, quod noctibus hymalibus non evenit.

XLI.

Ab æquinoctio autumnali ad ſolſtitium hyemale qualibet die minus libram circiter perſpiramus; inde uſque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perſpirare.

XLII.

Autumnus inſalubris, tum quia perſpiratio à ſuperveniente frigore prohiberi ſolèt; tum quia quod difflari prohibetur, acre & mordax ſit.

XLIII.

Vitantur ægritudines autumnales, ſi corpus Autumno non fiat majoris ponderis, quam dum erat Æſtate.

XLIV.

Pondus ſenſim auctum, ſenſim minuendum.

XLV.

Pondus corporis inſolitum non vere, ſed Autumno auferendum: frigidum enim ſuperveniens ponderi magis nocet.

Nulla

XLVI. XLVII.

Perſpiratio expeditur veſtibus : ſed autumnalis ponderis diminutio optime quoque diureticis comparatur, propter aëris ſummam humiditatem eo anni tempore, & quòd renum omnium ſenſibilium ex habitu corporis, id eſt, ex venis, evacuationum longè copioſiſſima ſit.

XLVIII.

Ver enim excipit Æſtas; cujus calor pondus ferè humorum ſupravacaneorum, ſine ope alicujus medicamenti diminuit.

XLIX.

Scilicet ad morbos quoſque hereditarios, aut aliûs generis malitiæ, qualis eſt Lues Venerea, Hyems ferè per ſe remedium eſt contra morborum malignitatem : nam hyeme vel ipſa Peſtilentia regionibus noſtris Septentrionalibus citò extinguitur; ſi quando nobis adducta ſit.

L.

Veſtium præcipua habenda ratio eſt, maxime valetudinariis, & quibus ex patrio more delicatè veſtiri pro perpetua conſuetudine ex ipſis cunabulis fuit.

LI.

Ex natura Organorum varii humores conficiuntur, ut chylus in ſtomacho & inteſtinis, pituita in glandulis oris, fel in Hepate, ſudor in glandulis cutaneis, Urina in Renibus &c. neque adeo unum eſt perſpirabile per omnes eos ductus effuſum. At pro copia & acredine perſpirabilis, humorumq; retentorum varii morbi oriuntur.

Æſtate

XLVI.

Nulla Autumno vexaberis ægritudine, ſi ſuperveniens frigus inveniet te veſtibus rectè munitum, ſi uteris diureticis, & conſervaberis in eodem pondere, ut ante.

XLVII.

Bene munitus veſtibus melius perſpirat, & redditur minoris ponderis.

XLVIII.

Qui morbis *ab humorum copia* prodeuntibus Hyeme vexari ſunt ſoliti, purgandi ſunt Autumno, & non vere, reducendique ſunt ad pondus, quo fruebantur Æſtatis initio.

XLIX.

Dum verò morbi prodeunt à *mala qualitate*, corpora vere, & non Autumno purganda; magis enim Æſtate, quam Hyeme intenditur qualitatis malitia.

L.

Qui in fine veris præmaturè ſe veſtibus ſpoliant, & Autumno tardè induunt; in febres Æſtate, in deſtillationes Hyeme facile incidunt.

LI.

Perſpirabile retentum ut acre, febres, & eryſipelata: ut copioſum, apoſtemata, deſtillationes, vel cachexiam facit.

LII.

Æſtate pondus corporis minus ad tres circiter libras, ſuprà dixit; at iſtum exceſſum ponderis hyemalis, virtute frigoris, tam facile quidem ferimus, ac ſi nulla eſſet in nobis alteratio; non utique moleſtus eſt. Verum iſtam caloris concentrationem non intelligo: ex frigore certè muſculi contractiores ſunt, atque ideo invigorantur.

LIII.

Frigus ſubitò occupat perſpirabile, vireſque dat iſti oneri novo ferendo: ineunte verò æſtate calor vires minuit; ut nec nobis facile ſit, aut ejicere ſupervacaneum pondus, aut id tolerare, donec ad juſtum æquilibrium ventum ſit; nimirum inter vires noſtras, ponduſque nobis ferendum.

LIV.

Iſtud pondus æquale non ita intelligendum eſt, ac ſi toto anno ad idem pondus pendere debeamus; nam æſtate tribus circiter libris ponderis hyemalis caremus: item Autumno multo graviores ſumus, quàm vere: imò & ſingulis menſibus circiter libram ultra ſolitum pondus naturaliter ejicere ſolemus. Vide ſuprà Sectionis primæ Aph. 65.

LV.

Nempe præter ſolitum ac debitum pondus in latitudine ſalubri.

LVI.

Hic Aphoriſmus tantis evacuantibus medicamentis, animi cauſa ſumptis, ac crebris venæ ſectionibus temerè celebratis haud quaquam favet.

LVII.

Meatus, quos calor aperit, frigus contrahit.

LII.

Externum frigus concentrando calorem reddit naturam tantò robuſtiorem, quantò ultra ſolitum pondus ferre quoque poſſit duas libras circiter retenti perſpirabilis.

LIII.

Corpora Hyemis initio facile ad ſolitum pondus, Æſtatis initio magno labore ad æſtivum pondus reducuntur.

LIV.

Sanitas perſeveraret uſque ad extremam ſenectam inculpata, ſi corpora quatuor anni temporibus *æquali pondere* ſemper conſervarentur.

LV.

Corpora, quorum pondera anni curſu multum augentur & diminuuntur, valdè periclitantur.

LVI.

Quantò major anni ſpatio eſt ponderis varietas, augumentatio ſanguinis vel diminutio, tantò eſt deterior illius corporis conditio.

LVII.

Ponderis augmentatio fit in principio Autumni, diminutio in principio Æſtatis.

Corpora,

LVIII.

Ex ſupervacaneis humoribus corruptis multo plures morbi, certè funeſtiores, oriuntur, quàm ex viſceribus inanitis.

LIX.

Qualibet enim corporis pars æſtivo aere calidior eſt; ideo præter conſuetudinem nudata meatuum orificia conſtringi neceſſe eſt.

LX.

Diſcimus quomodo ſe gerere debeant valetudinarii, ſc. cælo valdè humido, frigido, ventoſo, ad exemplum mulierum.

LXI.

Iſte Aphoriſmus nuſquam verior, quàm in noſtris urbibus, oppidiſque; ubi magna quantitas iſtius ſulphurei carbonis terreſtris incenditur; ſcilicet Londini, Briſtoliæ, &c.

LVIII.

Corpora, quorum pondus augetur, magis periclitantur, quam quorum pondus minuitur.

Additi ab Auctore.

LIX.

Corporis partes tectæ ſalubriter perſpirant: Si verò à ſomno detectæ inveniantur, etiam ab aëre calidiſſimo eorum pori condenſantur.

LX.

Aër plus juſto frigidus, humidus, aut ventoſus moratur perſpiratum: unde qui domi continentur, ut fœminæ, nec tuſſi, nec catharro, nec inflammatione pulmonis laborant.

LXI.

Aër in urbe pejor aëre ruris; quia craſſior, & non perflatus appetitum tollit.

De

Sectio Tertia

DE

Cibo & Potu.

I. II.

IGitur perſpiratio, etiam in jejunis ad medias circiter aſcendit; unde cibandi neceſſitas calidis animalibus manifeſta eſt. At in inſectis frigidiſque animalibus aliter ſe res habet; nam in his cordis motus pro arbitrio tardatur, & tantùm non ceſſat; ita & perſpiratio, quæ primariò à cordis motu dependet, fere deſinit, neque adeo, iis per id tempus, brumam intellige, cibo amplius opus eſt.

III.

Si amplius verò aliquis quærat, quantum ægrotus, ex febre, putà, aut vulnere perſpiret? reſponſum non adeo in promptu eſt; illud certiſſimum, ſi, ex. c. Gallina pleniùs cibata graviter vulneretur, ad plures dies, donec dolor & vulnus ad ſanitatem rectè procedat, ex reſectâ ingluvie nihil omnino deſcenderit in ventriculum carnoſum: itaque cùm ægroti ferè non concoquant, infra menſuram, ut arbitror, jejunorum perſpirare exiſtimandi ſunt; niſi ex vehementi aliquâ luctâ, criticéque id fiat.

Qui

DE CIBO ET POTU.

SECTIO TERTIA.

APHORISMUS I.

STomachus cibo refertus ſi inter dormiendum abſolvat primam concoctionem, illius noctis perſpiratio magna ex parte aſcendit ad quadraginta uncias: ſi non abſolvat, ad octodecim circiter.

II.

Stomachus omnino vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perſpirat ultrà 18. uncias circiter.

III.

Tantum perſpirat corpus plenum non concoquens, quantum ferè jejunus non habens quod concoquat.

IV.

Qui cibi valentiſſimi ſunt, ſcilicet in quibus plurimum alimenti eſt, ii ægrè in ventriculo concoquuntur; ita ad eos digerendos, diſcutiendoſq; in ſecunda atque ultima concoctione integro die nocteque opus eſt: aliàs inter non coquentes & vacuos exiſtimandi ſunt.

Caro igitur vervecina, etiamſi plurimi nutrimenti ſit, tamen ob celerem concoctionem per omnes officinas inter mediam materiam ponenda eſt: nec immeritò, cùm ferè caſtrentur id genus animalia, aut tenerrimæ ætatis mactentur.

V.

Id eſt, infirmioris materiæ, bene concoctæ; qualia ſunt Oſtrea, Pomaque.

VI.

Ex valentiſſimis nimiæ.

VII.

Optimè C. Celſus. "Cibus inuſitatus inutilis "eſt, id eſt, quod difficilè concoquatur, ut pleráque inuſitata, ægrè perſpirabile eſt.

VIII.

Ob egregiam placiditatem ſuam præ cæteris animalibus id genus pecoris primò nutritum eſt: at hoc Encomium de ſumma illius carnis ſalubritate eximium eſt; cujus ſanè tanta copia in Anglia, & nuſpiam melior eſt; tamen neque omni anni tempore, neque omni loco, aut paſtionis genere vervex ſaginatus, æquè concoctilis, aut perſpirabilis eſt.

Hujus

IV.

Cibi multum nutrientes, excepta carne vervecina, à cæna ad prandium non ſolent perſpirare ultrà octodecim uncias.

V.

Cibi copioſi ſed tenuis nutrimenti noctis ſpatio in plurimis ultrà quadraginta uncias perſpirare poſſunt.

VI.

Alimenta, quæ corpora conſervant gravia, ſunt copioſa, vel cruda rebellia.

VII.

Quæ conſervant levia, ſunt conſueta, & vaporoſa.

VIII.

Caro vervecina facilè coquitur, & eſt vaporoſa: perſpirat enim noctis ſpatio trientem libræ magis, quam cætera, ſolitaque edulia.

IX.

Hujus generis eſculenta, quæ ex frumentis panificia fiant, innumera ſunt: at hæc omnia virtute fermenti (id eſt, cujuſdam vehementer aërati corporis) & facilè concoquuntur, & perſpirabilia ſunt.

X.

Cur quotidie ſemel dejiciamus, nulla eſt neceſſitas (exemplum vide à me exhibitum ſuprà ad 60 Aphor. Sectionis primæ) niſi ex nimio victu, aut ſumma acredine aſſumptorum: Alimentum tamen hodiernum id requirere videtur, cùm per ſe, tum ex conditurarum generibus; ideo inteſtina uſque ſtimulantur ad vexationem totius hominis, donec excrementum alvinum ejiciatur.

Idem quoque obſervare licet, de quibuſdam medicamentis immodicè exhibitis; qualia ſunt Mercurius dulcis, antimonium, Calybs ejuſque vitriolum, aquæ pleræque medicatæ; etenim hæc & ſimilia propter pondus ſuum metallicum in inteſtinis, venis, vaſiſque excretoriis diu retineri apta ſunt; atque tandem propter iſtam moram, cùm ex ſua natura vehementer ſeptica ſint, graviſſima ac ſubita tormina, atque ulcera maligna, ad anum putà, aliaſve corporis partes, item funeſtas febres excitare ſolent.

Plenus;

IX.

Quæ ex paſtâ fermentatâ fiunt eſculenta, non efficiunt corpora ponderoſa: longè enim facilius perſpirant, quàm rapæ.

X.

Vir ſanus occultè diei curſu tantum exhalat, quantum per alvum dimidio menſis, licet quotidiè coctas tamen, & conſiſtentes fæces ſemel excernat.

XI.

Plenus; de exceſſu loquitur, quem vel vomitus, vel dejectio ſequitur; in vacuum verò ſtomachum perſpirationem liberius ferri, quàm in plenum ob nimiam diſtentionem; at perſpirabile ſic intus latum, haud multum pondus minuit, donec vel ſurſum vel deorſum exploſum ſit. Vacuus autem perſpirationem minuit ob penuriam novi chyli, glandulis ſubminiſtrandi, ad perſpirabile ſubinde conficiendum. Perſpirabile autem dici poteſt trahi à vacuo ſtomacho, ſi illum acrimonia interni vaporis vehementer irritet.

XII. XIII.

Flatibus impletur, id eſt, perſpirabili interno; ſcilicet effuſo à ductibus majoribus hepatis, pancreatis, cæteriſque minutioribus innumeris glandulis ſtomachi & inteſtinorum; imò flatus in ſanis, ex maxima certè parte, nihil aliud ſunt, quàm verum & coctum perſpirabile; nempe ipſiſſimum atque illud quod extrà fertur, per pulmonem & cutaneos ductus; niſi à bilario ductu paulo fervidius, acriuſque ſit, concoctionis atque excretionis causâ. Illud certè veriſſimum eſt, non minorem copiam perſpirabilis pro numero & modo meatuum intùs diſſipari, quàm extrà.

XIV.

Robuſto voraci evacuatio fit maximè ſecundum naturam: minus robuſto per patentiſſimum iter, quod ſit citra habitum corporis, nempe per Urinam: debili verò alimentum ſupervacaneum ejicitur corruptum, id eſt, minus concoctum crudumq; ſcilicet ferè antequam in habitum corporis receptum ſit.

XI.

Stomachus plenus & vacuus minuunt perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptelam; vacuus eam trahit, ut impleatur.

XII.

Plenus, quando non abſolvit concoctionem, ex pondere cognoſcitur; corpus enim tunc minus perſpirat: vacuus verò flatibus impletur.

XIII.

Flatus nil aliud eſt, quam rude quoddam perſpirabile.

XIV.

Robuſtus ciborum plenitudinem abſumit per inſenſibilem perſpirationem: minus robuſtus per urinam: debilis magna ex parte per chyli corruptelam.

XV.

Ubicunque perſpirabile retineatur, acrimoniam & ſalſedinem quandam, febris incentivam, acquirit. Acceſſio autem febrilis, etiamſi vacuo ſtomacho ſupervenìat, iſtud tamen perſpirabile retentum haud tollit ſine magna lucta & criticè.

XVI.

Pondus ſolito minus à jejunio perniciofum: quòd vaſa minima labefactat, metuſque tandem eſt, ne ex iis ſint non pauca, quæ ex inanitione pereunt; ita præmatura ſenectus acceleratur.

XVII.

Rationem mortis ex fame malè intelligere videtur, ob ignoratum ſanguinis circuitum: certè multo maxima ſanguinis pars longâ inediâ perſpiratione diſſipatur: atque ita tandem ex ejus defectu viſcera paulatim tabeſcunt; ipſumque adeo cor ſuo motu privatur.

XVIII.

Quemadmodum concoctio omnibus vitiis occurrit, ita cruditas vel ex minima re corpus lædere potis eſt; quòd fit ſupprimendo perſpirationem, quæ omnium evacuationum longè præcipua eſt. Siquidem unus chylus probè conficiatur, iteratio ejus ſive venarum opus leve eſt, tertiatúrque in glandulis nullo negotio.

Ad eundem modum ad ſanitatem maximè facit vel tantillum alicujus medicamenti ſeptici, concoctionem ventriculi mirificè adjuvando.

Hi

XV.

Dum omittitur cæna, vacuo exiſtente ventriculo nulloque urgente paroxyſmo, retinetur perſpirabile, & retentum fit acre: inde corpus ad calidas ægritudines præparatur.

XVI.

Jejunium quod reducit corpora ad minus pondus, ſed corporibus inſolitum, malum.

XVII.

Cur ſint qui fame pereant, ſi in vivo ſanguis nunquam deficiat? quia verſus ventris vacuum ſanguis tendens relinquit cor.

XVIII.

Non ſolum incoctus cibus, ut quantus, reddit corpus ponderoſius, ſed etiam ut qualis, quatenus ſcilicet perſpirationem impedit.

XIX.

Hi ſucci ſunt ex alimento chylus, ex chylo ſanguis; ex ſanguine quilibet humores, at cùm iſta triplex concoctio unius ſucci ſit, ad eundem modum omnes tres confici veriſimile eſt; nempe partium Organicarum quadam virtute ſeptica, cognatâ.

XX.

Adde, & mens erectior eſt. Verum hîc, ut opinor, perſpirata materia malè appellatur recrementa; niſi reſpectu humorum quorundam convaſatorum; nam illa chylo certe longè ſubtilior eſt, quòd inviſibilis avolat; item, quòd à triplici concoctione parata, purgatiſſima eſt; imò duorum priorum, ſcilicet chyli & ſanguinis characteres, quales quales ſint, induat, neceſſe eſt, antequam ei ad diſſipationem ventum ſit.

XXI.

Alimentum valentiſſimum incoctum vehementiora mala parit, quòd præter naturam ægrè crudum ejiciatur aut vomitu, aut dejectione, aut tardè admodum & non ſine ſumma moleſtia inviſibiliter diſcutiendum eſt.

XXII.

A Diarrhæa corpus fit leve, quòd ſuo maximè penu fraudantur aliæ quoque coctiones & ſanguinis viſcerumque; item quòd ex ſtimulatis ductibus internis humores quoque neceſſarii ſimul diſſipantur.

Fungi

XIX.

Dum levior ſemetipſo quis videatur factus, & non ſit, valde bonum: id enim oritur à ſuccis trium coctionum exactè coctis.

XX.

Dum tota die perſentitur levitas, & corporis agilitas, præceſſit chyli, & ſanguinis coctio, & penitus exhalarunt tertiæ coctionis recrementa.

XXI.

Cibus incoctus, quò plenioris eſt nutrimenti, eò eſt deterior, vel quia efficit majus pondus, vel deteriorem corruptelam.

XXII.

Corpus maximè leve fit ex ciborum corruptela: liquida tamen excrementa omnia magni ponderis.

Uſus

XXIII. XXIV.

Fungi cujuſlibet generis ex ſoporiferis ſunt; iſte autem ſomnus ſtuporem quendam & conſtrictionem corpori inducit: ita nec ii perſpirant, nec alia edulia perſpirare ſinunt. Quid igitur Opium non faciat, maximè in Febribus datum, ubi perſpiratio vehementer molienda eſt?

Ita benè defendit Moiſes ſuis Iſraelitis carnem ſuillam. At noſtratibus ruſticis ex alimentis ferè quotidianis eſt; & quamvis ex valentiſſimis, modo diutius, more noſtro, ſale condiatur, non inſalubre eſt; quòd ſic facilius concoquitur, adeoq; ſatis commodè perſpirat.

XXV. XXVI.

Magno ſanè argumento de inſalubritate melonum, quòd de perſpiratione libram & amplius demant: imò hi etiamſi frigidi cenſentur, tamen ſudores, Urinamque movent; id eſt, libera perſpiratione prohibita in alias vias natura invertitur: quæ tanquam imperfectæ cujuſdam perſpirationis itinera ſunt.

XXVII.

Plerique fructus immaturi vel alimentorum colliquationem præcipitant in diarrhæam, vel intra habitum corporis, id eſt, intra circulum ſanguinis admiſſi Urinam, ſudorémve vehementer movent.

XXVIII.

De omni repletione vel infirmiſſimi alimenti idem dici poteſt: nam pondus inſuetum non ſuſtinet ſtomachus.

Viſcera

XXIII.

Uſus carnis ſuillæ, & boletorum malus; tum quia hæc non perſpirant, tum quia non permittunt cætera edulia ſimul ingeſta perſpirare.

XXIV.

Ex uſu carnis ſuillæ, & boletorum, triente minùs ſolito, corpus magna ex parte perſpirat.

XXV.

Melones adeò pauxillum perſpirant, ut quadrantem circiter auferant perſpirationis conſuetæ.

XXVI.

Retenta illorum perſpiratio in urinam, vel ſudorem faceſſere ſolet.

XXVII.

Uvæ, & ficus recentes pauxillum perſpirant, & aliquantulum aliorum ciborum perſpirationem impediunt, fortaſſè quia ſenſibiliter evacuantur.

XXVIII.

Illud genus edulii optimè perſpirat, & commodè nutrit, cujus pondus in ventre non ſentitur.

Ciborum

XXIX.

Viſcera pleraque quaſi penſilia ſunt; ita commodè exercitio concutiuntur, & ad pleniorem perſpirationem glandulæ viciſſim compreſſæ relaxatæq; excitantur.

XXX.

Diarrhæa humano maximè generi infeſta eſt; nam naturaliter excrementa, quæ ſani ſint, mollia & figurata eſſe debent.

XXXI.

Diarrhæa omne ferè nutrimentum tollit; quòd alimentum non in chylum, ſed in fæces quaſdam liquidas colliquatur.

XXXII.

Jejunium tantum ſalubre eſt, cùm quid de perſpiratione quotidiana hæreat. Igitur magna arrogantia eſt, inconſulto Medico, præcipere, quid edendum, quantum, & quoties jejunandum ſit; ac ſi commune aliquod præceptum ſingulis hominibus aptari poſſit.

XXXIII.

Quoſdam novimus vehementer emaciatos ex jejunio, alios ex morbo, ſputatione putà, tamen vires priſtinas recuperarunt; ut quid ſit robur irreparabile amittere, minus intelligo, an diuturnus ſit plurium annorum cibandi modus infra debitum naturæ pondus?

XXXIV.

Ex modico cibo vigor & longa vita.

Igitur

XXIX.

Ciborum plenitudo magis nocet in otioſo, quam exercitato: viſcera enim illis gravantur quiete, exercitio verò liberantur pondere.

XXX.

Ab eo cibo corpus optimè perſpirat, cujus fæces exeunt conſiſtentes.

XXXI.

Minus quam lactuca nutriet caro pulli, ſi de carne ea copia edatur, ut in liquidarum fæcum corruptelam exeat.

XXXII.

Ex ponderatione noveris, quando jejunium ſit ſalubre, vel inſalubre: erit ſalubre, ſi aliquid relinquebatur de heſterno edulio perſpirandum; ſin minus, inſalubre.

XXXIII.

Dum per diætam corpus reducitur ad pondus minus ſuo ſalubri minori, quod amittit de robore eſt irreparabile: quod verò detur minus, & majus ſalubre pondus, ex 64. primi, & ex 40. hujus intelliges.

XXXIV.

Si ſciveris quotidie, quantum cibi tibi conveniat, ſcies diutiſſimè virtutem, & vitam conſervare, idque ex eodem aphoriſmo intelliges.

Naturæ

XXXV.

Igitur ſequitur roboris abſumptio ex largis cænis, id eſt, ex plurimo victu; quo verò tempore diei is ſumptus fuerit, parum intereſt. Id quod evenit ex nunquam intermiſſa concoctione; tanto onere vires labefactantur.

XXXVI.

Eadem regula habetur apud nobiliſſimum Cornarum *venetum: quâ ab eo obſervatâ, ex valdè infirma valetudine ſanam vitam protraxit, ad centum, ut fertur, annos.*

XXXVII.

Propter grave pondus alimenti, cui ferendo ad uſque perfectam concoctionem ſtomachus impar eſt. Conſuetudo autem hodierna apud Londinenſes ſemel tantum & plenius edendi, res ſuas civiles magis reſpicit, quàm valetudinis commodum. Nam olim apud nos bis die, ſtatiſque horis, undecima ſcilicet & ſexta veſpertina prandium & cæna inſtituta eſt.

Romanorum autem cæna alia res erat. Nam ad tertiam & quartam pomeridianam lectis ſuis decubuere: atque admodum lentè comedebant, nec temerè ſurgebant à menſa, niſi ad multam noctem: ſed iiſdem lectulis decumbentes in Conclavia à ſuis ſervitiis è cænationibus ablati fuerunt.

XXXVIII.

Heſternum alimentum hodie ex toto conſumptum oportuit; unde conſtat, naturam Diarium tantùm, non ad plures dies Opſonium, nobis inſtituiſſe.

XXXIX.

Ad eandem mentem C. Celſus. " Bis die potius " quàm ſemel cibum capere; & ſemper quàm plu- " rimum, dummodo hunc concoquat.

Strenuo

XXXV.

Naturæ robur non parum abſumitur, dum cæna modò eſt quatuor, modò ſex librarum.

XXXVI.

Illa cibi quantitas eſt ſaluberrima, dum à cibo corpus ſuis negotiis eadem agilitate vacat, ac ſi eſſet jejunum.

XXXVII.

Magis quoque gravatur ab octo libris cibi ſemel in die comeſtis, quàm à decem, tribus vicibus, unicâ die aſſumptis.

XXXVIII.

Illa cibi quantitas eſt unicuique ſaluberrima, quæ ſine moleſtia poteſt à virtute concoctrice vinci: vincitur, ſi quantum ingeratur, tantum abſumatur: hæc enim ex ponderatione dignoſcentur.

XXXIX.

Illa cibi copia eſt ingerenda, quam natura poteſt coquere, digerere, & perſpirare.

XL.

Strenuo ſanè argumento contra jejunium: unius tantùm libræ defectus ex centum, quam quis concoquere poſſet, vitam eſt abbreviare: nempe quòd vaſa minima ex eo defectu paulatim & maturiùs pereunt. Hinc quoque diſcimus, cur octogenarii ferè edaces ſunt.

XLI.

Hic Aphoriſmus diſcrepare videtur ab 64 primæ Sectionis; ita hæc regula unius cujuſque temperamento commodiùs aptatur ex uſu.

XLII.

Iſta regula Celſi vitam ſupponit negotiis implicitam: quibus autem victus ſine labore abunde ſuppetit, ſeque ab omnibus negotiis feriatos norunt, utiliſſimum ſanè eſt, certum vitæ genus habere, & nunquam plus juſto aſſumere.

XLIII.

Is erat mos laudabilis majorum noſtrorum bis quotidie cibum capere, ſtatis temporibus: hujus rei nunc teſtes ſunt Collegia *utriuſque Univerſitatis* Oxonii *&* Cantabrigiæ; *item hoſpitia Legum Municipalium Londini: hodierna verò Luxuria vitioſarum conſuetudinum cauſa eſt.*

Hic

XL.

Si natura poſſet digerere centum libras edulii, & exporrigerentur nonaginta novem, animal propterea curſu temporis deſtrueretur.

XLI.

Tunc cibi boni ſucci diutiſſimam ſanitatem tibi promittent, quando perſpirationis quantitas medium obtinebit locum inter exceſſum, & defectum: exceſſus poſt plenam cœnam ciborum maximè perſpirabilium noctis ſpatio magna ex parte ſolet eſſe quadraginta unciarum circiter; defectus quatuordecim: ille igitur cibi uſus, qui te ad viginti duas uncias quæ eſt medietas, transferet, certiſſimam ſanitatem, & longævitatem pollicebitur.

XLII.

Celſi ſententia non eſt omnibus tuta, uſus ſcilicet ſex rerum non naturalium modò parcos, modò nimios eſſe debere.

XLIII.

Corpora minori moleſtia reducuntur ad conſuetum pondus, ſi aſſumant quatuor ciborum libras in prandio, & quatuor in cœna diſtanti, ut par ſit, quam ſex in prandio, & duas in cœna.

Seipſum

XLIV.

Hic Aphoriſmus primis editionibus aliter exhibitus eſt: & iſtud præter conſuetudinem omiſſum eſt. Igitur, ſive intellectum oportuit, prout nunc exponitur, dicendum eſt, vel parum, vel multum comedere præter victum quotidianum perniciosum eſſe; ſive de alimenti ſumptione ſemel tantum in die, ut primùm denunciatum eſt, ſi parum tantùm aut multum fuerit, ad perniciem tendit. Etenim opus concoctionum multo celerius eſt, & labefactatur languetque natura, ſi diu ex toto otioſa ſit.

XLV.

Quòd alimenta valentiora lentè concoquuntur, & lentè admodum perſpirant; ideo diutius multo ab iis oneratur corpus, quàm ab infirmioribus; etiamſi horum ad tertiam partem plus aſſumantur.

XLVI.

Cibi *pauci nutrimenti, ſiquidem in ſtomacho in chylum colliquefacti fuerint, poſtea per ſanguinem glandulaſque facillime transferuntur, ob partium eos conſtituentium levitatem, aërationemq;.*

XLVII.

Alia quoque potiorque, ut arbitror, ratio eſt; quòd magis ex natura noſtra ſit; attende figuram dentium noſtrorum, fructus, & nuces & ferè omnigena poma edere, quàm carnem & ſimilia valentiſſima alimenta: at hæc homines invenerunt, ad compendium quoddam vitæ inſtituendum, ut magis ex otio rerum contemplationi, aliiſque ſuis negotiis vacarent.

Contrà

XLIV.

Seipſum ſenſim deſtruit qui ſemel in die *præter conſuetudinem* comedit; comedat parum, vel multum.

XLV.

Corpus magis ponderoſum reddetur quatuor unciis cibi multi nutrimenti, qualis eſt caro porcina, anguillæ, & pinguia omnia, quam ſex unciis cibi pauci nutrimenti, ut ſunt piſciculi, pulli, aviculæ, & alia id genus.

XLVI.

Cibus pauci nutrimenti ſi difficulter coquatur, id accidet ſolum in prima coctione; multi nutrimenti, in omnibus.

XLVII.

Cibus exigui nutrimenti humectat, & lenit alvum, cito digeritur, & perſpirationem dormientium & vigilantium facile juvat.

Cibus

XLVIII.

Contrà verò valentiſſima alimenta alvum comprimunt, niſi forte corrumpantur in quandam diarrhæam ex difficili concoctione.

XLIX.

Quia ventriculus eſt perſpirationis promptuarium.

L.

Cibus qui primò & facilè in chylum concoquitur, prior in inteſtina exiturus eſt, iſque melior ſuccus exiſtimandus eſt.

LI.

Alimenta varia, ex piſcibus putà, carnéve Inſectis aut fructibus, ſimul comeſta, eò difficiliùs concoquuntur, quò magis nobis inuſitata ſint; & quòd infirmiora valentioribus miſcentur, concoctionem ex cujuſque rei natura, vel præcipitant, vel retardant.

LII.

Ventriculus alimenti plenus ſtimulatur; unde perſpirationem tum magis verſus illum intrò ferri, credibile eſt.

LIII.

Vires minuuntur ex defectu nutrimenti, vomitu ejecti; quodque intus perſpirat, non ex toto protinus avolat, perinde ut à cutaneis ductibus, pulmonéve; ideo laſſitudo & pondus & gravitas ſentitur. Verùm propter moram iſte halitus internus etiam fit acrior fervidiorque.

Quia

XLVIII.

Cibus multi nutrimenti ſtringit alvum, niſi corrumpatur; difficilè coquitur, & parum perſpirat.

XLIX.

Ubi eſt difficultas coctionis, ibi tarditas perſpirationis.

L.

Cibus non ut fluidus debet præmitti, ſed ut melioris ſucci: pylorus enim non eſt in imo, ut in canibus.

LI.

Tria mala eveniunt ob ciborum varietatem; nimium comeditur; minùs coquitur; & minùs perſpiratur.

LII.

Tempus minoris perſpirationis eſt, quando Stomachus eſt plenus, & præcipue varietate eduliorum.

LIII.

Qui evomunt cænam, ſtatim tollunt ſtomachi moleſtiam, ſed ſequenti aurora ſentiunt corpus ponderoſius: Vomitus enim divertit perſpirationem trahendo ad intrà perſpirabile. Quod ut acre laſſitudinem & calorem, ut copioſum gravitatem facit.

Qui

LIV.

Quia is minus concoquit; & ferè ex crapula corrumpitur alimentum, id eſt, in alvum deſcendit chylus ſemicoctus.

LV.

Igitur rectè modicus & tenuior victus adoleſcentibus præbetur collegiis noſtris; idq; ad temperantiam docendam inſtituitur. Ventriculus autem ruſtici alicujus, ſub hac diſciplina non nutriti, non ſolum ex labore aſſiduo cibi appetentior eſt, ſed etiam longe ejus quam plurimi ſumendi capaciſſimus eſt.

LVI.

Infirmioris alimenti facilis concoctio & Ventriculus cito fit vacuus; ut, ex paululum protractis cibi temporibus, in anguſtius ſpatium ſe contrahi paulatim aſſueſcat.

LVII.

Idque tandem ſine ulla ſtatera adhibitâ; nempe ex uſu quotidiano victum capiendi.

LVIII.

Id eſt, ex crapula per corruptelam ciborum, aut effuſiſſima atque immatura perſpiratione. Verùm omne perſpirabile ſimul & confertim prorumpere, valde nocivum. Etenim opus eſt & modo & ſpatio quodam ad coctionem etiam in perſpiratione, perinde ut in aliis ſenſibilibus evacuationibus.

Quòd

LIV.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minùs quam oportet.

LV.

Qui in juventute ſunt victus immoderati, ventriculum plus juſto dilatant, quò fit, ut in poſterum victu moderato magna cum difficultate uti poſſint.

LVI.

Qui ad ſtatum, & moderatum victum facilè reduci cupit, utatur eduliis pauci nutrimenti; ſic ventriculus citò ſe illo exonerans, minori ſe accommodabit capacitati.

LVII.

Quantum edendum noveris ſi pluribus diebus obſervaveris corpus à ſomno ſine moleſtia ad idem pondus reduci.

LVIII.

Si poſt pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die ſequenti reddatur, id eveniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum utile, quod eſt admodum nocivum: corpus enim præparatur ad morbos, dum utilia evacuantur, & cruda detinentur.

LIX.

Quòd fruſtra ſumptum eſt alimentum; nam parum ejus in venas ingreditur, cùm in inteſtina ferè ſemiconcoctus chylus deſcenderit.

LX. LXI.

Quæ ſint edulia perſpirationi aptiſſima, vide Aphoriſmis infrà poſitis. 81. 82. *& quæ ſint non perſpirantia ſcire oportet, ut ea vitaremus.*

LXII.

Cùm nihil profecerint alimenta, etiamſi concocta, & perſpirata fuerint ad ejus vires ſuſtinendas.

LXIII.

Forte quòd iſte exceſſus, certe in potus meracioris nimietate, ut vacuationes ſenſibiles, per Urinam putà, longè pleniores conſuetis excitat, ita & perſudorem perſpirationem quoque ſenſibilem ad eandem ferè rationem expellit.

LXIV.

At quamvis liquida ſolidis ponderoſiora, tamen infirmioris alimenti æſtimanda ſunt.

LXV.

Oculi à nimio Vino madidi indicant humores à glandulis non adhuc concoctos fuiſſe ad inſenſibilem exhalationem, aut acrimoniam quandam concepiſſe ex iſta cruditate, & crapula.

Si

LIX.

Si cœna fuerit octo librarum, & edulia in ventriculo corrumpantur, corpus die ſequenti erit minoris ponderis, quam ſi cœna fuiſſet trium librarum, & cibus non fuiſſet corruptus.

LX.

Edulia aptiſſima perſpirationi non corrumpuntur, imò poſt nocturnas vigilias hominem conſervant ſine laſſitudine & gravitate.

LXI.

Edulia non perſpirantia, obſtructiones, corruptelas, laſſitudines, mœſtitias, & pondus efficere ſolent.

LXII.

Illa eſt viventis peſſima conditio, dum facta ciborum concoctione, corpus perſentitur oneroſius ſolito, cum tamen ſit minoris ponderis.

LXIII.

Si quis cibi, vel potus nimietate utatur, & ſequantur evacuationes ſenſibiles longè pleniores conſuetis, corpus die ſequenti fit ſolito levius.

LXIV.

Edulia liquida, data molis paritate, ſunt ponderoſiora ſolidis: liquida petunt fundum: ſolida ſupernatant: cyathus vini, ſeu juſculi eſt majoris ponderis, quam integer panis.

LXV.

Si nimius potus à ſomno efficiat oculos lacrymoſos, ſignum eſt corpus non perſpiraſſe ut par erat.

LXVI.

Si cui imbecillo id acciderit, humor crudus ejicitur, quacúnque is feratur viâ; ſi robuſto, concoctior.

LXVII.

Mirificum ſanè eſt ſenſibilis evacuationis augmentum ex aquis medicatis. *Nam* Tunbrigenſes *putà* Ferrugineæ *ad libras ſeptem & amplius à jejuno quopiam potatæ, eodem pondere intra tres circiter horas per Urinæ itinera reddi ſolent. Igitur de iſtiuſmodi aquis dies plures per immodicè potandis, ut moris eſt, quatenus iſte Aphoriſmus verus ſit, ii videant, qui has ægrotis ſuis propinant. Profectò ſi inſenſibilis perſpiratio tantùm ab iis minuatur, quantum ſenſibiles evacuationes per Urinam dejectionémve vehementer augeantur, corpori graviter damnoſæ futuræ ſunt, certè valetudinario. At inſenſibili perſpirationi, utpote omnium evacuationum longè primariæ, ſummopere cavendum eſt.*

LXVIII.

Rectè quidem in diæta errorem notat non ferendum. Cornarus *Venetus, illuſtre temperantiæ exemplum, ad duodecim uncias cibi, vix unquam trientem ſupra libram potavit; imò ſunt, qui omnino nihil bibunt ad plures dies, neque tamen ſitiunt: quod ſatis teſtantur Hiſtoria medica & itinera marina: idque propter victum parcè admodum ſumptum, perſpirationemque æquabilem in aëre ſereno.*

LXIX.

O *admirandum ſane motûs cordis effectum, circulationi ſanguinis par inventum! adeoque nunquam ſatis laudandum tantæ veritatis auctorem.*

Iis

LXVI.

Si poſt multam potationem ſudes, vel multum mejas; aut magnum robur, aut magna infirmitas indicantur.

LXVII.

Aquæ potatio inſenſibilem perſpirationem impedit, auget tamen ſenſibilem.

LXVIII.

Potatio hiſce ſæculis in temperatis quoque eſt improportionata: cibus enim illorum ſolet eſſe 12. unciarum circiter, potus quadraginta, & ultrà.

LXIX.

In homine utente moderato victu, perſpiratio nocturna aliquando aſcendit ad tres libras: in utente pleniſſimo, ſtomacho præexiſtente vacuo & robuſto, poteſt aſcendere ad quinque libras.

LXX.

Iis ſolis, quibus victus pleniſſimus eſſe conſuevit, jejunium non nocet.

LXXI.

Quia omnes glandulæ jam valde implentur, concoctionique perſpirabilis ſupervacanei vehementer incumbunt: idque multo expeditius pleniuſq; faciunt, ob ſummam illam humorum acrimoniam, in omnibus concoctionum officinis reſiduorum, conceptam ex longo jejunio.

LXXII.

Quòd perſpiratio integrum cordis vigorem deſiderat; utpote quæ in ultimis limitibus corporis peragenda ſit.

LXXIII.

Perſpiratio autem, illa vulgo ignota res, impedita ſæpe in cauſa eſt prœmaturæ mortis. Etenim cùm illa omnium evacuationum longe præſtantiſſima ſit, ejus prohibitio, ſi quando immoderata fuerit, maxime in ſobriis, aut victu temperatis, valde exitialis eſſe ſolet.

LXXIV.

Docemur, quàm difficile ſit helluonibus ſibi temperare, & ſobrie vitam agere. Nam quoties id conantur vel inedia, vel medicamentis purgantibus, infirmitates ſuas ſentiunt, & occultos neſcio quos morbos ſubeſſe meritò ſuſpicantur; quibus avertendis denuò ad intemperantiam redeunt; ſcilicet, quòd ex vino victuque nimio ſtupet animus, ſenſuſque hebetiores fiunt, tanquam ſi quod Opium ſumptum eſſet.

Cenſorium

LXX.

Jejunium corpus ſuo majori pondere inſignitum juvat, mediocri nocet, minori longè magis.

LXXI.

Poſt longum jejunium ſi corpus liberalius nutriatur, perſpiratio redditur plenior ſolito libram circiter.

LXXII.

Poſt immoderatum exercitium corporis vel animi ſtatim veſci, malum: corpus enim defeſſum ægrè perſpirat.

LXXIII.

Si ſobrii, & in victu temperati præmaturè moriantur, amici mirantur novitatem, quia de perſpiratione inſenſibili nil ſciunt.

LXXIV.

Cibus & potus nimius non ſolum retenti perſpirabilis acrimoniam, ſed etiam partium, præcipuè non principum, pravos affectus diu occultant; qui dum corpora purgantur, vel inedia tractantur, derepente erumpunt, & in graviſſimos affectus faceſſunt.

LXXV.

Cenſorium opus non eſt inſtituti noſtri; tamen meritò noſtri homines ſummæ negligentiæ culpandi ſunt, qui tantum experimentum parvi, ut video, fecerunt, atque ex ſuis Fabulis ſapere maluerunt.

LXXVI.

Hujus computationis ratio eſt, quòd non ante ſextam horam à cibo multum chyli in venas tranſit; ita à pleniore ejus receptione duplo plus per glandulas effunditur, quàm aut prius, aut poſtea: nam exhauſtis ferè glandulis, lente admodum, quod reliquum eſt, perſpirat.

LXXVII.

At id ex conſuetudine & cibi temporibus ſatis commodè ſciri poteſt: neceſſaria tamen eſt Trutina ad diſciplinam doctrinámque.

LXXVIII.

A corruptela, id eſt, à diarrhœa aut vomitu, vide infrà aph. 93. hujus Sectionis.

Quicquid ventriculum roborat, perſpirationem etiam promovet; in his verò ſunt vinum, cæterique ſpiritus vini medicati: ſatius eſt tamen iis non indigere.

LXXIX.

Ex nimiâ venere ſequitur virium, ponderiſque adeo ſalubris diminutio, ob immaturam concoctionem ventriculi. Vide infrà plura Sectione ſextâ.

Quia

LXXV.

Medicus qui præeſt rationi victus Principum, ſi neſciat quantum & quando quotidiè perſpirent, illos decipit & non medetur, & ſi juvet, caſu juvat.

LXXVI.

A cibo quatuor horis circiter vix libram plurimi perſpirant; indè ad nonam duas libras, à nona ad decimam ſextam vix libram.

LXXVII.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, ſalubre tamen, quo fruebatur paulo antequam heſterno die ingeſſiſſet cibum: iſtud ſolus Apollo ſine trutina ſciet.

LXXVIII.

Sin verò nocturnæ potationis pondus inſolitum, neque à robore concoctricis, neque à corruptela die ſequenti tollatur, locum habent illa duo carmina,

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

LXXIX.

Si ſalubre corporis pondus à cœna eſt ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus ſalubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa languidior impedit, ne duæ alimentorum libræ poſſint ſaltem ſine aliquo angore in pondus ſalubre converti.

LXXX.

Quia partium concoctricium imbecillitas, ex venere putà aut aliàs contractâ, infirmius alimentum deſiderat.

LXXXI.

Idem dici poteſt de cereviſia noſtrâ novellâ: in illa ſiquidem, non inveteraſcente, particulæ aëreæ fervidæ inſunt; quibus ſcilicet ſe aliaque alimenta, quibuſcum miſceatur, liquidò per omnes concoctiones digerere, effunderéque potis eſt.

LXXXII.

Loquitur, credo, de ſucco Cyrenaico ex fide veterum; nam iſtud medicamentum jam diu perditum eſt; at Opopanax & ſagapenum, & quibuſdam aſſa fœtida illi ſuccedanea ſunt; in his verò numerare licet Chinchina, Vitriolum Martis, omniaque ſeptica. Vide infrà aph. 101. hujus Sectionis.

Ven-

LXXX.

Cibus facilis perſpirationis facilius, & longè minori angore reſarcit vires coëuntium collapſas, quam difficilis, ſeu multi nutrimenti.

LXXXI.

Muſtum aliquantulum turbidum ſi in ventriculo coquatur, non ſolum perſpirat, ſed maximè juvat aliorum eduliorum perſpirationem: hujuſmodi virtutis ſunt calida flatulenta.

LXXXII.

Cepæ, allium, caro vervecina, phaſiani, maximè omnium ſuccus Cyrenaicus juvat perſpirationem eduliorum ægrè perſpirabilium.

LXXXIII.

Ventriculus vacuus flaccidus eſt, & ſatis commodè vel minimum cibum amplectitur; quique parcè comedunt, perſpiratione non multum moleſtantur, ſicut nec reliquis duabus concoctionibus: in plurimum verò comedentibus perſpiratio & ſummo labori & detrimento eſt, ut ſuprà aph. 71. expoſitum eſt.

Profectò malè eſſet actum cum reliquis animalibus, ſi multum, aut nihil alimenti ſumerent, comedunt tamen parum vel multum prout id fortuna iis obtulerit. Imò ex aph. 85. infrà ſcripto conſtat ventriculum modò vacuum ſemper præſtò eſſe vel minimum cibum concoquendi.

LXXXIV.

Id eſt, glandularum viſcerumque; ſcilicet partium, quæ citra venas ſunt; eæque omnes velut totidem ventriculi ſive exigua viſcera exiſtimanda ſunt; nempe ad varios humores concoquendos; maximè ad perſpirabile ex iis inſenſibiliter exigendum.

LXXXV.

Ex rigida inedia hypochondria tenduntur; nempe ex inſenſibili perſpiratione in ventriculum & inteſtina tranſlatâ, ibidémque accumulata: item in capite & extremis membris ſumma moleſtia ac laſſitudo non rarò oritur, ob reliquias retentorum humorum, qui ideo acrimoniam quandam concipere apti ſunt.

Additi ab Auctore.

LXXXIII.

Cibus valdè paucus à ventre non amplectitur: Inde non coquitur, non reſtaurat, non perſpirat.

LXXXIV.

Perſpiratio inſenſibilis eſt excrementum tertiæ coctionis: quare ſi non fiat prima, neque tertia fiat concoctio.

LXXXV.

Ob rigidam inediam, caput repletur, pulſant tempora, tenduntur hypochondria, brachiorum & crurum laſſitudo fit.

LXXXVI.

A valdè tenui victu, ſanguinis maſſa plus diminuitur, quàm à pharmaco; imò plus vitiatur à diverticulo inſenſibilis evacuationis.

LXXXVII.

Ne quid nimis humidi Oeſophagi oriſque glandulis ſubminiſtretur.

LXXXVIII.

Sive multum ſive modicum ſumendum ſit, ſatius eſt, certè valetudinariis, id diviſis temporibus, quàm ſemel capere; quòd aliàs ventriculo imbecillo, quatenus is muſculoſus eſt, nimis gravi eſſet oneri.

LXXXIX.

Præcipuè ſtomachi: nam ſi illa concoctio benè ſe habeat, cæteræ neceſſariò conſequentur.

XC.

In hoc numero ponendi ſunt valetudinarii quiq; & ex morbo aliquo chronico, Arthritide putà, convaleſcentes.

XCI.

Piſces citò concoquuntur in ventriculo, ob facilem eorum colliquationem; at forte quòd ex minimè aëratis particulis conſtent, glandulis hærere apti ſunt. De ſomno verò ſuprà diximus eum à natura inſtitutum fuiſſe ad perſpirationem expediendam: certè glandularum non minus, quàm ipſius ventriculi concoctio vires dat.

XCII.

Igitur omnia alimenta infirmiora, quòd concoctu facilia ſint, non protinus boni ſucci ſunt, & ſalubria; quòd glandulis obſtruendis apta ſunt.

Cibus

LXXXVI.

Exinanitio à cibi pauxillo major, quàm à pharmaco, quod movet quidem ſenſibilem, ſed inſenſibilem evacuationem divertit.

LXXXVII.

Ventriculo in horis matutinis vacuo ob omiſſam cœnam, in pituitoſo valde juvat edulium ſiccum, ut biſcoctum.

LXXXVIII.

Edulium quatuor librarum circiter ſemel in die ſumptum, ſi noceret, bis vel ter ingeſtum juvaret: Plenitudo ventris evacuationem inſenſibilem divertit.

LXXXIX.

Nemo incidet in morbum, ſi ſedulò prævideat, ne cruditatibus laboret.

XC.

Senes ter ſumere cibum in die, ut Antiochus, tutiùs eſt quam bis, vel ſemel multum impedit perſpirationem.

XCI.

Piſces in cœna cur non ſumebat Antiochus? quia morantur perſpirationem: à ſomno fit utilis perſpiratio, qua feriata vires langueſcunt.

XCII.

Succi cucumeris frigiditas & craſſities in venis conſervatur: immo alii ſucci pravi, licet ſint coctu faciles, prohibendo perſpirationem efficiunt malignas febres.

Cibi

XCIII.

Cibus corruptus diarrhœam excitans, duplici de cauſa laſſitudinem parit; quòd nutrimentum ſic amittitur; quódque tanquam medicamentum aliquod purgans irritat atque ex inteſtinorum glandulis viſceribuſque utiles quoque ſuccos elicit.

XCIV.

Et lavatio & cœna defeſſis inutiles ſunt; quòd ii difficilius concoctiones ſuas moliuntur, multoque longius ſpatium à ſomno requirunt, ut eæ perficiantur.

XCV.

Non benè capio auctorem, cur ventriculus cibum non amplectatur; niſi quòd is ſit à violento exercitio, ut reliquum corpus, leviter inflammatus: ideo cibum ante concoctionem in inteſtina præcipitat, ut à tanto onere importuno ſeipſum liberet.

XCVI.

Naturales actiones, quales ſunt partium concoctiones etiam ab animi affectibus diſtrahuntur: ideo ſomnus, in quo ferè animus quieſcit, iſtiuſmodi actionibus univerſis magnopere proficuus eſt.

XCVII.

Magni intereſt, quantum bibamus, (vide ſuprà aph. 68.) tempus verò & cibi qualitatem ſitimque conſulere licet.

XCVIII.

Duplex detrimentum, & alimenti amiſſio, & glandularum cutanearum occluſio; ſcilicet ex vehementi perſpirationis revulſione ad internas partes.

XCIII.

Cibi corruptela cur efficit laſſitudinem? quia divertit perſpirationem: Sed quomodo? quia facit cœliacum: Sed cur cœliacus laſſitudinem facit? quia unà cum excrementis exit aliquid prioris cibi benè coƈti.

XCIV.

Si quis corpore defeſſo eat cœnatum lautum, à ſomno ſtatim carnes frigidæ, & laſſitudines: à cœna tamen duodecim horis circiter emendantur omnia: quia tunc coƈtio, & perſpiratio utilis fit.

XCV.

Cibus à violento exercitio nocet, tum quia non ampleƈtitur, tum quia perſpiratum divertit.

XCVI.

Qui it cœnatum animo perturbato, longe minus digerit, quam quietus & lætus.

XCVII.

Potus inter prandium & cœnam nocet: Sed ſi tantundem minus in cœna potamus, tollitur nocumentum.

XCVIII.

Vomitus à cœna debilitat, quia amovet alimentum; tum quia divertit perſpirationem.

Semel

XCIX.

Quia plus ſolito perſpiravit, ut ſuprà comprehenſum eſt de cibo copiosè ſumpto poſt inediam.

C.

Robuſtis id quidem medicamento eſſe poteſt: at ſatius eſt iſto beneficio carere, quàm periculum facere: ita certè conſulo valetudinarios.

CI.

Adjice adeo mel & Saccharum ſuperioribus, in Aphoriſmo 82. hujus Sectionis memoratis: ut autem mel in aliquibus bileſcat, non intelligo: poteſt quidem, ob ſepticam ſuam vim, nimis calefaciendo, irritandoque ventriculum & inteſtina, bilem elicere; ſtomachumque adeo & vicinas partes acrimoniâ ſuâ lædere.

CII.

Merum & ſalſamenta quævis ſimiliaque interdum id poſtulant; at fatendum eſt, omnem ſtomachi repletionem perſpirationem pauliſper poſſe morari.

CIII.

Expulſionem perſpirabilis quod attinet, cor & glandulæ id præcipuè faciunt: at non negandum eſt, quin ipſum jecur ſuas, eaſque magnas partes habeat in perſpiratione; quatenus ſcilicet glanduloſum & viſcus primarium, ductuque inſigni, in inteſtina hiante, præditum ſit.

An

XCIX.

Semel aut bis in menſe facto exceſſu in cibo & potu, die ſequenti licet ſenſibiliter non evacuet, minus ſolito perpendit.

C.

Victus uniformis caret beneficio illorum, qui ſemel vel bis in menſe excedunt: expultrix enim à copia irritata excitat tantum perſpiratus, quantum ſine Statica nemo crederet.

CI.

In frigido corpore mel juvat, quia nutrit & perſpirat; in calido nocet, quia bileſcit.

CII.

Nihil magis impedit perſpirationem, quam potus dum fit chylus.

CIII.

Jecur ob refrigerationem minus attrahit chylum, longe minus expellit perſpirabile.

CIV.

An perſpiratio poſſit ſic ex toto occludi, ut chylus regurgitet? forte ex labefactatis venis lacteis chyli diſpenſatio vitietur; quod ut arbitror, non rarò accidit, ſcilicet ex malis medicamentis, cibiſque inuſitatis.

CV.

Exercitium quidem, bonam valetudinem quod ſpectat, utramque paginam implet, omnemque evacuationem promovet: altera verò peſtis nempe quies ſive ſomnus ex conſuetudine limitandus eſt. Nam Meridiatio *ſemper laudabilis exiſtimata fuit; ex Celſi verò regulâ; nempe, " longis diebus meridiari potius ante cibum, ſin minus poſt eum.*

DE

CIV.

In homine ſano alvus lubrica, vel fit vitiata coctione, vel chyli diſpenſatione ob prohibitam perſpirationem.

CV.

Bonæ valetudinis peſtis duplex; corpus ex toto tradere quieti, & comedere ante cibi præcedentis concoctionem.

DE

Somno & Vigilia.

Sectio Quarta.

I.

IGitur ſomni neceſſitas quædam nobis incumbit, perſpirationis cauſa; ut tantum pondus materiæ, à triplici concoctione ſubtiliſſimæ, inſenſibiliter diſcutiatur.

Item hinc liquet, ſi ſeptem horæ ſomni robuſto ſufficiant, imbecillo novem minimùm dentur, propter perſpirationis moram atq; imminutionem.

II.

Qui vigilat omnes corporis muſculos conſtrictos habet, meatuſq; adeo glandularum duplo magis anguſtatos, quàm qui dormit. Qui itaq; propter aſſidua negotia ac lucubrationes dormire prohibentur, parum alimenti ſumere debent, ut perſpiratione minus indigeant.

III.

Effluvia inſenſibilia, quòd valdè aerata & in tenuiſſimum vaporem cocta, longè rapidiora ſunt, quàm quæ cum multo ſudore profundantur; nam ſudor, ut craſſus & lentus, non parum meatus obſtruit.

Vires

DE
SOMNO ET VIGILIA.
SECTIO QUARTA.

APHORISMUS I.

SOmnus placidus adeo favet perſpirationi, ut ſeptem horis quinquaginta unciæ cocti perſpirabilis in robuſtis ſæpè exhalent.

II.

Dormiens ſeptem horarum ſpacio occultè, ſalubriter, & ſine violentia perſpirare ſolet duplo magis quam vigilans.

III.

Perſpiratio dormientis, quæ cum multo ſudore fit, non eſt plenior quacunque inſenſibili perſpiratione ſine ſudore.

IV.

Vires augentur ob relaxatos muſculos ſomni tempore: nam ex aſſidua iſta tenſione diurna, aliquis fatigetur, & labefactetur, neceſſe eſt.

V.

Quia tantum à placido ſomno deeſt: Etenim cui inſomnia vehementer moleſta fuerint, is parum dormire exiſtimandus eſt.

VI.

Quia violento exercitio aſſultim ferè & per ſudorem expellitur cruda quædam materia: placido autem ſomno cocta & inſenſibiliter emittitur continuo quodam effluvio: maximum ſanè providentiæ beneficium, quod plurimi ſint ad exercitium vix habiles.

VII.

Id eſt, ad Sextam circiter horam à decubitu, ubi jam chylus ex toto in venas tranſierit.

VIII.

Etiamſi coctum ſit perſpirabile, tamen non temerè avolat niſi dormienti, propter anguſtias meatuum, ad glandulas pertinentium, ſcilicet ex perpetuâ quâdam conſtrictione muſculorum in vigilante.

IX.

Propter aſſiduas iſtas puncturas ex acrimonia perſpirabilis retenti in meatibus Glandularum. Ita ventriculo concoquente, veniſve nimiùm repletis chylo, haud liberè perſpiramus.

Caput

IV.

A ſomno nocturno corpus ſentitur minoris ponderis, tum ob vires auctas, tum ob exhalationem ſaltem trium librarum circiter excrementorum.

V.

Somnus inquietus impedire ſolet trientem ſolitæ perſpirationis.

VI.

In ſomno placido perſpiratio aliquando major eſt, data temporis paritate, quam in exercitio violento.

VII.

In ſomno matutino, ſed peracta prima coctione, libra perſpirabilium excrementorum horæ ſpatio: non peractâ, nec quadrans exhalare ſolet.

VIII.

Quæ impediunt ſomnum, impediunt quoque perſpirationem cocti perſpirabilis.

IX.

Somni breves fiunt ab acrimonia perſpirabilis retenti: perſpirabile verò ſæpe retinetur, quando natura aliis internis muneribus plus ſolito eſt occupata.

X.

Caput quidem Nervique ſua materia acri male affici poſſunt; quod iis ſuæ quoque glandulæ concoctrices ſunt. At quod in meatibus aliarum glandularum retinetur, cùm extra circuitum ſanguinis ſit, non ita promptum eſt, ut arbitror, de loco in locum transferri.

XI.

Nempe morbum aliquem brevi venturum indicat.

XII.

An propter numerum & magnitudinem glandularum in pedibus & circa coxas? certè quia pedes coxæque etiam ad quintam partem circiter totius cutis ſunt.

XIII.

Meatuum glandularum conſtrictio atque anguſtatio, adeoque perſpiratio diminuta ex aſſidua Muſculorum tenſione dependet. Perennis autem illa agitatio in lecto parum expellit, cùm velox curſus perſpirabile, ex Spiritus retentione, vi ſubinde diſcutit.

XIV.

Igitur ſatius eſt ſub dio vigilare, quàm vel Tabernaculo dormire nudus: nam ita relaxatis meatibus glandularum ob ſomnum, & Auſtrinæ auræ frigidiuſculæ dulcedinem, perſpirabile repellitur, recrudeſcitque.

XV.

Etenim materia, ad perſpirationem deſtinata, vi cordis in meatus glandularum aſſiduè propellitur; ubi ex defectu concoctionis cruda accumulatur.

Ad

X.

Acrimonia perſpirabilis retenti, vel ſæpiſſime petit caput, turbat ſomnum, & partium ſuperiorum perſpirationem divertit.

XI.

Si quis à ſomno ſentiat brachia dolentia, vel plus ſolito defatigata, ſignificat corpus eſſe majoris ponderis, quam natura diu ferre poſſit.

XII.

Qui dormiunt pedibus ac coxis detectis noctis ſpatio libra perſpirabilis exhalare prohibetur.

XIII.

Perennis in lecto corporis agitatio magis agitat, quam velox curſus: in motu enim currentis ſolum muſculi infernarum partium corporis, in motu jacentis muſculi fere univerſi corporis moventur.

XIV.

Magis prohibetur perſpiratio in dormientibus ab Auſtrina aura frigidiuſcula, quam in vigilantibus ab ingenti frigore.

XV.

Si ſomnus nocturnus minor ſolito ſit, exhalatio cocti perſpirabilis imminuitur, crudi verò augetur.

XVI.

Ad proximè ſuperiorem claſſem propriè pertinet hic Aphoriſmus.

Rectè itaque veteres prodiderunt ex ore Celſi, ut, quo valentior quæque materia eſt, eo minus facilè coquatur; ſed ſi concocta ſit, plus alat.

Cur autem alimenta facilis perſpirationis corpora debilitent, quæritur? forte quòd nimis relaxant viſcera, eorumque meatus; ſiquidem ferè humida ſunt, & tenuium partium: in partium tamen modica aſtrictione vires conſiſtunt.

XVII.

In prima nullum virium diſpendium; quia per ſe quaſi ſponte à ſolo cordis motu placidè atque inſenſibiliter cocta effluunt: in hâc verò ſecunda ob moram ex nimia partium tenſione acria & cruda obnixè exprimuntur.

XVIII. XIX.

Scilicet ea differentia, quæ eſt inter aſtrictum laxatúmque, meatus glandularum quod attinet.

XX.

Quod perſpiratio ex concoctione ventriculi ſuppeditatur; quâ feriante, copia perſpirabilis deeſt.

XXI.

Igitur bilis, ubi præter modum in ventriculum atque inteſtina effunditur, & copia peccat, ſæpius novo chylo diluenda eſt: nam veriſimile eſt hæc ſymptomata oriri ex bile per vaſa lactea in ſanguinem refluâ.

Magnum

XVI.

A cibo facilis perſpirationis corpora potius debilia, quam ponderoſa: à cibo verò difficilis, & debilia & ponderoſa fiunt.

XVII.

Perſpiratio à ſomno facta differt ſpecie ab illa, quæ in vigilia: prima eſt coctorum perſpirabilium ſine acrimonia, & cum virium levamine; ſecunda eſt crudorum, acris, violenta, & cum labore.

XVIII.

Duplo magis dormiens perſpirat vigilante. Hinc illud famoſum: *Duæ horæ quietis in vigilante perindè juvant, ac una ſomni.*

XIX.

Perſpirationem inſenſibilem curſu ſeptem horarum in dormiente inveni in multis eſſe quadraginta unciarum circiter, in vigilante viginti.

XX.

Qui vacuo ventriculo it cubitum, ea nocte tertiam partem minus more ſolito circiter perſpirat.

XXI.

Bilioſi, qui eunt cubitum ſtomacho omnino vacuo, venter & caput implentur crudis, pulſant tempora, eliquantur carnes, tenſiones vehementes circa brachia & manus oriuntur, excitatur aliquando morſus cordis, vertigines, & epilepſiæ, ut accidit Diodoro.

XXII. XXIII.

Magnum ſanè argumentum primarii uſus ſomni: nempe poſt pleniorem cœnam, quæ perſpirationem ſolito majorem exhauſtamque excepit, is & longior & jucundior eſſe ſolet. Contrà verò, ſi perſpirabile diei præcedentis non ritè fuerit diſſipatum, ſomnus inquietus & nox moleſta expectanda eſt.

XXIV.

Scilicet ob difficultatem perſpirabilia cruda & acria ejiciendi: quod tandem ſecundum vires ægri, vel lethale, vel ferè trahitur in longitudinem.

XXV. XXVI.

Quotidianum certè cubile tutiſſimum eſt; cætera quidem animantia ex inſtinctu vivunt; quo ſervato, mores iis immutabiles ſunt, & quoad victum & loca; ita ferè quæque ad extremam ſuam ſenectutem commodè perveniunt.

XXVII.

Somniare tantum à perſpiratione tollit, quantum deeſt à vero ſomno: nam qui ſomniat, vix ſemiſopitus dici poteſt. Imò ex inſomniis vehementer cor laborat, haud aliter ſanè, quàm ſi quis vigilaverit.

Forte

XXII.

A ſolito majori perſpiratione plenioris cœnæ uſus ſemper ſomnum longiorem & jucundiorem pollicetur.

XXIII.

Perſpiratio minor ſolito prænuntiat ſomnum inquietum, & noctem moleſtam.

XXIV.

Si à brevi & implacido ſomno carnes frigidæ inveniantur, & indè febricula ſuccedat, id in debilibus mortem, in robuſtis morbi longitudinem magna ex parte prænuntiat.

XXV.

Lecti mutatione ſomnus implacidus, & perſpiratio minor fit: inſolita enim licet meliora, corpus & animum lædunt.

XXVI.

Magis ſomniant in lecto inſolito, quam in conſueto jacentes.

XXVII.

Qui dormiunt, & non ſomniant, benè perſpirant, & verſa vice.

XXVIII. XXIX.

Forte ventriculus ex bona parte ad quartam horam à cœna depletur; chylus tamen vaſa lactea non plenè ſubire ſolet ante horam ſextam; ita quinta poſt cœnam alicui expergefacto parum perſpiratum eſt; chylo verò omni in venas ingreſſo copiosè perſpiratur. Igitur duæ ultimæ concoctiones ſimul ſumptæ duplo minimùm citiùs perficiuntur, quàm iſta prima ventriculi & inteſtinorum.

XXX.

Ex menſura ſomni ferè perſpiratio æſtimanda eſt: itaque is ubi ſolito brevior fuerat, meridiari oportet, aut exercitatione aliquâ ſolito plenior excitanda eſt, ne febris oriatur.

XXXI.

Ita vel leviter amiſſa perſpiratio omnimodo compenſanda eſt; ſcilicet quiete & abſtinentia, ut tanta incommoda caveantur.

Utraque

XXVIII.

Somnus à cibo quatuor horis circiter eſt utilior: natura enim tunc minus eſt occupata prima coctione, meliùs remittit quod eſt amiſſum, & meliùs perſpirationi favet.

XXIX.

Si à cœna quinque horis ſomno illico excitatum perpenderis, vix mediam libram; ſi octo horis, tres libras perſpiraſſe invenies.

XXX.

Somno ſolito breviore ſemper aliquid perſpirationis prohibetur, quod niſi ſequentibus diebus pleniore perſpiratione compenſetur, imminet febris periculum.

XXXI.

Retenta aliqua perſpirationis conſuetæ parte, die ſequenti vel à prandio ſomno rapimur, & horæ ſpatio libram circiter perſpiramus: vel nocte ſequenti tantò longior ſit ſomnus, quanto magis ſolito expedit perſpirare: vel in ſenſibilem criſim, vel in morbum labimur.

XXXII. XXXIII. XXXIV.

Utraque videtur; nempe Oſcitatio & Pandiculatio, ad eundem effectum inſtitui. Nam Oſcitatio eſt plenior pulmonis inſpiratio, ad halitus ejus plenius exhauriendos: itidem pandiculatio ad artus vehementer & ſubitò purgandos, ſi qua forte ſupervacua materia in ſomno accumuletur, hæreatque; ſcilicet ne jam vigilantis motui & agilitati obſtet.

XXXV.

Quia quicquid nobis inuſitatum eſt, nauſeámve movet, perſpirationem impedit, etiamſi materia ritè præparata ſit ad exitum; ſcilicet in imbecillis ſubitam & vehementem partium conſtrictionem excitando.

XXXVI.

In paroxyſmis Febrium eadem ſymptomata ac quæ in ſanis videmus; idque propter copiam acrium perſpirabilium retentorum, atque ægrè diſcutiendorum.

Atqui

XXXII.

A ſomno oſcitatio & artuum protenſio, indicant corpus maximè perſpirare, ſicuti dicitur de gallis, ſeſe alis ante cantum percutientibus.

XXXIII.

Oſcitationes & artuum extenſiones, quæ ſtatim à ſomno contingunt, ex copia perſpirabilium ad expulſionem optimè præparatorum excitantur.

XXXIV.

Corpora oſcitatione & pandiculatione horæ dimidiæ ſpatio magis perſpirant, quam tribus horis alterius temporis.

XXXV.

Qui ægris dant ſerapia, vel medicamenta horis optimæ perſpirationis, quæ ſolet eſſe à ſomno duarum horarum ſpatio, lædunt: horis verò ſequentibus, proſunt.

XXXVI.

In paroxyſmis pandiculationes, & oſcitationes non ſignificant caloris concentrationem, ſed excretionem acrium copioſorum perſpirabilium retentorum.

XXXVII. XXXVIII.

Atque hæc optima ratio eſt meridiationis, ad horam limitandæ, certè in valetudinariis; ſcilicet ad mala heſterna, ſi quæ fuerint, præſtantiſſimum remedium.

XXXIX. XL.

Ex concoctione vitiata nec perſpiratio ſequitur; quòd ferè nihil concoquendum in glandulas tranſmiſſum ſit; neque ſomnus continuatur propter aſſiduum ſtomachi irritamentum ex corrupto alimento, vel vomitu vel dejectione, ſiquidem in chylum tandem confici nequeat, eliminando.

At ſympathia iſta cerebri cum ſtomacho non eſt alia, quàm quæ ei, nervis mediantibus, cum reliquis corporis partibus intercedit; videlicet, opium ventriculi primùm nervos conſtipat, ſtuporemque iis inducit, unde ſomni quaſi quædam fallax ſimulatio ſequitur: in naturali verò ſomno nervi relaxantur, feriantúrque; tamen ex qualibet graviori partis alicujus, ſtomachi putà, affectione ad motum ſtatim & vigiliam excitantur.

XLI.

Juſta corporis temperies, ratione caliditatis, ad perſpirationem ritè expediendam requiritur; ſcilicet, ne ex frigore illa nimis cohibeatur, aut ex calore nimio in ſudorem efflùat.

Rectè itaque præcepit Celſus; "hyeme totas "noctes non conquieſcere oportere.

Ex:

XXXVII.

Hora dormitionis meridianæ cibo corpora aliquando libram aliquando ſelibram excrementorum occultè perſpirabilium excernere ſolet : libram, ſi aliquid perſpirationis heſternæ diei retentum ſit : ſelibram, ſi nihil.

XXXVIII.

Si aliquid heſternæ perſpirationis ſit retentum, & per ſomnum meridianum illud omninò non excernatur, ſtatim à ſomno perſentitur magnum capitis pondus, magnuſque dolor gravativus.

XXXIX.

Si quatuor horis à ſomni initio cibus corrumpatur, ſtatim hæc duo mala ſe invicem conſequentia contingunt : prohibita perſpiratio, & vigilia.

XL.

Nulla cauſa ſæpiùs ſomnum interturbat, quàm ciborum corruptela : id efficit quæ eſt inter ſtomachum & cerebrum ſympathia.

XLI.

Somnus hyeme utilior, quàm æſtate, non quia ventres ſunt calidiores, vel ſomni longiſſimi ; ſed quia ante diluculum corpora fiunt actu calidiora, & ut talia maximè perſpirant, æſtate verò frigidiora.

A

XLII.

Ex mentis integritate atque alacritate æque benè dignoſcitur corporis conditio, ac ex ejus agilitate. Vide quæ de animi affectibus, ſuâ ſectione infrà pluribus expoſiturus eſt.

XLIII.

Æſtate paululùm ante cibum optima meridiatio eſt: hyeme verò eo auxilio ad ſanitatem tuendam, certe apud nos, propter frigus & dierum brevitatem minus eſt opus. Verum à decubitu, ſi aliquid reſtiterit heſternæ perſpirationis, caput maximè afficitur; nempe ex ipſo poſitu plus perſpirabilis ei incumbet.

XLIV.

Perſpiratio, niſi admodum inſenſibilis, vitioſa eſt; id eſt, niſi inviſibilibus effluviis è glandularum oris evaporet; ipſæ verò illæ glandulæ nuſquam non ſunt, certè ubicunque aut nervi aut membranæ ſint. Igitur ſubtiliſſimis vaporibus ab iis continuò emiſſis corpus univerſum intus extraq; ſubinde humectatur, maximè ſomno non interrupto, præclaro illo perſpirationis authore.

XLV.

Hoc verum eſt, ſi de cordis motu intelligatur; qui quidem in vigilantibus validior & concitatior eſt; quælibet tamen concoctio melius ſomno perficitur, ob integram naturalium functionum quales univerſæ concoctrices ſunt, libertatem.

Inter

XLII.

A ſomno diſcurſus puritas & corporis agilitas ſignificant corpus illa nocte ad minus tres libras magna ex parte perſpiraſſe.

XLIII.

A ſomno meridiano capitis levitas indicat nihil perſpirationis heſternæ diei fuiſſe retentum.

XLIV.

Somnus externas & internas partes univerſas humectat, quia attenuat perſpirabile, & valdè attenuatum per omnia membra illud diſpenſat.

XLV.

Vigilia movet à centro ad circumferentiam ſanguinem, qui eſt minus præparatus ad perſpirationem, quam in ſomno correptis.

Som-

XLVI.

Inter has ſomni laudes, utilitateſque minus intelligibiles ſunt humorum concentratio, & caloris utriuſque unitas: reliqua autem ſatis benè explicari poſſunt. Etenim ſitis humectatione aufertur; cùm ſcilicet ſanguis in ſecundas (*mallem dicere in tertias; quia chylus prima humiditas eſt; iſque è ſanguinis penu continuo ſuppletus in glandulis tertiatur) humiditates converſus ſit; id eſt, in humores glandulis, viſceribúſque concoctos: his nempe per omnes nervos membranaſque diffuſis, ſi quod fuerit ſupervacaneum, perſpiratione inſenſibili diſſipatur: unde corporis levitas, agilitas, vigor: item ſenſus excitantur, menſque erectior fit.*

XLVII. XLVIII. XLIX.

Hi tres Aphoriſmi ex falſis notionibus de ſpiritibus neſcio quibus dependent; illud verum eſt, dum ventriculus alimento repletur, interna ejus perſpiratio ferè major eſt: atque ita internæ partes, quatenus perſpiratio intus vertitur, & calidiores levioreſque fiunt; dum verò vigilamus, ex ſolâ partium tenſione, aliáve levi exercitatione, externa magis incaleſcunt, & ex perſpiratione extrà diſſipatâ, leviora quoque fiunt.

L.

Ex nimio ſomno Cor glandulæque languent torpentque: humoreſque adeo retenti ob moram craſſeſcunt atque inperſpirabiles fiunt, unde frigoris ſenſus & pondus.

Corpora,

XLVI.

Somno concentrantur humores, unitur calor influens innato, aufertur ſitis, niſi prædominetur bilis, fit converſio ſanguinis in ſecundas humiditates, & corpora leviora fiunt.

XLVII.

Somno animales, vigilia vitales & naturales langueſcunt.

XLVIII.

Vigilia animales roborantur, vitales & naturales langueſcunt.

XLIX.

Per ſomnum magis interiora incaleſcunt, ipſaque magis leviora fiunt. Per vigiliam magis exteriora incaleſcunt, ipſaque magis leviora fiunt.

L.

Per nimium ſomnum interiora & exteriora frigeſcunt, humores impinguntur, redduntur imperſpirabiles, & corpora ponderoſiora fiunt.

Corpora

LI.

Corpora, quæ multam bilem gignunt, ex nimio ſomno læduntur; quòd ex ejus miſtura cum pituitoſis glandularum humoribus perſpirabilia acerrima fiunt, quæque ſic capiti aliiſque viſceribus vehementer moleſta ſunt; iſta autem infectio à chylo, ferè bile contaminato incipit, & in glandulas uſque per ſanguinem transferatur; nam bilis nuſpiam fit, niſi in hepatis vaſis excretoriis: & regurgitatio ejus, ſi unquam fiat, ex rariſſimè contingentibus eſt: ſæpe tamen reflua eſt per vaſa lactea, interdum ſincera, interdum chylo commiſta. Quæ autem Borellus *de bilis circulatione ſcripſit, fabulæ ſunt.*

LII.

Aliquo modico & temperato cordis motu opus eſt, ad glandulas perſpirabili ſupplendas. Iſte autem motus in ſanguineis animalibus à calore dependet, qui in dormiente ſtragulis denudato ab aëre frigido facilius minuitur ob perpetuam quietem, quàm in vigilante non veſtito: cujus quidem aſſiduus motus ſubinde calorem excitat renovatque.

LIII.

De pondere ex materia retenta ſatis conſtat; nam vigilantes ægrè atque lentè perſpirant ob perpetuam partium conſtrictionem: ſed cur vires etiam minuantur, non ita perſpicuum eſt; niſi dicamus debilitatem ex fatigatione tandem oriri; ſcilicet ex nimio corporis uſu atque agitatione; quæ ſanè unica Vigiliæ notitia eſt.

Illud

LI.

Corpora bilioſa per nimium ſomnum valdè læduntur, non quia recrementa tertiæ coctionis fiunt imperſpirabilia, ſed quia fiunt mordaciſſima, feriuntque deinde caput & alia viſcera.

LII.

In dormientibus ſtragulis detectis magis impeditur perſpiratio, quam in vigilantibus veſtibus denudatis; cum ob quietem dormientium, tum quia calor externarum partium refugit ad intra.

LIII.

Inſolita vigilia reddit corpora primis diebus ponderoſiora & debiliora: ponderoſiora, quia poſt evacuationem excrementorum perſpirabilium relinquitur crudus ſuccus per ſe, & per accidens ponderoſus: debiliora, quia ubi eſt cruditas, ibi non fit converſio, & per conſequens virtutes langueſcunt.

LIV.

Illud ſanè inſigne eſt ſomni beneficium, ut quod, ſupra conſuetum onus, retentum ſit, perſpiret; idque ex crudo concoctum & inſenſibiliter; ſomnus itaque non tantùm facilitat perſpirationem, ſed & mirificè adjuvat concoctionem glandularum; ex quâ ultimâ ſanitatis perfectio eſt.

LV.

Quia præter ſupervacaneæ materiæ perſpirationem, etiam quotidie aliquid amittitur à priſtino pondere; ſcilicet ex concoctionis defectu.

LVI.

Potius ex debita, ut arbitror, concoctione, & continuâ partium ad motum ſenſumque deſtinatarum humectatione vires augentur; quorum omnium ſomnus auctor eſt; quàm quod aliquid ponderis adjectum ſit ex alimentis; cùm id ex Trutinâ nihil eſt. Vide ſuprà Aph. 77. Sectionis tertiæ.

LVII.

Scilicet, ſi alimentum ſit è valentiſſima materia, malique ſucci; vel ſtomacho ab inſolitâ vigilia infirmato minus idoneum.

LVIII.

Infectionis ratio in occulto eſt; certè effluviorum inviſibilium vis admiranda eſt, ſive ea per contactum, aut per vias ſtomachi, ſalivâ commiſta, atque ſanguini tandem communicata fuerint; imò ſic perſpiratio ſani quoque cujuſdam hominis minus ſano levamini eſſe poteſt.

LIV.

Si ſomnus poſt vigiliam immoderatam fuerit ſeptem horarum perſpiratio erit major conſuetâ ad libram circiter.

LV.

Vigiliæ perſeverantes reddunt corpora minus ponderoſa, non ob majorem perſpirationem, vel evacuationem ſenſibilem, ſed quia quantum amittitur pinguedinis & carnis, tantum non remittitur.

LVI.

Horis matutinis corpus eſt, & ſentitur minus grave : eſt, quia per ſomnum præcedentem tres libræ excrementorum perſpirabilium exhalarunt : ſentitur, tum quia eſt levius, tum quia per coctionem ciborum facilè perſpirabilium auctæ ſunt vires.

LVII.

Corpus vigiliâ inſolitâ reddi poteſt majoris ponderis, ſi cibus, quo alitur, ſit perſpirationi ineptus.

LVIII.

Tam copioſa eſt corporis exhalatio in dormientibus, ut non ſolum ægri cum ſanis cubantes, ſed ſani inter ſe bonas vel malas diſpoſitiones ſibis ipſi invicem communicent.

Additi

LIX.

Alimentum ſomni, ſomnus concoctionis, concoctio perſpirationis author eſt.

LX. LXI. LXII.

Quæ ſtomachum roborant, concoquunt, & perſpirationem excitant: ſi verò eorum nimia ſumantur, ſudorem movent; attende admirandos effectus medicamentorum exiguâ præter fidem quantitate exhibitorum, in Mithridatio putà, aliiſque veteribus compoſitionibus. In modis ſanè quorumlibet medicamentorum aſſignandis mirifica Antiquorum peritia fuit.

LXIII.

Digeſtio concoctione latius patet; nempe quæ univerſas à ventriculo concoctiones evacuationeſq; reſpicere videatur.

LIV.

Id eſt, in expulſione perſpirabilis; & in excrementis primæ & ſecundæ concoctionis eliminandis.

LXV.

Ex cruditate in glandulis atque imperfectâ colliquatione cibi in ventriculo & inteſtinis, aut ex nimia venere vires minuuntur; ſcilicet ex defectu primæ concoctionis.

Iis

Additi ab Auctore.

LIX.

A cibo ſomnus, à ſomno coctio, à coctione utilis perſpiratio.

LX.

Diacitonium non ſtatim à cœna, ſed poſt primum ſomnum excitat ſomnum, dummodo non ſuperbibatur.

LXI.

Diacitonium cum cinamomo roborat ſtomachum, roborato ſemper ſomnus fit.

LXII.

Modicum vini generoſi & allium conciliant ſomnum & perſpirationem: ſi verò plus juſto ſumantur, utrumque prohibent: perſpirabile tamen in ſudorem convertunt.

LXIII.

Ille verè longævus, qui quotidie bene concoquit, & digerit: coctio fit ſomno, & quiete; digeſtio vigilia & exercitio.

LXIV.

Laſſitudo à ſomno, ſi ſolito exercitio tollitur, defectus erit in digeſtione, non in concoctione.

LXV.

Dum à ſomno ſurgimus cum ſolito pondere, ſed cum majori laſſitudine, hæc, niſi ſolito exercitio tollatur, cruditatum cumulum, cibi corruptelam, vel nimium coitum ſignificat.

Som-

LXVI.

Iis tantum meridiandum eſt, quibus id vel conſuetum eſt, vel quibus heſterna cruditas adhuc perſpirationi impedimento eſt. Vide ſuprà Aph.

LXVII.

Jejunium ſuperflui augmento obſtat: ita autem, vigilia, atque exercitium cordis vigorem incitando, ſuperfluum tollunt.

LXVIII.

Corpus plene rectáque extenſum conſtringitur, muſculique nimium tenduntur; corpus verò in ſe contractum, membriſque paululùm recurvatis, laxatur; quemadmodum Embryonis in Utero poſitus ſe habet; in hoc itaque ultimo ſitu decubitus ſanior eſt; quia ſic melius concoquitur, & expeditior tranſitus eſt de concoctione in concoctionem.

LXIX.

Sudor à ſomno frigidiuſculus cruditatem in glandularum meatibus indicat: ex cujus accumulatione tandem Arthritis oriri poſſit.

LXX.

Nervi & membranæ ita nimis humectantur: ex defectu verò humidi reſolvuntur: at ab iſtis omnibus prima certè concoctio atque ultima malè ſe habent.

Id

LXVI.

Somnus meridianus inſolitus viſcera omnia lædit, hebetatque perſpirationem.

LXVII.

Laſſitudo poſt ſomnum tollitur iis quæ facilem perſpirationem reddunt : hæc ſunt, jejunium, exercitium, vigilia, & ira.

LXVIII.

Somnus ſtrato & laxo corpore nocet : contracto juvat : Viſcera unita coctionem habent facilem : laxa difficilem.

LXIX.

Sanis, ſi à ſomno ſudor frigidiuſculus accidat, minus juſto perſpirant, & temporis curſu ſi idem accidat, fiunt podagrici.

LXX.

A nimio ſomno & nimio meri potu ſuffocantur vires : à nimia vigilia & exercitio reſolvuntur : hæc omnia coctionem diminuunt, & diminuta ceſſat utilis perſpiratio.

DE EXERCITIO ET QUIETE.

SECTIO QUINTA.

I. II.

ID eſt, parum inſenſibiliter perſpirat; quòd à tanto motu ferè ſudor effluit, qui inſenſibilem perſpirationem impedire ſolet magna ex parte; iſte autem ſudor oritur ex maſſâ ſanguineâ in glandulas vehementer propulsâ; quæ repentè ſub forma liquoris cujuſdam immaturi effunditur. Verùm ut iſta materia fiat occultum perſpirabile, & morula quædam, & cordis temperatior motus, qualis ferè eſt dormientium, deſiderantur. Vide ſuprà Sect. quartâ. Aph. 6.

III.

Occulta tamen coctorum perſpirabilium evacuatio ſola ſalutaris eſt. Vide ſuprà Sect. 4. Aph. 3.

Idem

DE EXERCITIO, ET QUIETE.

SECTIO QUINTA.

APHORISMUS I.

IN motu violento corpus occultè minus perſpirat, quàm in aurora poſt novem vel decem horas ab aſſumpta cœna.

II.

Quod in motu violento per poros evacuatur, eſt ſudor & perſpirabile occultum: ſed ut violentum magna ex parte elevatur ex incoctis ſuccis: rarò enim tantum cocti perſpirabilis in corpore colligitur quantum per violentiam evacuatur.

III.

Sudor ſemper eſt à cauſa violenta, & ut talis, (ſicut Statica experimenta docent) impedit coctorum perſpirabilium occultam excretionem.

IV.

Idem ſuprà expoſitum eſt ; nempe ex conſtrictione partium, quæ ferè relaxantur in quiete.

V.

Ex ira & hilaritate mens erectior eſt ; ipſúmq; cor ad vegetiorem quendam motum incitatur ; unde perſpiratio certè plenior : ex ſolâ verò perſpiratione vires ſervantur recreantúrque : timidis autem & mœrentibus omnia contraria ſunt.

VI.

Imo ut defeſſa tantillo cibi, donec debitè concoquatur, vix ſuſtinendo ſunt ; quòd ventriculus, ut reliquæ corporis partes à nimio exercitio incaleſcit ex levi quadam febricula. Vide ſuprà Sect. tertiâ Aphor. 94. 95.

VII.

Quia poſt ſeptimam chylus ex toto jam venas ſubierit, ſuámque materiam difflandam glandulæ concoxerint ; ideo exercitium tunc adhibitum plenius evaporat : aliis verò horis, aut tardè nimis, nempe cùm parum aut nihil ſuperfluum relictum ſit in glandulis, aut maturius eſt, quàm ut quicquam in glandulas tranſierit.

VIII.

Ex perpetuo exercitio violento corpus tandem fit leve ac macilentum ; quòd præter ſolitum ſuperfluum ex quotidiano chylo inſenſibiliter perſpiratum, aliquid etiam quotidie de ipſa veteri ſanguinis maſſa diſſipatur.

Nervi,

IV.

Longè magis perſpirat corpus in lecto quieſcens, quam in lecto frequenti & crebra agitatione circumvolutum.

V.

Longo itinere minus defatigantur hilares & iracundi, quam timidi & mœrentes: illi enim magis ſalubriter, hi verò minus perſpirant.

VI.

Corpora quæ à nimio exercitio illico cibantur, læduntur: quia, ut defeſſa & cibo gravata minus perſpirant.

VII.

Exercitium poſt ſeptimam uſque ad duodecimam horam ab aſſumpto cibo, magis reſolvit inſenſibiliter horæ ſpatio, quam tribus horis alterius temporis.

VIII.

Evacuatio inſenſibilis quæ fit ab exercitio violento, impedit ne ſucceſſivè remittatur, quod amittitur: imo ſi eadem perſeveraverit violentia, corpus reddetur adeo leve, ut in pluribus de futura tabe verendum ſit.

IX.

Nervi membranæ, ligamenta, muſculique omnes exercitio humectantur : ab iſtâ verò humectatione, quod ſit ſuperſtuum, ad evaporationem concoquitur.

X.

Illa præparatio in debita concoctione conſiſtit : motu autem excrementorum ſenſibilium deſcenſum atque inſenſibilium expreſſionem molimur : ex quiete verò morula quædam perſpirabili in glandulis ritè conficiendo neceſſaria adhibetur.

XI.

Nempe ex penu ſuperflui jam ex magna parte perſpirato. Robuſtis ſatis ſunt ſeptem horæ ; imbecillis, ut ſuprà, decem deſiderantur.

XII.

Humores ad perſpirationem concocti motu ferè diſſipantur : longior autem quies ægrotantes maxime lædit, quia ad ſe movendos prorſus inepti ſunt.

Cibi inuſitati hic debito copioſioribus recte annumerantur, quia conſuetis concoctu longe difficiliores ſunt ; atque adeo inutiles, maxime ægris & valetudinariis ; idem dicendum eſt de medicamentis, eorumque copia, præcipue metallicis pleriſque, quòd ſuâ naturâ ægre, ſi unquam domantur. Neque audiendi ſunt vani iſti chimici de iſtiuſmodi medicamentorum torturis & maugonio.

XIII.

Adde decubitum quieti ; ſcilicet ob contrarium venarum poſitum ; ſic in utroque corporis extremo, circulationis ſanguinis defectus, ſi quis fuerit, optime compenſatur.

Mens

IX.

Exercitio corpora leviora fiunt: omnes enim partes, præcipuè muſculi, & ligamenta motu ab excrementis purgantur: perſpirabile ad exhalationem præparatur, & ſpiritus tenuiores fiunt.

X.

Motus præparat corpora ad excretionem excrementorum ſenſibilium & inſenſibilium: quies magis ad inſenſibilium.

XI.

Si corpus à cœna in lecto quieverit decem horarum curſu, optimè perſpirabit: Si adhuc diutius quieverit, ſtatim incipiet diminui tum ſenſibilis, tum inſenſibilis excretio.

XII.

Quies longa efficit corpora ægrotantia ponderoſiora, tum qui perſpirabilia excrementa motu ad excretionem præparantur; tum quia quiete, cibi & potus, ſi inſoliti ſint, vel debito copioſiores, ut in ægris accidit, non digeruntur, & inde omnia mala, & ſæpiſſimè mortes eveniunt.

XIII.

Si diu jacenti dolores pedum ſuperveniant, remedio eſt ambulatio: ſi iter facienti, quies.

XIV.

Mens irrequieta & affectibus diſtracta cor pulmonémque vehementer exagitat; ipſum quoque cerebrum, & reliqua viſcera; itidem eorum glandulas. Ut autem partis hujus vel illius perſpirationem præ reliquis promoveat, quomodo id fiat, non ſatis video; profectò nec cor nec cerebrum per ſe perſpirant, niſi ope glandularum ſuis quæque membranis nerviſque inſitarum.

XV.

Quies corporis ſi non nimia ſit, perſpirationem, ut dictum eſt, promovet; quia tum cor, aliæque omnes functiones naturales ſui juris ſunt; at animus ſegnis ipſum cordis motum omneſque naturalis actiones deprimit, infirmatque.

XVI.

Vide Aphor. 2. Sect. 7. ea quidam omnia perſpirationem excitant: ira verò & lætitia maxime; ſed iſtos ſpiritus à perſpirabili diſtinctes neſcio.

XVII.

In ludo Pilæ putà, propter variam partium conſtrictionem, nunc pulmonis, nunc ipſius cordis, vires quodammodo conſervantur; in lecto autem, quieſcente ac tanquam reſoluto corpore, cor, ex animi affectibus, vehementer exagitatur, perſpirabiliumque ingens conſumptio fit ex relaxatis meatibus glandularum.

Ex:

XIV.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi: corporis, evacuat ſenſibilia excrementa; animi, inſenſibilia magis, & præcipue cordis & cerebri, ubi ſedet animus.

XV.

Nimia animi quies magis prohibet perſpirationem, quam corporis.

XVI.

Animi exercitia, quæ maximè faciunt exhalare ſpiritus, ſunt ira, pericharia, timor, & mœſtitia.

XVII.

Corpora in lecto quieſcentia vehementi animi motu agitata ut plurimum magis reſolvuntur, & levioris ponderis fiunt; quàm ſi animo placido cum vehementi corporis motu, ſicut fit pilæ ludo, agitarentur.

VIII.

Ex nimio exercitio chyli & ſanguinis ſuperfluitates per inſenſibilem perſpirationem vehementer expelluntur; ideo alvus exiccatur, atque indurantur ſcybala; ſcilicet ab illâ pleniore evacuatione per glandulas cutaneas: corporaque adeo leviora fiunt propter perſpirabilis emiſſi copiam.

XIX.

Non tantùm ſucci alibiles, ſive qui intra circuitum ſanguinis ſint, præter modum minuuntur, ſed & ipſa organa viſceráque ex nimio & violento uſu detrita pereunt.

XX.

Quia ſenſibilium excrementorum parum adhuc accumulatur: minus verò inſenſibilium, quæ omnium remotiſſime à ventriculo conficiuntur: utpote ex tertia atque ultima concoctione nata: nempe ob concoctiones depravatas. Igitur quies & abſtinentia in iſtis caſibus, ſcilicet & recenter cibato, aut cruditatibus referto, imperanda ſunt.

XXI.

Exercitio etiam modico, ob conſtrictionem muſculorum meatus glandularum anguſtantur, & corpus minus perſpirat: at à violento ob vehementer exactam perſpirationem ſiccatur alvus; contrà ſomno alvus mollior & lubrica fit; imo univerſum corpus eo humectatur, in qua humectatione virium reficiendarum unica ratio eſt videtur.

Fri-

XVIII.

Exercitio nimio excrementa primæ & ſecundæ coctionis magna ex parte per totius corporis ambitum diſpenſantur; ideò alvus exiccatur; corpora tamen fiunt leviora, quia longè major eſt evacuatio inſenſibilis, quam excrementorum craſſorum excretio per alvum facta.

XIX.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, & mortem præmaturam minatur; citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati quam non exercitati.

XX.

Exercitium violentum à corpore, cibo, vel crudo ſucco referto, aufert pondus ſenſibilium excrementorum minus ſolito: inſenſibilium fere nihil.

XXI.

Exercitio corpus minus perſpirat, ſomno magis, & magis lubrica redditur alvus.

Frictiones

XXII.

Frictiones, perinde ut Cucurbitulæ, ſi ritè adhibeantur, materiam demere exiſtimatæ ſunt: at cruditates propter craſſitiem & viſcoſitatem ſuam nec per ſe effluere, nec commodè iis artibus extrahendæ ſunt.

XXIII.

Exercitium optimè adhibetur à finitâ ſupervacanei perſpiratione, ſcilicet paululum ante cibum; idque fieri poteſt, ſi modicè cibetur, bis quotidie.

XXIV.

Maximè ſi natatio ſit in frigidâ, aut marina.

XXV.

A vento itidem meatus clauduntur; ſcilicet conſtringuntur ex renitentia: ita ſpiritus difficilis ob retentum perſpirabile in pulmonibus.

XXVI.

A motu vehementi calor; ex vento in perſpirando morula; ſic humores incenſi acres fiunt.

XXVII.

Ab equitatione ſanguinis motus à pedibus ſurſum verſus prohibetur; nempe ex poſitu corporis preſſuraque partium gravi in ſellam; ita perſpirabile infra lumbos minuatur neceſſe eſt; certè ex equo ſuccuſſante ad iſtam preſſuram accedit, etiam viſcerum vehemens concuſſio.

XXVIII. XXIX.

Iſtæ vectiones ad quietem ferè accedunt: Itaq; ſi inſuetis diu durent, quòd admodum temperatus ſit motus, optimè perſpirationem promovent.

Magna

XXII.

Frictiones & cucurbitulæ in refertis crudis ſuccis impediunt perſpirationem.

XXIII.

Tunc exercitium eſt ſaluberrimum, quando poſt factam primam & ſecundam coctionem corpus reducitur bis in die ante cibum ad conſuetum pondus.

XXIV.

Natatio ſtatim poſt exercitium violentum, mala: valde enim impedit perſpirationem.

XXV.

Exercitium violentum ubi ſpirat ventus, malum.

XXVI.

A vento adiapneuſtia: à motu acrimonia.

XXVII.

Equitatio reſpicit magis perſpirabile partium corporis ſupra lumbos, quam infra; inter autem equitationes tolutans ſaſaluberrima, ſicut ſuccuſſans in ſaluberrima.

XXVIII.

Vectio in lectica, nec non in cymba, corpora minus diſponit ad debitam perſpirationem, quam deambulatio.

XXIX.

Cymbæ & lecticæ motus ni diu duret ſaluberrimus, tunc ſolum ad debitam perſpirationem mirifice diſponit.

Vectio-

XXX.

Magna differentia eſt in hoc genere Geſtationis: & ſunt currus quidam hodierni, qui ad Lecticas proximè accedunt: à vulgaribus verò non aliter, quàm ab equo ſuccuſſore, & cerebrum & renes, id eſt, imi lumbi malè mulctantur.

XXXI.

In ſaltu primùm ſpiritus inſpiratus ad augendas vires valdè comprimitur, mox idem extrà ejaculatur cum violentia; quo ſanè coctum cum crudo vehementer expellitur.

XXXII. XXXIII. XXXIV.

Diſci & Pilæ luſus, qualis in viridariis noſtris amœniſſimis Anglicanis habetur, optima ſanè exercitatio eſt; item Tripudiatio modica citra ſaltum: hæ tamen omnes poſtponendæ ſunt uni ambulationi omnium longè ſaluberrimæ: ſcilicet quod egregium ſit perſpirationis remedium, ubi in ſanis defecerit.

XXXV.

Per fibras intellige vaſa minima; *in quibus ſunt etiam meatus glandularum minimi: horum quippe apertio, ſuâque integritate conſervatio longævitatem præſtat.*

XXXVI.

Vehemens ſudatio præterquam quod vires debilitat, glandularum meatus præter modum laxat; unde ex eorum iterata contractione cutis fit rugoſa.

De

XXX.

Vectio in curru omnium violentiſſima eſt : non enim ſolum perſpirabile incoctum exſpirare facit, ſed etiam ſolidas corporis partes, & maximè renes offendit.

XXXI.

Saltus primò vires ad intra trahit, deinde ad extra cum impetu propellit, & cum violentia coctum ſimul cum incocto expellit.

XXXII.

Diſci exercitium compoſitum ex motu moderato & violento, deambulatione ſcilicet & agitatione brachiorum, perſpirationi conducit.

XXXIII.

Tripudiatio moderata, & ſine ſaltu proxime ad deambulationis moderatæ laudes accedit : perſpirabile enim coctum moderatè expellit.

Additi ab Auctore.

XXXIV.

Ubi perſpiratio in ſanis deficit, exercitio ſarcitur.

XXXV.

A nimio exercitio fibræ fiunt duræ, unde ſenectus, quæ eſt univerſalis fibrarum durities : hæc condenſando meatus calorem ſuffocat : mollities aperiendo longæ vitatem facit.

XXXVI.

Qui vult diutiſſimè juvenilem faciem conſervare, caveat ne ſudet : vel nimium præ calore perſpiret.

DE

DE
VENERE
SECTIO SEXTA.

I.

Semen quidem genitale moleſtiſſimum eſſe poteſt, quòd quaſi animatum quoddam ſit; certè velut maſſa quædam ſupra fidem innumerabilium animalculorum: omnis autem vel levis corporis vexatio, ſi aſſidua ſit, perſpirationem impedit ex conſtrictione meatuum. At immodica venus magnopere afficit, quòd de natura convulſionum ſit.

II.

A debilitate partium, poſt immodicum coitum reſolutarum, maximè cordis: quantum autem perſpirationis, tantum virium, & ſanitatis amittimus.

III.

Ex inguine ſtomachus præcipuè patitur, malumque ab eo incipit, mox id transfertur in glandulas: at hæc omnia ex defectu virium à venere amiſſarum. Vide infrà plura ad eundem ſenſum. Aph. 10. 14. 15.

IV.

Igitur ſemen iſtud ejectum eſſe quid ſupervacaneum, atque ſalutare, pondus & agilitas indicant. Vide infrà Aph. 9.

In

DE VENERE.

SECTIO SEXTA.

APHORISMUS I.

Nimia abſtinentia à coitu, & nimius uſus, impediunt perſpirationem, ſed nimius uſus magis.

II.

Poſt coitum immoderatum quarta pars ſolitæ perſpirationis in pluribus prohiberi ſolet.

III.

Mala à nimio coitu orta mediatè à prohibita perſpiratione, immediatè à læſis concoctricibus dependent.

IV.

Cognoſcitur coitum profeciſſe, ſi à ſequenti ſomno nulla ſentiatur laſſitudo, nec ulla corporis mutatio facta ſit in gravitate, vel levitate.

Di-

V.

In pleno concoctionis impedimentis iſtud quoque adjicitur : ſi tamen id jejuno fiat, cor, perinde at reliqui affectus graviſſimi vehementer exagitat ; unde perſpirabilium etiam non ſupervacaneorum crudorumque difflatio.

VI.

Iſta cordis perſpiratio, niſi de univerſa corporis perſpiratione intelligatur, non benè expoſita eſt : quæ tamen ab ejus motu primariò dependet.

VII.

Ex abſtinentia à venere corporis agilitas & mens erectior eſt ; quòd idcirco perſpiratio benè ſe habeat ; an animalculorum propagatio, atque accumulatio, ex eorum perpetuis motibus, aliquid ad excitandum cordis vigorem conferant ?

VIII.

Ex vehementi agitatione partium, ſi qua perſpirata fuerint, ea cruda eſſe oportuit : frigiditas verò carnium oritur ex negatâ perſpiratione inſenſibili ; quâ non ſolùm humectamur ex omni parte corporis, ſed quatenus ea aère quodam ſulphureo & quaſi flammeo miſcetur, ſubinde caleſcimus. Vide infrà Aph. 38.

IX.

Vide ſuprà Aph. 4.

X.

Id eſt, à nimia venere ventriculus malè concoquit, & refrigeratur eo ſenſu, qui ſuprà ad Aph. 8. expoſitus eſt.

Palpitationes autem ſive iſti inſultus Nervorum oriuntur ex obſtructis, ut arbitror, crudo quodam ac frigido ſucco craſſeſcente meatibus glandularum, ad membranas nervoſque præcipuè pertinentium ; ſcilicet ut ſe eo liberarent. Ea-

V.

Diuturnæ venereorum cogitationes, modò gravius, & modò levius efficiunt corpus; gravius ſi pleno, levius ſi vacuo fiant ſtomacho.

VI.

Poſt nimium coitum cum muliere, quam maximè concupita, non ſentitur illicò laſſitudo: animi enim conſolatio juvat tunc perſpirationem cordis, & auget ejus robur, unde in ipſo quod amittitur, promptius remittitur.

VII.

Propenſi ad coitum ſi temperent libidinem, illico ſuccedit corporis agilitas, quia tales melius perſpirant.

VIII.

Immoderatus coitus facit perſpirare cruda, quæ deinde carnes frigidas efficiunt.

IX.

Coitum non nocuiſſe, hæc indicant: urina æquè cocta ut ante, corporis agilitas, reſpiratio facilior, & idem fere corporis pondus perſeverans; eadem tamen ſervata eorum quæ ingeruntur quantitate & qualitate.

X.

Præſens vulnus immoderati coitus eſt ſtomachi refrigeratio: futurum, prohibita perſpiratio, unde facile fiunt palpitationes in ſuperciliis & artubus, & deinde in membris obtinentibus principatum.

Coitus

XI.

Eadem ratio ſenes obligat eſſe continentes; quippe his multo tardior concoctio eſt; certe digeſtio per reliquas concoctiones; itaque difficilius reſtauratur, ſi quod perditum ſit.

XII.

Scilicet ex propulſione violenta, antequam concoqui poſſit in perſpirabile occultum; & ſi vis ea diu duret, ex toto corpore cruda diſſipantur, meatuſque tandem obſtruuntur: ipſáque alvus, ex defectu perſpirabilis interni, minus humectatur, ſupprimitúrque.

XIII.

Propter copiam & majorem acrimoniam genituræ, an ipſam potius viventem genituram dicam?

XIV.

Vide quæ ſuprà comprehenſa ſunt Aph. 3. *&* 10.

XV.

Perſpirationis promptitudo ex violentâ conſtrictione coitûs immoderati primò diminuitur: ex viribus verò reſolutis ab iſta venere concoctio ventriculi frangitur. Igitur cruditas tandem à ſtomacho in glandulas tranſmiſsâ obſtructiones parit.

XVI.

At metus eſt, ne cùm ſemen genitale de vaſis in vaſa moveatur; ne ipſa tandem illa vaſa ex nimiâ repletione aliquo modo vitientur, vel acrimonia tranſlatæ atque accumulatæ materiæ, vel interitu animalculorum putreſcentium.

XI.

Coitus in æſtate magis nocet : non quia corpus magis perſpirat, ſed quia coctio, cum ſit minor, deperditum difficilius reſarcitur.

XII.

In actu venereo multum crudi perſpiratur, & ſi diu duret, cruda transferuntur à centro ad corporis ambitum, fiunt obſtructiones, & inde alvus ſupprimitur.

XIII.

Quanto quis majori coëundi cupiditate conflagrat, tanto ejus uſus immoderatus minus lædit.

XIV.

Coitus immoderati detrimentum præcipuè manifeſtatur poſt ſomnum ſequentem ; tunc enim ex Staticis experimentis cognoſcitur perſpirationem eſſe impeditam, & cibum eſſe male digeſtum, nec non ſtomachum valde læſum.

XV.

Coitus lædere ſolet primam coctionem, primo diminuendo perſpirationis proptitudinem, deinde in crudam qualitatem convertendo cibum.

XVI.

Qui coitu utitur, & ſperma non emittit, minus debilitatur. Itidem ſi die ſequenti utatur, & emittat quod die precedenti fuit præparatum, minus debilitatur.

Illi

XVII.

A motu tamen ſeminis ab omni parte Teſticuli tumidi fiunt; cùm autem iſtud ſemen accumulatum ex animalculis maximam partem conſtiterit, ideo in auras non eſt diſſipabile. Neque alii ulli humores, non animati, perſpirabiles ſunt; etiamſi de penu ſuo ſemper aliquid inſenſibiliter evaporant; atque hæc radiatio vires dat. Verùm ſi quando iſti humores nimiùm effundi & ſenſibiliter diſſipari contingant, corpus valdè patitur; ex Urina Diabetes; ex bile in ictero incredibiles languores fiunt: ex pituita extrema macies; perinde ut ex inguine vehementer inanito non rarò Syncope.

XVIII. XIX. XX.

Ex inſenſibili perſpiratione graviter impeditâ, Oculorum tunicas poſſe contrahi & corrugari veriſimile eſt; nempe quædam vaſa minima ad glandulas pertinentia inareſcere; alia verò multa, ob humores valdè incraſſatos lentoſque, vix uſui amplius eſſe; ad humectationem præſtandam: at oculi præ reliquis corporis partibus undique ſtipati innumeris Glandulis maximam & perpetuam humectationem requirunt. Quid autem ſibi vult iſta ſpirituum copia, tanquam à materia inſenſibiliter diſſipata diſtincta, prorſus equidem ignoro.

XXI.

Ex uno ſtomacho læſo omnes facultates itidem læduntur; calorque partium tam internarum quàm externarum diminuitur; nam ex concoctionum integritate (quarum & prima & præcipua eſt illa ventriculi) caloris fomes, ejuſque accenſio diſpenſatioque oritur.

Nempe

XVII.

Illi qui coëundo ſperma ex ſtudio non emittunt, in tumorem teſticulorum facile incidunt: ſperma enim eſt imperſpirabile.

XVIII.

Coitus immoderatus poſt ſtomachum lædit magis oculos.

XIX.

Coitus immoderatus lædit viſionem, quia ab oculis ſubducit maximam ſpirituum copiam; inde tunicæ oculorum præduræ & rugoſæ, nec non meatus minus previi redduntur.

XX.

A diminuta perſpiratione fibræ tunicarum oculorum opaciores; inde viſio fit per ſpatia perexigua, qualia ſunt in cancellis: Specilla uniunt objecta in cuſpidem, ut diſtinctè per unum ſolum ſpatium videatur.

XXI.

A coitu immoderato diminuitur calor naturalis; à diminuto calore diminuta perſpiratio; à diminuta perſpiratione flatus & palpitatio.

XXII.

Nempe propter vitium ſtomachi, ex coitu immoderato labefactati.

XXIII.

Verùm calor omnium partium unus eſt; iſque ex bonâ concoctione continuò renovatur: ex eadem verò diminutâ ad proportionem remiſſior eſt.

XXIV.

Ex nimia Venere omnes facultates malè mulctari in confeſſo eſt: omnia autem ea mala ex læto ſtomacho, perſpirationeque diminuta proveniunt: ita & humores quique vitiari, & multiplicari poſſint; qualis eſt bilis in hepate; pituita circa fauces, pulmonem, & cerebrum; item nephritis ex renibus labefactatis, &c. Vide infrà Aph. 42

XXV.

Quia edulia flatulenta novo impedimento ſunt ſtomacho infirmato, unde cruditates ad glandulas transferantur; ex quo major ponderoſitas.

XXVI.

Macilenti ferè imbecilliſant, quòd in infimis ſanitatis limitibus ſunt; ideo febriculæ opportuniores ſunt; & amiſſis viribus frigidiores fiunt.

XXVII.

Vitalem ſpiritum diſſipari, id eſt, vires corporis plurimum diminui ex vehementer propulſa perſpiratione & ſuperflui & neceſſarii: unde corporis mira levitas infra conſultum pondus.

Fore

XXII.

Coitus immoderatus poſtulat cibos paucos, & boni nutrimenti.

XXIII.

Coitus calefacit jecur & renes, quia excitatus calor minus exhalat: refrigerat verò ſtomachum, cerebrum & cor, quia per meatus patentiores excitatus omnino, & proprius aliqua ex parte propterea reſolvitur.

XXIV.

Hinc coitus immoderatus in hepate bilem, in renibus nephriticum affectum, in ſtomacho crudum ſuccum, in cerebro catarrhum, & in corde palpitationem & ſyncopen.

XXV.

Edulia poſt nimium coitum ſi flatus gignant, ut oſtreacea & muſtum, perniciosa: impediunt enim ne ad conſuetum pondus corpora reducantur.

XXVI.

Macilentis magis nocet coitus, quia magis calefiunt, & magis refrigerantur.

XXVII.

Coitus immoderatus illico maximè leve efficit corpus, quamvis deinde perſpirationem prohibeat: eſt enim vehemens corporis & animi motus; corporis, quia omnia membra conquaſſantur: animi, quia reſolvitur quod colligat animum corpori, ſpiritus ſcilicet vitalis.

XXVIII.

Pone hoc etiam inter indicia malorum ex Venere. Vide plura ſuprà Aph. 3. 10. 14. 15.

XXIX.

Cruda ad cor trahere abſurdum eſt; at id debilitatur cum reliquis viſceribus: imò languor præcipuè cor reſpicit, utpote omnis motus auctorem. Verùm ſi quantitatem humoris viſibilis in coitu amiſſi perpendamus, parvi ſanè momenti eſſe videtur, nec à vigecuplo ſanguinis miſſi tantùm infirmamur. An itaque ſemen quatenus animatum, vigori noſtro, & quomodo conducat?

XXX.

Quia in ſenibus tardius reficitur iſta materia, quæ ejecta juvenes levat.

XXXI.

Verùm ex facultatibus naturalibus aliæ, ſi quæ ſint, omnino dependent.

XXXII.

Vel ſurſum vel deorſum expulſa. Etenim ut concoqui nequeat à vitiato & infirmo ſtomacho; ita nec commodè in venis circulari; neque tandem à glandulis diſſipari.

XXXIII.

Coitus & cibandi diſtincta tempora ſervanda ſunt; quoniam uterque perſpirationem impedit.

XXXIV.

Præternaturalis quædam Nervorum tenſio atq; rigiditas ex nimiâ Venere contigere poteſt, ut damnum non protinus ſentiatur, perinde ut in phreneticis: Verum in his malum ex perpetua quadam tenſione continuatur; in illis verò peractâ Venere mox nervi ferè reſolvuntur, vireſque labefactantur.

XXVIII.

Si poſt coitum ſomnus laborem facit, ex coitu major facta eſt ablatio, quam ex ſomno facta ſit vitalis ſpiritus additio.

XXIX.

Poſt nimium coitus uſum, ſomnus trahit cruda ad cor: unde languor, prohibita perſpiratio, & ponderis augmentum.

XXX.

Senes ex uſu moderati coitus fiunt ponderoſiores & frigidiores: juvenes verò leviores & calidiores.

XXXI.

Coitus in juvenibus, animalem, vitalem, & naturalem facultatem roborat: animalem per motum expurgat, & ſopitam excitat; naturalem per evacuationem ſuperflui; & vitalem per lætitiam.

XXXII.

Cibus copioſior ſolito, poſt immoderatum coitum, interimeret, niſi ſuccederet aliqua ciborum corruptela.

XXXIII.

Dum eſt coëundum, parum vel nihil comedendum: dum eſt comedendum, parum vel nihil coëundum.

XXXIV.

Si poſt coitus exceſſum nulla perſentitur laſſitudo, malum: id perinde ac in phreneticis fit ab incenſis ſpiritibus, qui exiccando, brevi ſpatio, roborant nervos & tendines, ſed paulo poſt imminuitur ſpirituum generatio; & vires derepente cadunt.

XXXV.

Illud veriſimile eſt, ſperma humanum in adulta ætate, maxime propter victus hodierni fervorem atque acrimoniam, nec non copiam, retineri ferè amplius non poſſe; ut nec fæminis ſua menſtrua, ſed evacuari per ſe nocturnis pollutionibus: & quamvis ad ultimum vitæ terminum ſubinde gignetur, ſenibus tamen multo tardius & parcius, ut cavendum ſit iis, ne conſumatur: adeo omni ætati, ſed maximè provectiore, valetudini conſervandæ neceſſarium videtur.

XXXVI.

Vires jam infirmas amplius diminuit.

XXXVII.

Alvi autem fluor ex corruptela ciborum perſpirabile retentum aliorſum divertit.

XXXVIII.

Ex coitu calor accenſus, atque in glandulis retentus inſenſibili perſpiratione eventilatur: attamen æquè verum eſt, ejuſdem virtute nos incaleſcere. Nam integrâ Glandularum concoctione & meatibus earum liberis perſpirabile diſſipandum, in quandam inviſibilem flammulam accenditur. Ex uno autem alimento & humectamur.

XXXIX. XL. XLI.

Vide ſuprà Aph. 33. poſt ſomnum ſaluberrimus, quia major tum perſpiratio, & meatus minus apti ſunt claudi.

XLII.

Viſcera malè affecta humores acres & vitioſos gignunt. Vide ſupra Aph. 23. 24.

Additi ab Auctore.

XXXV.

Coitus juvat excitatus à natura : à mente mentem & memoriam lædit.

XXXVI.

In debili ob coitum augetur corporis pondus : quia minus perſpirat.

XXXVII.

Coitus importunus impedit perſpiratum, quia diminuit vires : unde corpus fit majoris ponderis, niſi ſequatur alvi fluor.

XXXVIII.

Nimius coitus calefaciendo & exiccando magnam jacturam facit : ſi verò inſenſibili perſpiratione remittatur caliditas, & alimento ſiccitas, nullam.

XXXIX.

Corporis agitatio in coëundo, inſtar canum, magis nocet, quam ſeminis emiſſio : hæc ſolum viſcera, illa omnes nervos & viſcera defatigat.

XL.

Uſus coitus à cibo, & ſtando, lædit à cibo, viſcerum officia divertit ; ſtando, muſculos & eorum utilem perſpiratum diminuit.

XLI.

Poſt motum, coitus inſalubris; poſt cibum, non ita ; poſt ſomnum, ſaluberrimus.

XLII.

Coitus calefacit jecur, & refrigerat ſtomachum ; à ſtomacho, crudus ſuccus ; à jecore, bilis : unde poracea, & oris morſus. Remedio eſt victus tenuis & libera perſpiratio.

DE
ANIMI AFFECTIBUS
SECTIO SEPTIMA.

I.

Vide infrà hujus Sectionis Aph. 48. hilaritate atque ira cordis motus longè expeditior eſt; ideo & perſpiratio quoque facilior. Contrà timor & mæſtitia cordis motum contrahunt, tardantque. Adde reſpirationem in illis æquabilem plenamque; in his raram atque impeditam eſſe.

II. III.

Lætitia & ira, ex majore cordis vi, omne perſpirabile diſſipant: in mœrore & timore cor fatiſcit, tantumque quod levius eſt, evaporat; unde ex obſtructis glandulis; craſſo ſcilicet & incocto perſpirabili, Melancholici fiunt. Vide infrà Aph. 5. 27.

IV.

Iracundis, hilaribuſque ex aſſidua tenſione fatigationis ſenſus minor eſt: mærentibus autem eſt quædam tanquam partium reſolutio.

Diximus

DE
ANIMI AFFECTIBUS.
SECTIO SEPTIMA.

APHORISMUS I.

INter affectus animi, ira & perichariа corpora efficiunt leviora: timor & mæſtitia graviora: cæteri verò affectus ut his participantes operantur,

II.

Mærore & timore perſpirat levius: ponderoſius verò relinquitur: lætitia & ira utrumque.

III.

Hinc timentes & mærentes facilè obſtructiones, partium duritiem, & affectus hypocondriacos patiuntur.

IV.

Qui ira, vel lætitia afficiuntur, nullam in itinere defatigationem perſentiunt; eorum enim corpora facile craſſum perſpirabile exhalant: quod non accidit, dum mœrore vel timore vexantur.

V.

Diximus Glandularum meatus eſſe perſpirabili & itinera & receptacula: quod, cùm concoctum ſit, inviſibilibus effluviis diſſipatur; ut in lætitia, iràque: ſin crudum craſſumque ibi accumuletur, ægrè expellitur; ut in timidis, mæſtiſque. Vide infra Aph. 8.

VI.

Quo ſcilicet tempore cordis motus placidus, & reſpiratio plena atque æquabilis eſt. Vide infra Aph. 19.

VII.

Ex humore craſſo & crudo, glandulis vaſiſque minimis impacto, membra indureſcere apta ſunt.

VIII.

Ex quodam circulo operantur; ſcilicet morbi corporis animum malè afficiunt; animique affectus corpus affligant.

IX.

Nimirum ex ſolâ inviſibili perſpiratione, tanquam ex flammula quadam tenuiſſimâ incaleſcimus.

X.

Ex accumulato imperſpirabili crudo mæror; cui ſi febris ſuperveniat, ferè funeſta; ob fatiſcentem atque irritam perſpirationem.

Humores

V.

Perſpirabile ponderoſum plus juſto retentùm ad mœſtitiam & timorem : leve verò ad lætitiam vel iram diſponit.

VI.

Nihil magis reddit liberam perſpirationem, quam animi conſolatio.

VII.

Mœſtitia & timore facilè membra humore referta dureſcunt.

VIII.

Mœſtitia & timor impediùnt perſpirationem craſſorum excrementorum perſpirabilium : & perſpiratio impedita à quacumque cauſa mœſtitiam & timorem facit.

IX.

Mœſtitia, ſi diu duret, carnes frigidas facit : impedit enim ne perſpirabilium craſſa & frigida portio exhalet.

X.

Hinc febris, quæ poſt longam mœſtitiam ſuboritur, ſudores frigidos, & ut plurimum lethales molitur.

XI. XII.

Humores crudi, in glandulis tantiſper retenti, Salſedinem quandam urinoſam ex putredine acquirunt; ita ipſa Urina, Sudorque acre quoddam atque ingratum ſpirant. Salſi autem iſtiuſmodi humores, caloris æmuli ſunt, ob glandulas leviter putà inflammatas. Cùm verò ex contrario affectu novum perſpirabile coctum glandulas ſubierit, vetus iſtud acre crudumque ſubinde expellitur. Igitur nec dubitare licet, quin dentur etiam medicamenta contra mærorem; ſcilicet quæ ſenſus excitent, & perſpirationem mirificè expediant. Vide infra Aph 17. 30. 31.

XIII.

Perſpirabile retentum, ut acre, caloris ſenſum & febriculam movere poteſt: Cor tamen torpidum ſuoque motu labefactatum, ſimul horrore quodam nos & frigore afficere potis eſt.

XIV.

Quod Melancholia intus perpetrat in cordis motu ſiſtendo, glandulaſque crudo imperſpirabili obſtruendo, id aëris cœnoſus á paludibus puta, extrinſecus efficit; ſcilicet primùm glandularum cutanearum & pulmonum meatus conſtringit; quibus leviter præcluſis, cor deficit a motu ſuo naturali atque æquabili.

XV.

Mærentes quacunque de cauſa in lecto fere ſeſe agitant inſomnes; unde imperſpirati malè ſe habent ob pondus retenti perſpirabilis.

XVI.

Scilicet ex accumulatione crudi imperſpirati membra tandem extrema torpent; nec non ipſum denique cor, ex ſanguine indies incraſſeſcente, à motu ſuo æquabili deflectit. Igitur

XI.

Acrimonia perſpirabilis retenti ob mœſtitiam commodè aufertur à pericharia; funduntur enim humores ſuaves, & deinde à corpore pondus & acrimonia tolluntur.

XII.

Ira & ſpes auferunt timorem & lætitia mœſtitiam: paſſio enim animi non medicinis, ſed alia paſſione contraria ſuperatur; contraria enim ſub eodem genere.

XIII.

Non implicat, perſpirabile melancholicorum retentum eſſe frigidum, & acre ſeu calidum; tale eſt jecur hydropicorum febricitantium; frigidum videlicet reſpectu caloris naturalis, calidum reſpectu adventitii.

XIV.

Morbi à melancholia, & ab aëre cænoſo in hoc conveniunt, quod immediatè oriantur à craſſitudine perſpirabilium retentorum: mœſtitia enim intrinſecus impedit ne exeat craſſum: aër cænoſus, extrinſecus.

XV.

Qui eunt cubitum cum mœſtitia, noctu minus perſpirant; atque die ſequenti corpora eorum conſervantur ſolito ponderoſiora.

XVI.

In meditationibus venereis cum mœſtitia, excrementorum perſpirabilium portio craſſa retinetur: quæ, evolante tenuiore, adhuc craſſior & frigidior fit: hæc ſi colligatur ferè invincibiliem inducit frigiditatem in capite, palpitationem curatu difficilem in corde, vel aliis membris.

Me-

XVII.

Igitur melancholia medicamentis curanda eſt: nam ſunt quæ liberam perſpirationem vehementer moveant.

XVIII.

Imò dantur quidam, quibus, ex corporis conſtitutione, perſpiratio naturaliter expeditior eſt; adeo neque ita mærori oportuni ſunt. Fælix ſanè temperamentum; atque hoc aliis diutius vivere aptos natos eſſe, credibile eſt.

XIX.

Vide ſupra Aph. 6.

XX.

Viciſſitudo affectuum novas vires corporis dat; languetque adeo ipſa ira, niſi conſolatione aliquâ reficiatur; imò conſolatione jam minus vegetâ, perſpirabile labefactatur, in ira denuò invigoretur.

XXI.

Immodici affectus, perinde ut venereum gaudium, à perſpirabili diſſipato tolluntur.

XXII.

Quemadmodum timor & mæſtitia à craſſis ſuis excrementis, ſic ira & hilaritas à tenuibus evaporatis auferuntur. Nam humores perſpirabiles ſive craſſi ſive tenues, ſupervacanei ſunt, & quæ quis excernere oporteat.

XXIII.

Id quod etiam apparet ex ſumma temperantia in victu, cœlique mutatione: item ex hilaritate naturali populorum regionum tepidarum, non obſtante Tyrannide, & miſera eorum paupertate.

Ex

XVII.

Melancholia duplici via ſuperatur, vel libera perſpiratione, vel aliqua continua animi conſolatione.

XVIII.

Si poſt mœſtitiam corpora fiant leviora, quàm poſt lætitiam, id ex neceſſitate fit, vel ob minorem ciborum quantitatem, vel ob eorum qualitatem magis tranſpirabilem.

XIX.

Animi conſolatio, quacunque de cauſa fiat, aperit meatus, & largam perſpirationem facit.

XX.

Si poſt iram ſtatim ſequatur animi conſolatio, vel viceverſa, corpora data paritate eorum quæ ingeruntur die ſequenti fiunt leviora, quam ſi ſola ira vel lætitia perſeveraret.

XXI.

Sicut magna aliqua voluptas aufertur per exiguam ſpermatis evacuationem; ſic omnes alii immoderati animi affectus per aliquam evacuationem perſpirabilium poſſunt diminui & auferri.

XXII.

Timor & mœſtitia,ut exStaticis colligitur, per evacuationem excrementorum craſſiorum perſpirabilium: ira & pericharia per tenuium auferuntur.

XXIII.

Si quis ſine cauſa ſentiat ſe hilarem, id à magis aperta perſpiratione fit, & ejus corpus die ſequenti minoris ponderis invenitur.

Læ-

XXIV. XXV.

Ex vehementi cordis agitatione, qualis accidere ſolet ab immoderata lætitia, corpus ſolito ſuo pondere diminuitur: nam ita humores ſuperflui atq; utiles quoque perſpirant; ex placido verò ejus motu tantùm ſuperfluum inſenſibiliter exigitur; ita munia naturalia commodius expleri poſſunt.

XXVI.

Gaudium improviſum vehementius quidem cor movet, atque adeo perſpirationem copioſiorem exigit, quàm prævifum; iſtos tamen ſpiritus perſpirabili tertiæ concoctionis diſtinctos prorſus ignoro.

XXVII.

Id eſt, & quod crudum, & quod coctum ſit. *Vide ſuprà Aph. 2.*

XXVIII.

Somnus eſt quædam ceſſatio conſtrictionis partium: Lætitia autem non ſtatim cor dimittit, ut ſui juris ſit, maximè ſi duret.

XXIX.

Male explicatur: nam cor & cerebrum per ſe privatim non evacuantur, ſed ope reliquorum viſcerum glandularumque totius corporis.

Vide

XXIV.

Lætitia moderata inſenſibiliter evacuat ſolum ſuperfluum: immoderata ſuperfluum & utile.

XXV.

Moderata juvat coctrices facultates: natura enim non gravata ſuperfluo longè melius ſuorum officiorum munera explet.

XXVI.

Improviſum gaudium magis nocet, quam præviſum: non enim ſolum movet exhalationem excrementorum tertiæ coctionis, verum etiam ſpirituum vitalium; præviſum verò excrementorum tantum.

XXVII.

Lætitia & ira auferunt è corpore, quod ponderat & levitat; mœſtitia & timor ſolum quod levitat: quod ponderat vero, relinquitur.

XXVIII.

Lætitia perſeverans per multos dies ſomnum impedit, & vires diſſolvit.

XXIX.

Si quis poſt moderatam lætitiam ſentiat ſe leviorem, id non oritur principaliter à totius evacuatione, ſed à cordis & cerebri, ubi quod evacuatur eſt mole minimum & virtute maximum.

Edus

XXX. XXXI.

Vide ſuprà Aph. 11, 12, 13. Selinum *diureticum eſt, & ſudorem movet. At malè intellexit Legumina ; utpote quæ venerea ſunt, & vehementer perſpirationem movent ; ſed de medicamentorum facultatibus parum conſtat ; ut rectè Celſus.* " *His variè Medici utuntur ; ut magis,* " *ut quiſque perſuaſerit ſibi, appareat ; quam quid* " *evidenter compererit.*

XXXII. XXXIII.

Meatus glandularum ab ira vehementer evacuantur ; nam iſte animi affectus tam de utili quàm de ſuperfluo perſpirato conſumit : per cavos autem meatus intelligo, quibus ferè nihil ſupereſt perſpirabilis. Subita autem iſta repletio, certè non ſtatim cibatis, ex utili & neceſſario ſanguine fieri debet.

XXXIV.

Plurimi in remotioribus & montoſis Angliæ locis magnæ ætatis reperiuntur, fortuita quadam ſed conſtanti victûs regulâ obligati ; his ſuis bonis contenti, & corpore & animo quieſcunt : ut his nunquam cavi ſint meatus, nec malæ paſſiones fiant.

XXXV.

Exercitium corporis pulmones præ cæteris ; animi verò agitatio ipſum cor maximè afficit, unde totum magis perſpirat.

Ita

XXX.

Edulia, quæ aperiunt, gaudium, quæ vero impediunt perſpirationem, mœſtitiam movent.

XXXI.

Selinum, & cætera aperientia, gaudium: legumina, carnes pingues, & cætera incraſſantia, & ſtatim replentia meatuum cavitates, mœſtitiam inducunt.

XXXII.

Si evacuentur cavitates meatuum, & deinde ſtatim repleantur, rectè dixit Hipp. malas animi paſſiones fieri.

XXXIII.

Quibus prædominatur ira, exercitium immoderatum valdè nocet; citiſſimè enim illorum meatus fiunt cavi, & magno impetu replentur; Unde Hipp. in bilioſis frictiones & palæſtrav itu perat.

XXXIV.

In otioſo corpore & animo, meatus non redduntur cavi, nec malæ animi paſſiones fiunt.

XXXV.

Corpus quieſcens magis perſpirat, & minoris ponderis fit, ſi animo vehementer agitentur, quàm ſi celerrimè corpus moveatur, animo permanente otioſo.

Corpus

XXXVI. XXXVII.

Ita jactitatio corporis in lecto diutius animum affligat; nam cùm corpus magnopere ſomnum deſideret, per animum dormire non licet. Iſtud verò internum ſubjectum animus eſt, qui ſpermati aſſimulatur non infacetè, cùm forte ex traduce ſit, ut quidam volunt.

XXXVIII. XXXIX. XL.

Immodicum corporis motum quies ſedat: at vehemens animi affectus, etiamſi ſedatus videatur, tamen uſque cor irrequieto motu perturbat, ut diu ſit, antequam ad motum ſolitum redeat, & ſui juris ſit: perinde ut de mare, tempeſtate vexato obſervatum eſt; nimirum etiamſi ventus ceſſaverit, tamen per aliquot dies fluctibus tumet.

Principium vitæ animus eſt; idque in pleriſq; inſectis evidens eſt; nam iis imperium datum eſt ſuper naturales quaſque facultates; ſcilicet concoctionem, cordis motum, reſpirationem, perſpirationémque; quas quidem omnes ſiſtere vel ex toto poſſunt, vel certè longo tempore, plurium putà menſium, & quandocunque libuerit; nobis autem ſine animi motu otium corporis funeſtum eſt.

XLI.

Melancholicis, quo non ullus vehementior eſt animi affectus, ex opio dato ſomnus ægrè conciliatur: & ſi quando ſequi videatur, is falſus eſt, & fere pernicioſus, ut non rarò è ſimplici melancholia ægros ad inſaniam redigat.

Ita

XXXVI.

Mutatio corporis diutius alterat animum, quam ipſum corpus.

XXXVII.

Paſſiones animi verſantur circa internum ſubjectum, quod magis movet, quàm movetur; quippe mole minimum & virtute maximum, ad inſtar ſeminis; quodque vario modo diſpoſitum perſpirationis, ſeu gravitatis & levitatis eſt origo.

XXXVIII.

Corpora, quæ perſpirant plus ſolito, non propter motum corporis, ſed propter vehementem aliquem motum animi, majori cum difficultate ad ſolitam & ſalubrem perſpirationem reducuntur.

XXXIX.

Magis nocet nimius animi affectus quam nimius corporis motus.

XL.

Corpus marceſceret, & otio periret ſine animi motu: ſed non vice verſa

XLI.

Motus vehemens animi differt à motu vehementi corporis; hic quiete & ſomno; ille nec quiete nec ſomno ceſſat.

XLII.

Qui vehementer ludo-lucrari cupiunt, non ludant; quia ſi ſemper vicerint, ob perichariam ducent noctes inſomnes, & tandem coctorum perſpirabilium exhalationem amittent.

XLII. XLIII.

Ita ut ex continuâ hilaritate cordis motus quidam inordinatus propter exceſſum pulſus oriatur: ex modicâ verò pulſus temperatior.

XLIV. XLV.

Studium cum affectu cor excitat: affectuum autem mutatio ſive viciſſitudo cor ad motum quendam naturalem & temperatum, ſi ex aliquâ parte exceſſerit, reducit. At ex motu cordis perſpiratio rectè aut ſecus procedit.

XLVI. XLVII.

Atque hic quoquè alicujus affectus exceſſus intelligitur, ut in ſuperiore Aphoriſmo exponitur.

XLVIII.

Lætitia cordis motum excitat; mæror & triſtitia tardat.

FINIS.

XLIII.

Victoria moderata ſalubrior, quàm glorioſa.

XLIV.

Studium in affectum animi mutatione diutius toleratur, quam ſine affectu vel ſine affectuum mutatione; perſpiratio enim fit moderatior & ſalubrior.

XLV.

Studium abſque omni affectu vix horam perſeverat; cum unico affectu vix quatuor horas; cum affectuum mutatione, ut in ludo alearum accidit (in quo modo gaudium ob lucrum, modo mœſtitiam ob damnum experiuntur) die noctuque perſeverare poteſt.

XLVI.

In omni ſtudio perennis triſtitia bonam cordis conſtitutionem evertit, & exceſſus lætitiæ ſomnum impedit; omne enim nimium naturæ inimicum.

XLVII.

Nunc hilares, nunc mœſti, nunc iracundi, nunc timidi, perſpirationem magis ſalutarem habent, quam qui unico, licet bono, ſemper gaudeant affectu.

XLVIII.

Lætitia diaſtolem & Syſtolem efficit faciliores: mœror & mœſtitia difficiliores.

APhoriſmi qui continentur in libro Staticæ noſtræ, aliquot jam per annos in lucem edito, veritate comprobantur ex uſu iſtius Sellæ.

Ex qua duo beneficia colligimus; Primum, quanta quotidie fiat corporis noſtri perſpiratio inſenſibilis; quà non rectè perpenſa, vana ferme redditur Medicina; namque ob juſto pauciorem vel largiorem perſpirationem, omnes fere malæ valetudines fieri ſolent.

Secundum, in hac Sella ſedendo, facilè inter comedendum anim advertimus, quando pervenimus ad debitam cibi & potus quantitatem, ultra vel citra quam lædimur.

Sella accommodatur ſicuti in hac figura apparet, in qua Statera ad tigna ſupra cœnaculum in loco abdito eſt appenſa, propter proceres, quia cubiculi gratiam tollit; ac propter indoctos, quibus omnia inſolita videntur ridicula: Sella vero digiti interſtitio à pavimento elevata, manet ſtabilis, ne facile quaſſari poſſit.

Dum igitur ob cibum ingeſtum ad debitum pondus & menſuram antea præſcriptam devenimus, tunc Stateræ extrema pars paululum attollitur; ac unà Sella illico paululum deſcendit: Hic deſcenſus eſt ille qui ſtatim admonet ſedentem ad debitam ciborum quantitatem perveniſſe.

Quænam vero ciborum ſalubrium quantitas ſeu pondus unicuique conveniat, & quanta in ſingulis corporibus debeat eſſe perſpiratio inſenſibilis, quæ per Sellam commode perpenditur, *ex lib. noſtro* de *Statica Medicina* quiſque facilè intelliget.

CATALOGUS

Librorum ab auctore Scriptorum, editorumque.

MArtini *Liſter* è S. R. L. Hiſtoriæ animalium Angliæ tres Tractatus: *Unus* de Araneis, *alter* de Cochleis tam terreſtribus, quàm fluviatilibus, *tertius* de Cochleis marinis.

Quibus adjectus eſt *quartus* de Lapidibus ejuſdem Inſulæ, ad Cochlearum quandam imaginem figuratis, Londini 1678. 4to.

De *Fontibus medicatis Angliæ* Pars prima, Eboraci 1682. 8vo.

Johannes Goedartius done into Engliſh, with Notes, the Figures moſt elegantly etched, by Mr. *Francis Place*, *York* 1682. 4to.

J. Goedartius de Inſectis in methodum redactus, cum Notulis. Item Appendix quædam ad Hiſtoriam animalium Angliæ. Item Scarabæorum Anglicanorum quædam *Tabulæ mutæ*, Londini 1685. 8vo.

Ad has verò Tabulas ſpectat liber quidam M. S. de Scarabæis Anglicanis, in Muſeo Oxonienſi ſervatus.

Appendix ad Hiſtoriam Piſcium Franciſci Willoughbæi, Oxonii, 1687. Fol.

De Fontibus medicatis Angliæ exercitationes duæ, Londini 1684. 8vo.

N. B. is liber ſæpius jam editus eſt tranſmarinis regionibus.

Exercitatio Anatomica, in qua de Cochleis maximè terreſtribus & Limacibus agitur. Omnium diſſectiones Tabulis æneis, ad ipſas

ſas res affabrè inciſis illuſtrantu Londini, 1694. 8vo.

Sex exercitationes medicinales de quibuſdam morbis chronicis, Londini 1694. 8vo.

Exercitatio Anatomica *altera*, in qua maximè agitur de Buccinis fluviatilibus & Marinis, Londini 1695. 8vo.

Exercitatio anatomica *Tertia* Conchyliorum Bivalvium utriuſque aquæ, Londini, 1696. 4to.

Index Tabularum, ſive nova explicatio omnium figurarum Anatomicarum de Conchyliis, prædictis tribus libris exhibitarum; hæ ſcilicet figuræ 22 Tabulis continentur, Londini 1698. Fol.

Hiſtoriæ ſive Synopſis Methodicæ Conchyliorum Libri plures: quorum omnium picturæ, ad vivum delineatæ, cum titulis characteriſticis exhibentur, Londini, 1685. Fol.

Octo exercitationes Medicinales: quarum *prima* de Hydrope: *ſecunda* de Diabete: *tertia* de Hydrophobia: *quarta* de Lue Venerea: *quinta* de Scorbuto: *ſexta* de Arthritide: *ſeptima* de Calculo: *Octava* de Variolis.

Altera Editio ab Authore recognita, Londini 1697. 12mo.

Iter Pariſienſe Anglicè, Londini, tertia editio, 1698.

Item hæc mea, fere Anglicè ſcripta, in Actis Philoſophicis Londinenſibus, ſparſim edita ſunt.

Act. Philoſ. Lond. *Numero 65.* modus, quo Araneæ fila ſua projiciant, perque ſummas nubes, in aëre ſuſpenſæ, vehantur.

Num. 68. De quodam alterius generis inſecto præter formicam, quod acidum quendam humorem daturum eſt.

Ibi-

Ibidem de ſtillicidio ex Acere majore vulnerato.

Num. 70. de motu cujuſdam humoris in arboribus, & quatenus circulari dici poteſt.

Ibidem alia nonnulla experimenta de iiſdem rebus.

Ibidem de coloribus.

Num. 71. de folliculo cujuſdam inſecti *Kermes* congeneris.

Num. 72. De Muſca quadam vivi-para. Vide plura. n. 160.

Ibidem, Aranearum Tabulæ Synopticæ exhibentur.

Ibidem, de quodam Scarabæo rubro, in Hyoſcyami foliis nidulante, cujus ova coccum tingunt.

Num. 73. Plura de iſto inſecto Kermes æmulo.

Num. 75. De Tuberculis quibuſdam in pleriſque herbis natis: quorum authores inſecta eſſe creduntur.

*Num.*76. de Inſectis quibuſdam odoriferis, &c.

Ibidem plura de Tuberculis herbarum & de Veſparum quarundam Ichneumenôn Vermiculis.

Num. 77. plura de iiſdem rebus.

Num. 79. de plantarum Venis plurium generum, Animalium æmulis.

Num. 83. de calculo è ranulis ſub linguà exciſo.

Num. 87. de pilis quibuſdam Animalis, vulgò, at falſo equinis exiſtimatis; è Scarabæo quodam exciſis.

Ibidem, plura de Kermes.

Num. 89. de Fungo quodam piperato.

Num. 90. de Venis plantarum, deque ſucco iiſdem Venis contento, ipſius ſanguinis in Animalibus æmulo, &c. *Num.*

Num. 95. De chylo inficiendo in Cane diu famelico.

Item de glandulis in inteſtinis canum. Item de vermiculorum Speciebus in canum inteſtinis inventorum.

Num. 110. Experimentum de ſalibus germinantibus è quibuſdam metallis.

De fluore quodam Criſtallino.

De gloſſo petra quadam tricuſpide non ſerrata.

De quibuſdam lapidibus *judaicis* noſtris lapidicinis inventis.

De vi electricâ lapidum, ad ſereſinam liquidam, tota ſubſtantia volatilem, attrahentium.

De Vitrificando Antimonio cum quodam metallo noſtro *Cawke* dicto.

Num. 112. De Aſtroite.

Num. 143. Experimentum, quo chylus

chylus coloratus venas lacteas ſubire demonſtratur.

Num. 145. de quodam Altari Romano, Caracallæ inſcripto, ad fluvium *Tine* invento.

Item de aliis nonnullis inſcriptionibus veterum Romanorum.

Num. 147. Hiſtoria ſingularis cujuſdam Hydrophobici.

Num. 149. de parietinis quibuſdam Romanis, Turrique multangulari Eboraci viſendis.

Ibidem, albedinis chyli ratio, & quid ſit ſanguini *miſtus*.

Num. 155. De uſu inteſtini cæci, ad excrementa figuranda.

Num. 156. de quibuſdam fontibus ſalinis Anglicanis, quomodo Sal marinus à foſſili ſale differat. Diſtillatio aquæ dulcis ex aqua marina ope plantarum marinarum.

Hi

Hi ſpiritus quoque è plantis marinis ad ventos fortaſſe intra tropicos aliquid faciant.

Num. 157. cauſa materialis terræ motuum è ſolis pyritis germinantibus deducitur.

Ibidem, de Spontaneâ accenſione Pyritarum.

Ibidem, Tonitrua ac Fulgura ab iiſdem Pyritis.

Num. 160. De quibuſdam valdè ſenibus.

Num. 164. ad Locorum pictūras ſive regionum *cartas* dictas diſtinguendas ex ſuperficiei terræ natura.

Num. 165. aſcenſus & deſcenſus ratio Mercurii in Barometro: item quid faciat ad ſalubritatem magnus iſte aſcenſus in gelu.

Num. 167. Experimenta de gelu: & ut differant glacies dulcis & marinæ aquæ. Item conjectura de origine nitri Ægyptiaci.

Num. 168. de calculo pyræformi è puero quodam exſecto, ferreum ſtylum, in veſicam immiſſum, circumcreſcente.

Num. 169. de temporibus anni notandis.

Num. 175. ad Ornithologiam D. Willoughbæi addenda.

Num. 178. ad Piſcium hiſtoriam addenda.

Num. 197. reſponſa quædam ad tres quæſtiones D. *Dale* de rebus quibuſdam ad materiam medicam pertinentibus.

Ibidem, purpuræ antiquorum figura exhibetur.

Num. 198. De Piſcatione Margaritarum in lacubus Hiberniæ aquæ dulcis.

Ibidem, Epiſtolæ à Virginia Dr. Baniſter.

Num. 199. De Hæmatite, optimo ferri metallo.

Ibi-

Ibidem, quæſtiones à me propoſitæ cum reſponſis de quibuſdam admirandis *Columnis aſtroitæ formibus* in Hibernia viſendis.

Num. 200. Reſponſa ad quæſtiones quaſdam à me propoſitas de Cupri metallo.

Num. 201. de quibuſdam lapidibus admodum duris, lævibus, & pellucidis inſtar adimantum: at Ombriis, Brontiiſque congeneribus.

Num. 203. Aciem ſive Calybem conficiendi modus, ejuſque temperatura exponitur: quibus adjecta eſt conjectura de artificio, quo veteres Ægyptii uſi ſunt in Malleorum roſtris indurandis, ad lapidem quemvis duriſſimum, Porphyriten putà, ſive porphoreticum marmor dictum, Baſſaltemve dolendum, atq; expoliendum.

Ibidem, Quædam Conchylia à D. Witzen.

*Num.*224. Succorum plantarum, maximè indigenarum Angliæ natura ac differentiæ.

*Num.*225. Herbæ quædam noſtræ ad fœnum ſelectæ, maximéq; accommodatæ, quod perenni radice ſint.

Num. 229. Pectinis Anatomia.

Num. 233. raſura Venenata à dente Phocæ, ejus Symptomata & remedia.

*Num.*241. de Columnis quibuſdam foſſilibus admirandæ magnitudinis compoſitioniſq; Hiberniâ inventis.

*Num.*244. Animalcula, in ſemine maſculino inventa, prolifica non ſunt eorum animalium, ad quæ ſpectant.

*Num.*259. de perforanda terra ad inveniendos carbones foſſiles.

Num... Origo Vitrioli albi ignota eſt: neque adhuc, quod ſcio, criſtallorum ejus figura deſcripta eſt.